

0 0 0
ყაჯაგანნიანი

II

კ ა რ ი მ ე რ ე

ყარაშანისი

სკარსულიდამ ქართულად ნათარგმნი, სახლთ-ხუცის
და სარდლის თავ. დავით ორბელიანისაგან „სა
ამოთ სასმენელი“.

გამოცემა მეოთხე.

გამოცემული საკუთარის რედაქციით
დ. ა. ლასარევის-ძიერ.

თ ბ ი ლ ი ს ი

ელექტ.-მბეჭდავი სტამბა ს. ლოსაბერიძისა, მოსკ. ქ. საკ. სახ. № 5.

1912.

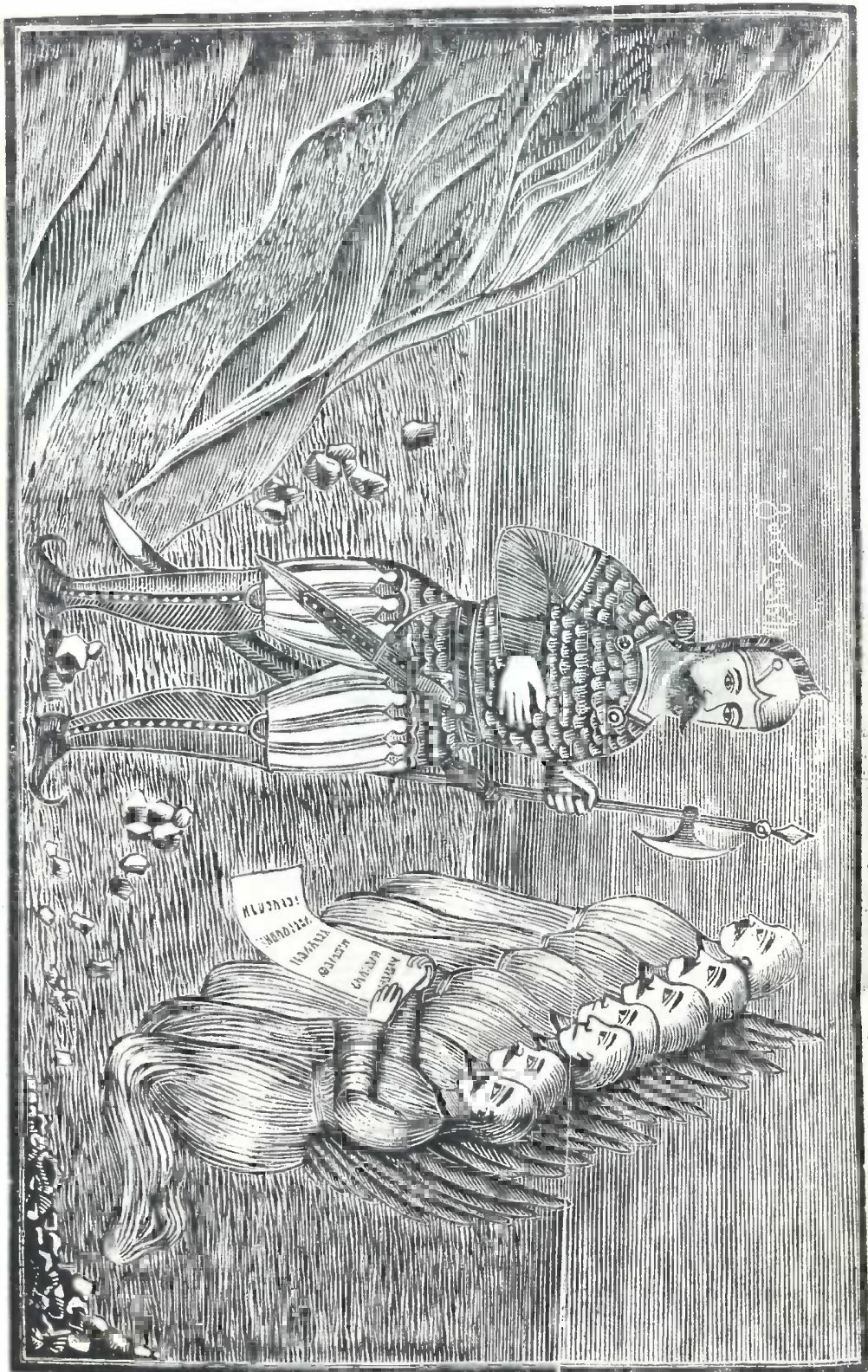
შ ი ნ ა ა რ ს ი.

ამბავი ყარამანისა, ყათრანისა, ბარამჯიბილისა და გარდანქეშანისა, გულ-ისტამ-ბალ-ირამის ხელმწიფის შაჰპალიფერიის მისაშველებლად წასვლა, აქავე ყარამანისაგან ყარუნ-შაჰას თილისმის დარღვევა, სახელოვანთა შამბასარისა, აქვალისა და სხვათა მრავალთა დევთა სიკვდილი.—ჯიბირ-გაბარის სულთანის ბაჰმან-შაჰისაგან თავისი ამბის მბობა, ყარამანის წინაშე.—ყარამანისა და სხვათა ფალეევანთა და დევთა გულ-ისტამ-ბალ-ირამში მისვლა შაჰპალი-ფერიის შემწედ და ძლიერი ომის ამბავი.—ყარამანისა და აქვალი დევის ომი, საშინელი და ძლიერი და აქვალისაგან გრძნებით გაქცევა: ოდეს ძლიერსა ბრძოლას იყენენ და ყარამანისაგან მრავალთა დევთა დახოცვა.—ყარამანისაგან საშინელი ვეშაპის სიკვდილი, ოდეს იგი ფარმან-ბარყუშის მართვეთა საქმელად მოვიდოდა, ფაშკუნჯისაგან ფალეევანის ბროლ-იაზამზედ გადაყვანა, ჯანი-ჯუნუმის ქვეყანას მისვლა და ქეივან დევის სიკვდილი.—ათარ დევის ასულის ბაჰმანისაგან თავის სიზმრის მბობა ყარამანის წინაშე, მისგანვე ქელაშ მეთილისმის სიკვდილი და აღამის ბექედის გამოტანა.—ყარამანისაგან მრავალთა დევთა ამოწყვეტა, რამინ-შაჰას საფლავის გახსნა და მისის მშვილდ-ისრის გამოტანა.—ყარამანისა და ათარ დევის ომი, ყარამანისაგან შისი სიკვდილი და პყრობილთა გამოხსნა.—ყარამანისა და სხვათა ყოველთა გულ-ისტამ-ბალ-ირამში (დავარციხეს) მისვლა.—ყარამანისაგან გარდანქეშანისა და საჰმანის გაგზავნა უშანგ-შაჰის წინაშე.

ძეორე კარის სურათები:

1. გარდანქეშანი და ფერიები.
2. უშანგ ხელმწიფე თავის ფალევენებით..
3. გულ-ისტამ-ბალ-ირამის ციხე.
4. ბროლ-იაზამის მთა.

ሦስት ሚሊዮን

ყარამანიანი

აქ მოითხოვება აძნედი ყარამანისა, ყათრანისა, ბარამ-ჯაი-ბილისა და გარდანქეშანისა, გულ-ისტამ-ბაღ-ირანის სელმ-წიუის* შაჰზადი-ფერის მისაძველებლად წასულისა, აქაც ყარამანისაგან ყარუნ-შაჰს თილისმის დარღვევა, სხსე-ლოვანთა შამბასარის, აქვალის და სხვათა მრავალთა დევთა სიკუდილი.

ღეს ერთსა გარდანქეშან აიარი ინდოეთის შიასა ვლიდა, ერთ წყაროს შირს წამოწვა და ძილი მოუვიდა, ანაზდად ყურთა ხმიანობა მოეს-მა, სწრაფათ სე აღზდგა და შიმოიხედვიდა, რადესაც მადლა აიხედა, ნახა რომ ჭერში შვიდნი ფერიანი მოფრინავდნენ და ქვე ჩამოხტნენ. გარდანქეშანს შირი მიწას გაერთებით სალამი მოასხენეს, იგინი ფერიანი გარდანქეშან აიარს კვლავაც ენახა, იცნა და მშვიდობით მოიკითხა.

რა ერთმანერთს მიემშვიდობნენ, მათ ფერიათა და გარდანქეშანმა მო-ასხენეს: — ჭეი აიართა სარდალო! ჩვენ შაჰზადი-ფერისაგან გამოგზავნილ-ნი ვართ და უმანგ ხელმწიფესთან წიგნი გვაქვსო.

მასვე წამს გარდანქეშანი წინ წამოუძღვა და იგი ფერიანი ხელმწი-ფის წინაშე მოიყვანა. მათ ფერიათა ხელმწიფის წინ სამს ალაგს მიწას აკოცეს, უმანგს თაყვანი სცეს, დალოცეს და დიდი ქება შესხეს, მაშინვე დაბეჭდილი წიგნი მიართვეს. რა გასნა ფერიათა ენით იყო დაწერილი, გარდანქეშანის მეტმა ფერიათ ენა და წიგნი არავინ იცოდა. უმანგ-შაჰამ

წიგნი მას უბოძა და წაკითხვა უბრძანა, გარდანიქმენმა წიგნი ჩამოართვა, მღაბლად თავი დაუკრა და წაკითხვა ესე:

„დიდო მადლო და შვიდთა იულიმთა მზერობელო ხელმწიფეო! უშნგო ადიდოს ღმერთმა, შენი შეფობა სიგქთა შინა დღეთასა. გულ-ისტამ-ბად-ირამის სულთანის მკჷნალი-ფერია, ფეთა მტვერსა თქვენსათაყვანოს. ჰეი ხელმწიფეო! შვიდთა იულიმთა მზერობელო, სწ სანივარი ჩემი მოისმინეთ: მოასა ეაფიფსას და მინდოცს ჰქეათისას, შვიდნი დევნი მკატრონობენ, რომელნიც თქმისა და ბრძანებას იწერებინან, ამთგან შვიდ-თაგან ერთი, აქვალი წოდებული არის, ისე უსამართლობს რომ შევეთა ტომთა, ასუ დიდებულთა და ვეზირთა შვილთა, თუ არ იხელთებს სხვას არასა სჭამს. ერთს დღეს ჩემსედან იგდო მტრობის უამი. მე შევანდა ადამიანთ მონათესავე მშვენიერი ქალი ცოლად, იგი მომტაცა და თავის სამეოფოს წაიყვანა. როდესაც იგი ქალი ამ დღეს არ დამოხრჩილებია ს-ზერობილეს ჩაუსვავს. ოდეს იგი ქალი საზერობილეს წაიყვანეს ორსულად იყო და მას საზერობილეში ეშვა ერმა მშვენიერი, და მას უწოდა სახელად ბარამჯიბილი. მასინ იმ წყეულს დღეს ერმის შობა სმენოდა და იმ წამსვე მონათავის ებრძანებინა, რომ იგი ერმა დარიგვანის ზღვაში გადაეგდათ. მასინვე მონათა ბრძანება აესრულებინათ. რა სამანდოვან წოდებულ დღეს ესე ამბავი ეგრონო, იგი ერმა მოძთობისგან მოეჩინა. როდესაც იგი ერმა ბარამი თექვსმეტის წლისა შექმნილიყო. მათთან ადარ დამდგარიყო და ჩინეთის ქვეყანას წასულიყო. როდესაც მე შესმა ესეთი ამბავი, მასინვე გავემგზავრე ჩინეთს მის საძებნელად, ჩინეთის მეფე წინ მომეგება და დიდის ზატავით მიმიღო, იმ წამსვე მე ჩემი ძის ამბავი ვკითხე. ჩინეთის მეფემ საზარლად ამოიხრწა და ესრედ მი-თხრწა: გულ-ისტამ-ბად-ირამის ხელმწიფეო, შენი ქე ბარამი აქ მოვიდა, ჩემი ასული ითხოვად. ზირველად კი იგი ქალი აზრალიდ მეთილისმეს უნ-დოდა შეერთო. რა ბარამმა დასწრო იმ ქალის თხოვნა და იქორწინა, ესე ამბავი აზრალიდ მეთილისმეს სმენოდა, სწრაფად წამოვიდა თავისის გრძნებით, ორივე ქალ-ერმანი შეიზურა, ენება ბარამი მოეკლა და ქალი იმას წაიყვანა, ოდეს ბარამი სასიკვდილოთ მიჰყავდათ. ქალი ერმას გარ-დაეხვია და ეხვეწებოდა: მე მომკალი და ეს განთავისუფლეო. რა ესე ესმა აზრალიდ დიდად ეწინა და სთქვა, როდესაც ამ ქალს ბარამი ესე შეუყვარებიაო, ორთავეს ისეთ საქმეს უზამო, რომ ამათთვის სიკვდილი სანატრელი იქოსო. მასვე წამს თილისმა რამ უყო და ორნივე ქალ-ერმანი ქვად იქმნენ. კვალად შეუჯოცა და საშინელი ვეშაში მათ ორთა ქვით გარს შემოარტყა. რა ესე ამბავი შესმა, შენება რათა ჩინეთას ქვე-

უნა სრულიად ზღვაში ჩამყარა, მაგრამ ჩემთა ვეზირთა დამაშალეს. მუნიციპალნი მიველ მათ ქვად ქმნილებთან, რა ვინაღუ იგანი, ორთავეს ზირი აღმოსავლეთისაკენ ჰქონდათ. როდესაც მზე ამოხდებოდა ანუ შთანდებოდა მათ ორთაგანვე ისეთი საგლოკელი ხმა გამოხდებოდა რომ მისთა მსმენელთა თვალთაგან ცრემლი უხვად გადმოედინებოდათ, და მეც კი გადმოხედინა სისხლის ცრემლი მრავალი და შენებს რათა, თავი ჩემი ძის ჩემის თანა მომეკვდინა, მაგრამ ვეშში იგი ცრმებით შემზადებული რომელიც მათ გარს ერტყა, მის გამო მათ სიასლოვეს ვერ მიველ. მრავალგზით ვეცადენით რომ ასლას მივსდგომოდით და იგინი ქვად ქმნილნი თან წამოგველ, მაგრამ არა გავეწორა, მრავალი ფერია ამომეწევიტა და იმ თილისმით შემზადებულ ვეშებს არა ევნორა. სამ დღესა და ღამეს, მათს სიასლოვეს ვიდექი და მეოთხე დღეს მწუნარება გამრავლებული, ჩემსვე ქვეყანას წამოველ, ცალ-შვილის მწუნარებამ გუელთა ცეტსლი აღმიგზნა და ველარ მოვითმინე, ორმოცჯერ ასი ათასი ფერია შევეწრე და უაფის მათს წაველ აქვალთ დევესედ, იგი ბილწი, დევეთა ლაშქართა წინ მომეგება და გზასუდ შევიბენით, შვიდი დღე და ღამე ბრძოლა გვექონდა, მერვე დღეს ჩემი ლაშქარი დაამარცხეს. ჩემი ორი ძმანი და ასი დიდებულნი ცეტსლისი შეიბურეს, ლაშქართაგან შესმედი ძლივს გადავარჩინე. შემდეგ იქილამ მწუნარედ მოველ ჩემს ქვეყანას, ჩემი სამოღობო ციხე, სახელად დავარ წოდებული გავამარცხე და დაღობებული მუნ ვიმოვიბოდი. წყუელმა აქვალთ დევემა, სამჯერ ასი ათასი ხვადი დევი შეიყარა, ჩემ ციხეს გარს შემადგა და უოველ ვაშს ბრძოლასი ზარათ. უბოთუ ესე ციხე თილისმით შემქნილი არ იუას, აქამდის ესეც აუღებელი არ დარჩებოდნ. ჰეი, ჰარელო! ჩემ შეჭირვებისა ნათაღიც ვერ მოვასწენეთ. თუ მოწყალება ღვთისა და თქვენი არ შეგვეწევა, ჩვენ სიკვდილსა მიღწეულა ვართ. თქვენს მადლსა და ძრიელსა ხელმწიფობას არ ეგადრება, რომ ქვეყანასუდ ესეთი ძლავა და უსამართლობა მოხდეს და თქვენ იგი არ მოიკითხეთო“.

რა ესე წიგნი წაკითხეს. ხელმწიფე უშასკი და თავის დიდებულნი მსჯნალი-ფერისთვის დიდად შესწუხდნენ და ბარამს უჭკრეტდნენ. როდესაც ბარამს ესე ამბავი მოისმინა, დიდად შესწუხდა და ამოიბსრა, თვალთაგან ცსარე ცრემლია გადმოედინა. ხელმწიფემ უბრძანა, ბარამ ნუ შეიჭირვებ! მე ღვთათა გულ-ისტამბაღ-ირამში მამისა შენის მისაშველებლად წავალთ. მამის ვარამანი წინ წამადგა და ხელმოჭდომით დაღვა ვითა შემტოდე, ხელმწიფეს თაყვანი სცა და წასასვლელად ფარმანი ითხოვა. ხელმწიფე ზე აღზღვა და ესე ბრძანა: „ჰეი! იუღნაერებისა ჩემისა მიზეზო!“

რა არს მიზეზი შენი რომ დამნაშავეთა ალაგს დგეხარო?... უარამანმა მოახსენა: „ჭეი, მაღალო შარიელო! სსაჯო ჩემი ეს არის რომ; ბრძანება თქვენი იუოს, რათა გულ-ისტამ-ბად-ირამში წარვიდე შაჭვალ-იფერიას მოგუხმარო, რომ მოწყალებითა ღვთისათა, ნუთუ იგი მისთა მტერთაგან დავიხსნაო. მეკე ბარამჯიბილმა მოახსენა: „ჭეი, ქვეუნი, მზურბოელე ხელმწიფეო! მე მონა თქვენი, ოდეს ჩინეთის სსმზღვარსა წელსა ოც-და-ათხსა, ქვად ქმნილი ვიყავ—და მოწყალებითა თქვენითა მას შეჭირვეპას მოვჩხი, აწ ესე უმეტესი მწუნხარება არის ჩემთვის რომ, მამა ჩემი ესრეთსა შეწუნხებასა შინა არის, წყალობას ვითხოვ რომ, ქმასა უარამანსა უიახლო, ნუთუ ბედნიერებითა თქვენითა, მტერთა მამისა ჩემისათა მუქათა მივაგოთო“.

ვიდრე ბარამი ამ სიტყვას მოახსენებდა, უათრანიც ზე აღსდგა, უარამანს გვერდით დაუდგა, იმანაც ხელმწიფეს თაუვანი სტა დალოცა და ქება შეასხა, მეკე გარდანქეშანიც მათთან დასდგა და მათაც წასსვლელოდ ფაღმანი ითხოვეს. ხელმწიფე მტირეს ხანსა თავ-ჩამოგდებით იჯდა და მათსა სსქმესა ჭფიქრობდა. თუმცა მათი წასვლა ხელმწიფისთვის სსსინხარულა არ იუო, მაგრამ წასვლისგან კიდე სხვა ღონე არა იქნებოდა! ზე აიხედა მათ ფაღვანთა უბრძანა: „წარგუდით ღმერთი გფარავდეთო. მაგრამ თქვენს რჩევასა გარდანქეშანს ჭკითხავდეთ და სიტყვასა მისსა დაიჯერებდეთო, ამისთვის რომ ეგე, მაგ გვარ სსქმეებში და გზებში, გამოცდილი არისო“. უოველთავე ესე ფაღვანნი ღმერთსა შეავდრეს. მას დამეს გზის თადარიგი ნახეს. იმ დამეს, უარამანი და სარვისურამანი ერთად შექეტეოდნენ და ერთმანერთს ესაღმებოდნენ.

რა დილა გათენდა, ქვეუნი და მამუხენებელმა მზემ თვისი ბრწყინვალე სხივი ქვეუანს მოჭფინა, გონება სარვისურამანისა შეჭირვებით აღივსო, დიდებულნი ხელმწიფის კარსა შეიყარნენ. ოთხნივე იგი ფაღვანნი მოვიდნენ ხელმწიფეს და დიდებულთა გამოესაღმნენ. მას დღეს ეტოდნენ ცრემლი დაიდვარა რომ მდინარეთაებრ დენა დაიწყო. შვიდნი იგი იფერიანიც მოვიდნენ, უმანგ ხელმწიფეს თაუვანი სტეს, დალოცეს და ქება შეასხეს. უმანგ-შაჭამ მათ ამბავი ჭკითხა? მათ მოახსენეს: ესე შვიდნივე ქმანი ვართ, ერთის დედისგან ერთს დღეს დავბადებულვართ და ვერეთათასსსამასის წლისანი ვართო. უმანგ-შაჭამ მათსა სსქმესა ჭკვირობდა.

რა მტირე ხანი გამოჩნდა, ოთხნი იგი ფაღვანნი თვისთა ცხენებითა და იარაღებით მათ იფერიათა ზურგთა შეისვეს და სარანდობის მითისაგან გაუმართნენ; ვიდრემდის თვალთა სჩანდნენ, ესოდენი ხალხი უჭვრეტდა, რა თვალთაგან მიიფარნენ და ვეღარ ხელავდნენ, სარვისურამან მაღალსა

პორტუგალია და მუნიციპალიტეტად. რა ფაქტების თვალთვალში
მივხვდებით, საზარელი სულთქმა მდებარის გულით აღმოჩენისა და ასე
ვე სიკვდილი:

რა თან ჰყვა ქალი, მისთვის არს მკვლარი, შეიპყრობს მიჯნურთ, სევედის
ტყვე ქმნილად,
ეპო მახვილი იყო, არ ღიბინი, ღომიან სურვილი გულს სცა ისრულად;
გაფრინდა სული, თან წაჰყვა გული, სევედით დაგული შებინდებულად,
დაბნელდა თვალნი, აღარ მნათაენი, მისის ეშხითა იქმნა მოწყულულად.

მერე სთქვა: სად მიმეფარე ღმერთ ღმერთა? ვირსა ხელი იცა, ცნობა
მიმეფარება და მიწასა გადაიქცა. ძისა მწუხარედ მოსთქმიდა. რა ქალი
გონებას ვეღარ მოგეცა, ძისა მწუხარედ მოსთქმიდა. რა ქალი
მიიტანა. ოდეს ფაქტებით ფერიანი, ჰყარში აღფრინდნენ, ესრეთ მადლა
აფინდნენ რომ ყარამანის მეტს ცნობა აღარავის შერხათ. რა ქვე ჩამოიხე-
დეს, ქვეყანა ერთის კალას ოდენად ჩნდა, სხვა სულ წყალს მოეცვა;
სწარსნი იტყვიან, ისრე მადლა აღიწივნენ, რომ ანგელაზთა ხმაცხობა ეს-
მოდათა. შვიდსა დღესა და დამეს ესრედ დაუსვენებლად იარეს და მერვე-
სა დღესა, ჰყიათის მინდვრის ვირსა, მონათისს წოდებულს მათს მივიდ-
ნენ. რომელ ფერიასაც ყარამანი უჯდა, იგი ესრედ შესწუხდა რომ,
მოძრავობის დონე აღარა ჰქონდა. ყარამანმა უბრძანა: ფერია, რატომ
ეგრე ხარ? მან მოახსენა: ჰყი, ფაქტებითა ფაქტებო! თუმცა, ყათის
მთა ზურგთა მიდებოდა და აღმოსავლეთით დასავლეთამდე მიმეტანა,
ესრედ ვერ გამხდოდა, ვითა სიმძიმემ შენმა გამხდოდა. მაშინ ყარამანმა
ქვეყნად გადმოიტანა უბრძანა, იმ მთის ძირს ერთი წყარო გამოდიოდა,
რომელი ედემის მომდინარესა ჰყვანდა; მივიდნენ და მის ვირსა გარდა-
ტყნენ. ისრით ხადირი მოკლეს, მწვადათ აგეს და მცირედ შეექცნენ. მერე
დაწვივნენ და მცირეს ხანს მოსვენებას მიეცნენ. მაგრამ ყარამანს უფლებად
დაეძინა, მათ ფერიათაგან ერთმა მეორეს უთხრა: აქ ძილის ყამი არ არის,
ამისთვის რომ, თუ შამბასარ-დეგმა ჩვენი აქ მოსვლა იგრძნო, საქმე სწი-
რად გახდება. მეორემ უბასუხა: მაგ გვარ სიტყვას ნუ იტყვი, იგი
ჩვენს აქ უფროსად ვერ იგრძნობს, მცირედ მოვისვენოთ. რა ესე სთქვა
დაწვივნენ და მოსვენებას მიეცნენ.

რა მათ ძილი მოუვიდათ, ყარამანს მსწრაფად ზე აღსდგა, ბასრსა
ხმადსა ხელი დაიდვა და მის მთის წვერზედ ავიდა, მუნით მიხლო-
რა ესრედ კეთილად სახილველი და მდინარენი უცხონი გამოჩნდა, რომ
კაცის თვალსა უკეთესი არა ენახებოდა. მისს მდინარის ვირსა მრავალი
ფერი ევაჟილა იხილვებოდა და მის მინდვრის შუაგულბობსა, ერთი

გუმბათი იდგა, მას ერთი კარი ება დაკეტილი, სრულად დაკრძალი იყო. მისი ბრწყინვალეობა მას მინდობისა სრულიად ანათებდა. რა უკანაშინა იგი დაინახა, მსწრაფელ მისსა სიანხლოვეს მივიდა, ნახა იგი გუმბათი მშვენიერი, რომელსა კარი აღმოსავლეთით ება და მას ზედა უცხო საკვირველი სახენი ესატა. მისს ზირის-ზირ გურზი იყო შექმნილი ფოლადისა, რომელსა თავი მთისოდენი ჰქონდა, მას ზედან ესრედ ეწერა: „გინცა მთასა მონათისსა მფიდეს და ველსა ამას მოვლეს, თუ თავისა თვისისა მშვიდობა უნდოდეს, რაცა ამას ზედ ეწეროს იგი წარიკითხოს და თავი თვისი ისრუ სიფრთხილით დაიჭიროს. აქა ჭაბუკი ვინმე მოვა-ამა გუმბათსა იგი დასჯევს, ესე თილისმა მისს სახელზედ არის შექმნილი. რა ესე თილისმა დაარღვიოს, მისსა გამკეთებელს თვისს ლოცვაში მოიხსენიებდეს“.

რა უკანაშინა ესრედ წარიკითხა, მის გუმბათის კარი გაღო და შიგან შევიდა, ნახა სასახლე უცხოდ საგები და მას ზედან კაცი ვერცხლის, მდგომარე, რომელსაც ხელი თავსა დაედვა. ფაღვეანმა ხმა უყო: ვინ ხარ კაცო! ანუ, ესე სამეოფო ვისი არისო? მის კაცისკან ხმა არა გამოვიდარა. უკანაშინა იგრძნო რომ, იგი ვერცხლით შექმნილი იყო და სული არ ედგა, წინ წარსდგა და ხელით რაღაც ანიშნა. მაშინ იმ ვერცხლის კაცმა თავფანი სცა, რომელიც ხელი თავსა ედვა თავიდან მოიშალა და ზირსა მიიფარა. რა ესე ჰქმნა, ზირით ვერცხლი წარმოედინა. რა უკანაშინა ახლოს მივიდა, მისს კაცის ზირიდან წარმოდენილი ვერცხლი, სრულიად ვეშაზად გარდაიქცა და უკანაშინს შემოუტოვეს, ფაღვეანმა იგინი უჭირველად დახრცა მკრამ, მას ვერცხლის კაცის სიანხლოვეს ვერ მიადწია, ამისთვის რომ რა ფაღვეანი მისს კაცის სიანხლოვეს მისვლას მოინდომებდა, იგი ზირით ვერცხლს გარდმოადგენდა, ვერცხლი ვეშაზად იქცეოდა, და უკანაშინს შემოუტოვდა, ესე საქმე ფაღვეანს დიდად გაუკვირდა, მობრუნდა და მისს სახლის მიდამოს ვლიდა, ერთს ალაგას ოთხის ფერის სახე გამოეხატა და მათ ძირსა ესრედ ეწერა: „ჰქვი, კაცო! რომელიც აქ მოხვიდე თუ თავისა იმედი გქონდეს აქ ახლო მიწა მოთხარე, ხვრილი რამ დაგვხდება და იგი გავლეთ, რა მას გავლეთი გუმბათი არის დიდი. მის გუმბათსკან კაცი გამოვა და შენს სიკვდილს მოინდომებს. თუ შენ იგი მოჰყავდ, თილისმა ესე დაირღვევა და მრავალ საკვირველსა ხანავო“.

რა ფაღვეანმა ესე წერილი წარიკითხა, ღვთის სახელი ახსენა და მას ალაგს მოსთხარა, ხვრილი რამ გამოჩნდა. იგი გავლო და ნახა გუმბათი მრავალნი მუნ მდგომარენი. ერთის გუმბათს ერთმა დიდმა კაც-

მან თავი ამოჭყო და უარმანს საეკლესიო ხელი მოჰკიდა. უარმანმა მსწრაფად ხელი შესტაცა, ორითა ხელითა მაგრა გაზიდა და თავი ტანისკან გაშორა, როდესაც იგი მოკლა, ისეთი ხმა გამოხდა რომ კაცს ცნობას მოსტაცებდა. რა ის ხმა გარდასწყდა ფაღვეანმა მტირე წავლო, ერთი მშვენიერი ველი იხილა და იმ ველის ოთხივე მხარე ტურფად ნაკები და უცხო ფარებით დაფენილი და ველის შუაგულობას მწვანე ბალახნი და მშვენიერი ყვავილანი იდგნენ. მის მიდამოს მრავალი სხილანი და მარტო-რქანი ებნენ. როდესაც უარმანმა ესენი გაიარა, ერთი გალავანი დახვდა. იმ გალავანს ოთხსავე მხარეს ხანდატი ევლო, წელითა ავსილი, ზედ ხიდი იდგა, იმ ხიდის თავს კარი ება, უარმანი მას ზედ შედგა და გასვლა დააბარა, უცებ იმ ხიდის ნახევარი ჩაიქცა და წყალში ჩავარდა. როდესაც ჩაცვივნულმა ფიტრებმა წყალი გაანჩქრია, წელიდამ მრავალმა მსეტმა და ვეშაშმა თავი ამოჭყო. ეს წყალი უარმანს გარს შემოერთეს და საკვირველი ხმიანობა შეიქმნა, უარმანი ამ საქმეს ძლიერ ჰკვირობდა, მაგრამ არა შიში არ იყოლია გულში და არ შეეშავა, ხიდის თავს ერთი დიდი ძელი იყო ამართული და იმ ძელზედ ესე ეწერა: „ჭეი კაცო ვინმე აქ მოსულა! თუ გინდა რომ ესე თილისმა დაარღვიო, ეს ძელი მოგლიჯე, როდესაც ამ ძელს მოგლეჯე მილი რამე გამოჩნდეს და შიგ ჩარხების მბრუნავნი მილი ჩარხებითურთ შემუსრე და მრავალს საკვირველ მანქანებს იხილავო“.

როდესაც ფაღვეანმა წაიკითხა ეს ზედ წარწერილება, მასვე წამს მივიდა, ორივე ხელი მოჰკიდა, მედგრად მოზიდა, იგი ძელი მოგლიჯა, ერთი მილი გამოჩნდა და მას შიგან ჩარხნი ბრუნავდნენ. უარმანმა იმ მბრუნავ უფროს ჩარხს მედგრად ქვა დასტა და მსწრაფად შემუსრა, როდესაც ის უფროსი ჩარხი შემუსრა, სხვა უველა მანქანებიც დადგნენ. მათ შემუსრავზედ, ხმა გამოხდა საკვირველი. როდესაც ის ხმიანობა გადასწყდა; აღარც წყალი იყო, აღარც ხიდი, აღარც მილი და აღარც სხვა სახილველი იხილავებოდა. ფაღვეანმა სახლს მიმართა, სახლი ნახა მძიმეთ მორთული ფარხითა, კარსა ზედა იხილა ორი მანდატური მდგომარენი. როდესაც მათ უარმანი დაინახეს, ორნივე მოვიდნენ ფაღვეანს თავუბანი სტეს და აქეთ-იქით დადგნენ, ფაღვეანმა მათ შუა განვლო და არც ერთს საუბარი არ დაუწყო, იცოდა რომ თილისმით შემზადებულნი იყვნენ. იმასაც განვლო, კვალად ერთს დიდს სასახლეს მიადგა, კარსა მისსა ერთი საშინელი ვეშაში იწვა და პირიდან ცეცხლს აფრქვევდა, რა ფაღვეანმა აქეთ იქით მიმოიხედა, ნახა რომ ის არე-მარე სრულიად ვეშაშებით სავსე იყო. მათგან ცეცხლის ნაცვივარნი ღრუბელთაგან მოდენილს წვიმას ემსგავსე-

ბოდა და იგი მინდორი სრულად ცეცხლით აღუსილიყო. ვარამანმა ღვთიას სახელი ასსენა და მშვილდს და ისარს სელი მიჰყო. როდესაც წინ წარსდგა, ვეშანს შეხედა შუბლსა და ქუე ეწერა: „ჰეი, აქ მოსულე კაცო! რომელმაც წინა თილისმები დაარღვიე და აქ მოხვედი, ესე არავის ძაღუდს, მხოლოდ ფალეფანთა ფალეფანი ვარამანი უნდა იყოსო. ჰეი, ვარამან! ამ თილისმათ დარღვევა, ამ ვეშანზედ ჰკილია, როდესაც ამის სიახლოვეს მოხვიდე, ვიდრე ვეშანში ზორით ცეცხლს შემოგაურიდეს, შენ ეცადე რომ ქარზე უსწრაფესად, ზირში ჩაუსტე, თვარა, თუ ვეშანმა ცეცხლის შემოყრა დაგასწრო, საქმე საჭიროდ გაკიბდება“.

რა ვარამანმა ესე წაიკითხა, იმ წამსვე მამაცობის სარტყელი გაიმკრა და ქარის უსწრაფესად იმ კარს მიმართა; როდესაც ვეშანმა ვარამანი დაინახა, ბრუნვზ დაიწყო და ენება რათა ფალეფანისთვის ცეცხლი შემოეყარა: მაშინ ვარამანმა ღვთიას სახელი ასსენა და ვეშანს ზირში ჩაუსტა. როდესაც ზირში ჩახტა არც ცეცხლმა დასწვა და არც სავნებელი რამ წაეკიდა, ასე ეგონა რომ სახლის კარი გავიარეო. რა მცირე ალაგი გაიარა, ერთი ტურფა ქალაქი ნახა, მას შინა ღუქანნი და ქუედაქანი იყო გაწყობილი, იქ ვერცხლის კაცნი ისხდნენ და ოქროსანი გაკეთებულნი, და ყველანი თავთავის საქმეს მოქმედებდნენ. ამის მხილველი ვარამანი დიდთა გაჰკვირდა. ქალაქის შუაგულობას, მცირე კალაფანი იყო გაკეთებული, მასზედ ფოთადის ტახტი იდგა მშვენიერი—და იგი ტახტი სულ ძვირფას თვალ-მარგალიტით იყო შეკულილი, იმ ტახტზე კაცი ვინმე იჯდა, სელთა ოქროს ბურთი ეხურა. ვიდრე იგი კაცი ფალეფანს ბურთს ესროდა, ფალეფანმა ადრევე გაიგო მისი თილისმა, მივიდა მსწრაფად, ძირს მიწა მოკითხარა და მისი მბრუნავი ჩარხი დაამტვრია. როდესაც ჩარხი მოეშალა, იგი კაცი ძირს ჩამოვარდა, მაშინ ფალეფანი კალაფან შიგან შევიდა, მუნ მრავალ კაცთა ურილობა იხილა, მათ შუაგულობას ერთი ხელმწიფე ვინმე იჯდა ტახტსა და მათ სამართალს სჯიდა. როდესაც ვარამანი ახლოს მივიდა, ნახა რომ ესენი ყოველივე ქვისაგან იყვნენ დათლილნი, ხელმწიფეს უელზე ოქროს ჯიხჯილით თილისმა რამ ება, ფალეფანი მივიდა და იგი ყელთაგან ასსენა, მასზედ ესრედ ეწერა: „მე ვარუნ ხელმწიფე ვარ, შვიდთა იუღიმთა მზერობელი, ოცდაშვიდმეტე ასი ათასი მეომარი შეგვკრიბე, ჰეიათის მინდორი გამოვყარე, ყაფის მთას მოვედი, ცხრა წელი იქ დავუვაგი, თორმეტი თილისმა შევამზადე, ცხრა თილისმა ჩემი ხელითვე დავარღვიე და სამი კი ისე დავაგდე, შვიდასი წელიწადი ვიცოცხლე; ბოლოს ეს მინდორი მომეწონა, აქ კალაფანი ავაშენე და ჩემად სამყოფად გავიჩინე. ვეზირი მეცნიერი და თილისმისა ხე-

ლოვანი, მას ეს თილისმა ჩემსავე სიტყვებში შევაქმნე, მისთვის რომ, ვიდრე ქვეყნიერობა არის, ეს ჩემად სახსოვრად დარჩა მილიეო. ჭეროდღეს ჩემ გუზინს ვკითხე, ამ თილისმის დამრღვევი ვინმე ჭკამხნდება მეტი? მას ესრედ მითხრა, ორის მარხის ზირველსა და ორის მუშა-რის დასასრულსა, ადამიანთ ტომი ფალევენი ვინმე ჭკამხნდება, რომელსაც სახელად ყარამანი ეწოდება, ამ თილისმას იგი დაარღვევს და სახელევენს შამბასარ დევს ამ არეს შინა იგი ჭბუკი მოჭკავსო. იმ დევის საჭერობილეს სამს ვისმეს იხილავს ამ ფალევენის სასურველნი იქნებიან და იმათაც იგი ფალევენი დაიხსნისო. როდესაც ესე სიტყვები ვეზირისაგან მესმა: ჭკი, აქ მოსულა ფალევენი! მეც შენთვის ახდერად დამიგდა სამი უცხო სახმარებელი იარაღი, რომელნიც შენ შეგშენიან, როდესაც ამ ვურდმულში ჩასვიდე, გუბო დაუხედება, მას შიგან რაც იღვას, იგინი ამოიღე და მის მუქათად სუელსა ჩემსა, სამადლო რამ უქმენო“.

როდესაც ყარამანმა ესე ნაწერი აღმოიკითხა და ყარუნ ხელმწიფის ამბავი შეიტყო, ღმერთს შადლობა შესწირა და იმის საქმესად უსომოდ გაჭკვირდა. მისი საფლავი მასვე აფაგს იყო. რა ყარამანმა იგი საფლავი ნახა, მისს ხელმწიფობას ჭკვირობდა და აქებდა გუელსა თავისსა. იგი არც მოვლო და გზა რამ იზოვა, დაადგა იმ გზას და ერთ ტურთა მოედანს გაიფანა, იმ აფაგს იყო საფლავი დიდი და საკვირველი რომელიც ამითანა თავის დეუსი არა ენახა რა; იმ მოედნის თავს კარი მოხანდა ოქროსი, სრულიად აღმასით მოტედილი. ფალევენი მსწრაფლ მისკენ წავიდა, როდესაც ახლოს მივიდა, ისრეთი ხმა რამე გამოხდა რომ კაცს ჭკუიდაშ შეცდენდა. მაგრამ გუელსა ყარამანისსა, არავითარი შიში არ მიეკარა, ანახლად კაცმა ვინმემ კარი გაღო; ხელთა გურზი ეზურა და ყარამანს შემოუტია, ვიდრემდის იგი გურზს დაჭკრაფდა, ყარამანმა იმ კაცს ზირსა სილა შემოჭკრა და ქვე დასტა. მასინ ჭბუკი ყარამანი კარს შევიდა, ნახა რომ მშვენიერი სახლი იყო; მასინ კედელნი ძვირფასი თვლებით იყო ნაშენი, ცალსა მხარეს ფარდა იყო გაბმული; ძვირფასის ფარხისა და მას იქით შადრევენი იყო ბროლისა აკებული, იმ ფარდის იქით წყალი მოდიოდა შადრევიდან და შუნ ერთი აუზი იყო, იგი მით იმსებოდა, მას იქით ვიბე იყო ბროლისა, რომლისა ძირი ქვეყნად იღვა და თავი ორსა კაცს ეზურა. ფალევენმა მასზედ ასულა დახირო, რა იმ კაცთა ესე იხილეს მასინვე ვიბე გააგდეს, გურზსა ხელი მიჭყვეს და ყარამანს შემოუტოეს, ფალევენმა თითონ ხელი მიჭყო, ერთი მეორეს შემოჭკრა და ორნივე დაიმტვრნენ. მასინ ვიბე ამართა და თავის აფაგს დადგა, ყარამანი მას ზედ ავიდა, იქ აივანი დახვდა, უცხო რომ, მისებო.

სხვა არ ენახა კეთილნი, სრულიად ჯავიროთ იყო საგები, მას შიგან ტახტი იდგა აღმოსთ მოტყედილი, და ზედ ერთი მარგალიტის მარცვლებიდან შედგენილი კუბო იდგა. იმ კუბოზედ უცნო სამამცო, საომარი საჭურველი და სამოსი ეწყო ზატოსანნი, მას შიგან საკრავი იგეროდა, არც მგოსანნი ჩნდა, და არც საკრავი იხილუებოდა, მაგრამ ხმა საამო გამოისმოდა. ეს საქმე უარამანს დიდათ გაუკვირდა, თურმე ეს საკრავნი, კედელსა და კედელ შიგან ყოფილიყო დატანებული, იქიდან ჯაჭვნი კუბოს დასხმული ჩარხი იყო მომართული და რა იგი დაიძვროდა იმ საკრავთაგან ხმინობა გამოხედებოდა, რა იგი ესრედ ნახა, მისსა გამკეთებელს დიდი ქება შეასხა. რა ახლო მივიდა, ნახა რომ კუბოზე ერთი ზოსტერი ეკიდა (ესე იგი ქამარი), ერთი გურზი და ერთიც ხმალი, და ესრედ ეწერა ზედ: „ჭეი, უარამან! ესე ხმალი იარაღი შენთვის ანდერძად არის, ესე იარაღები აიდე და სხვას ხელს ნუკას შეახებ, ამ სამიას იარაღთა ხსნათი ესე არის: მაგ ზოსტერსა სამოც-და-ათნი იაგუნდი უხის, რომელთა ფასი არ შეიგდება, ყოველზედ თითო ლოცვანი სწერია, ვისაც ეს ზოსტერი წელთა ერთყას, მას ეშმაკური მანქანა ვერას ავნებს; დევნი და ფერაინი, გმნობით მას თვალთაგან ვერ მიეფარება, და დამე ისე დაინახავს, ვითა დდე, და გძელ გზას ქვევითად სიარულით არ დაიდალებს, უკეთუ მოძივდეს და ანუ მოწყურდეს, რომდესაც იმისი ერთი ბალოა ზირში ჩაიღვას არც მოძივდება და არცა მოსწყურდება. წერილთა შიგან, ქამარი ქეივანისაა, რომელიც ალუწერით ძველთა მწიგნობართა“. უარამანმა იგი ზოსტერი აიღო და წელთა შემოირტვა. კვლად გურზსა ზედან ესრედ ეწერა: „უკეთუ ესე დამით ბუდიდან აღმოახდინო, თორმეტ ფარანზედ უფრო მეტს განათებო, რა ხელთაგან ვაკდო, მისი ხმა ათახსნა ფარანგს გაისმება და ვისაც იგი მიესმის შიშით ცნობა მიეფანტება“. სპარსნი ესრედ იტყვიან, ზირველად იგი გურზნი რამინ-შაჰს ჰქაზნდა, მერმე ფარუნ-შაჰს უმოგნისა, მერმე სამსურსა, და მერმე ფრიდონ ხელმწიფესაო. ბოლოს კი უარამანს დაჩებოა. უარამანმა იგი გურზი ბუდიდგან ამოიღო, და იგი არე ესრედ განათა, თუ ვსთქვათ ვითა მზე მას შიგან აღმოსულოა; ხელში დატრიალა, შვიდჯერ ზე შეაკდო, მერმე ხელთაგან ვაკდო, და ისრეთი ხმა გამოხდა რომ, უარამანს ესრედ ეგონა, ეს ნაშენობა ძირითურთ აღმოიფხვრათ. უარამანმა გურზი წელთა გაიჭრა და ხმალი აიღო, მისს ტარზედ ესრედ ეწერა: „ამას თიღი-ფაშაში ჰქვიან! ამისი ხსნათი ეს არის, თუმცა ფაფის მთა ერთი ნაკვეთის ფოლადისა იყოს შექმნილი, და მას დაჭკრა, იგიცა ორად გაიკვეთება, და ხმალს არა დაუშავდებაარა“. ფაღე-ვანმა ხმალი წელსა შემოირტვა, და გულსა შინა ამას იტყოდა: წუეული

იგი შესხასარ დევი სად უნდა ვზოვოვო? ამ საგონებელს იყო, და მას არკის ვლიდა. მობრუნდა და მასვე გუშათის მოვიდა. მას ალაგს ერთი ჯურღმული ჭზოვა. ღრმა და ბნელი რომელიც სანახავათაც სსხარო იყო, მას ზედ დიდი ლოდი იყო, ფალეგანმა მას ლოდს ხელი მიჭყო და, შორს გარდაგლო, შიგ ჩახედა და სიბნელით ვერა გაიგო რა, გურზი ბუდიდამ ამოიღო, ზირს დაუჭირა და ვიდრემდის კაცს თვალი სწვდებოდა იგი ჯურღმული განათა; მაგრამ ძირი ვერცა თუ მამინ გამოუჩნდა, იგი ლოდი მოიღო და მას შიგან შთაგლო, უური მიუგლო და ხმა მისი არ ესმა, იმ ჯურღმულის ზირს ერთი დიდი ლოდი იყო გამაგრებული: და მასზედ ესე ეწერა: ,,ვინც აქ მოხვიდეთ, და შესხასარ დევის ზოგნა გინდოდეთ, ამ ჯურღმულს და ჩადით იმას იქ იზოვითო“.

რა უარამანმა ესე აღმოკითხა, მაშინვე საგდებელი წელთაცან შეისხნა, ერთი წვერი იმ ლოდს შობაბ შეორე თვითონ გამოიბა, სხელი ლეთისა ახსენა, და მას ჯურღმულსა შთახთა, ვიდრემდის ქამანდის წვერი სწვდა ჩავიდა, რა საგდებელი დაიჭია, წელთა მობმული დაკეიდა, მამინ გურზისა ბუდე წაჭყარა, და იგი ჯურღმული სრულიად განათდა, მაგრამ ძირი მისი ვერცა მამინ დაინახა. მტირე ხანს საგონებელს იყო, შემდეგ ესრეთ სთქვა: გულფანთა შიში ყოლე არ ეკადრებო! რაც ღვთის განგებს ეწადოს იგი იქმნსო! რა ესე სთქვა, საგდებელს წვერი შეაჭრა და ქვე ბრუნვით წავიდა. ეგოდენი ხანი იარა რომ, უარამანი დაბნედას მიაწურა, თურმე ზეკარდმოს განგება ესე იყო. რა მან ჯურღმულის ძირს მიაღწია, ასი ვინმე ცხენოსანი დახვდა, ხელნი მიაშველეს, ვიდრემდის დაეცემოდა მალლა დაიჭირეს და ისრე ძირს დასვეს, თვით უჩინო იქმნენ. მტირე ხანს ფალეგანი შებნედილი იყო. რა გონებს მოეგო, ხანა რომ ჯურღმულის ძირს იჯდა, ღმერთს დიდი მადლობა შესწირა, ზე აღსდგა, გურზი ბუდიდგან ამოიღო, და იგი მიდამო სრულიად განათა. მას ალაგს ერთი ხურილი იყო და მას შიგან შევიდა. რა მტირე გაიარა ერთი კარი დახვდა ფოლადით მოჭედილი, და ზედ რგოლი ება, იმ გრგოლს ხელი შეახო და გამოზიდა. მამინ იმ კარიდან ისრეთი ხმა გამოხდა, რომ მსმენელნი ჭკუისაცან შესცდებოდნენ. კვალად მასვე რგოლს გამოზიდა და კარბ იგი გაიღო. რა შიგან შევიდა, ხანა შეიდეკეტი ფარდა კეიდა, რა იგი ფარდა ახდა უცხო სსახლე გამოჩნდა; რომ იმისთანა სსახლე არა ენახრა. აღამის აქეთ. რაც ხელმწიფენი გარდაცვლილიყვნენ, მათი სხე კედელზედ ესატა, და მათი გარდასავალიც უოველივე ზედ ეწერა. ფალეგანმა იგინი დიდ ხანს შინჯა, რა იგი არე მოგლო, ერთ სხელში შევიდა, მუნ ძვირფასი ტახტი იდგა; ვვოხვის ტყა-

კით დაფენილი, მას ზედ ერთი სთხარო. სახის მქონებული დევი იწვა და ეძინა. მისი ფეშინვა დიდ დოღაბის რახრახის ხმანობას ემზავსებოდა, თავს ბრწყინვალე ქალი ადგა შეკრული და მოთქმით სტიროდა, რა ურამანმა იგი დაინახა, მასვე წამს იცნა რომ მიჯნურთა სულის წამლები და კეკლუტთა ხელმწიფე, სლავიხურამანი იყო. რა ქალმა ფალევანთა უზირველესი ურამანი დაინახა, მაშინვე ტირილით მოეგება და ესრედ მოახსენა: ჭეი! თვალთა ჩემთა სარჩეო და გულთა მანათობელო! ფალევანთა ფალევანო ურამან! შე ცოდვითა ჩემითა ამ დევის ხელთა ჩამოვარდი და შენი საქმე ვითარ მოხდა, რომ შენც აქ მოხვედიო? ესე სთქვა და ტირილით ფერხთა მოეხვია. რა ფალევანმა იგი ხელშეკრული ნახა, თავს ზარი დაეცა, სიცოცხლე აღარ შერჩა და ცნობა დაეფანტა; რა ცნობას მოვიდა, თვალთა ხელნი მიიფარა და ესე ლექსი სთქვა:

მოველ მუშთარო, იქმენ ჩემს არო, არ მექმენ წყრომით შენით მოვლელად, ჩემო ნათელო, სალის ქვის მთელელო, მთლი უწყალოდ დასტერ ბასრ მტრელად; ირისეთ რთულო, მშვენებით მკულო, ვაქებ წარბებთა მშვილდებო მოხრილად, სვედის ტყვედ მქნელო, ნარნარად მთქმელო, იყავ კრონოსის მშვენებით მცველად.

ფალევანი მივიდა, ქალი ზეობილობიდან ასსსს უკელსა მოეხვია, ზირი ზირს ზედ დასდევს, და ორთავეს თვალთაგან ცრემლნი კარდმოედინათ, რა ქალმა ურამანის სიხლოვეს ყოფნას გული დაჯერა, დახნდა და მიწას გარდაიქცა. ურამანი ბროლის ცრემლსა მკერდსა უხვად აზრკურებდა. და ქალი გონებას მოვიდა, ესრე მოახსენა: ჭეი! სულთა ჩემთა უსაყვარლესო, ესე ამბავი ცხადია თუ სიზმრად ზმანება არისო? ფალევანმა უპასუხა: ჭეი! სიცოცხლის ჩემის სარჩეო, აწ ნუდარ იშიშვი, შე შენთან ვარ, და ესე ამბავი ცხადი არისო. ქალმან მოახსენა: სწორ-უზოვარო ჭბუკო, შენ აქ რამ მოგიევანა, ანუ ეს ბილწი დევი რომ აქა წევს ვერა ხედავო? აწ მოხსენება ჩემი ისმინე და აქედან გაბრუნდი, რომ ამ წყუელმს დევმა შენი აქ მოსვლა არ იგრონოსო, შენ, ამისგან ფათერაკს არ წაკეილო, და შე ჭირთა შენთა სანაცვლო ვიყო, ოღონდ შენ უვნებლად სუფევდე, ათასიმტ ჩემებრივ ჭირსა შენსა ენაცვალოსო. მაშინ ურამანმა უპასუხა ჭეი, თვალთა ჩემთა ნათელო! ეგ ვითარ იქნება. რომ შე ჩემსა მეტროლესა დავემალე და შენ აქ დაგავდო, მაშ შე ზირსა ყოვლისა ქვეუნიისსა მოსიარულე რადად უნდა ვიყოვო? აწ იხილე თუ ამ ბილწის დევს ხელთა ჩემთაგან რა დაემართოსო! რა ესე სთქვა, კვალად ჭკითხა: სიცოცხლეო ჩემო! შე ერანელთა დაშქარში დაგიტყვე და ამ წყუელის ხელში ვითარ შთავარდიო!? სარვიხურამანმა მოახსენა: ფალევანო, შენ რომ სმანდიერი მოჭკალ ის წყუელი ამ დევის მეტობარი ვოთილიყო, რა

სხანდიერის სიკვდილი შეეტყო, მაშინვე შენზე სამტეროდ წამოსულიყო, რა ინდოეთს მთავიდა, შენ ფალევენებით შესწავლი ივერიის მისაშველქლად იყავ წასული, რა შენ ვერ გიხილა, ამის წინამძღოლს ეთქვა, იმას ერთი სტრუფო ქალი ჭყავს, სახელად სარვისურამან ჭქვიანო, ეგების ყაში და-ვიცვათ და იგი მოფიხარათო. ამ ყაშიად, მე შენ წამოსვლასზედ დასწავლი-ლი, ძიძას ჩემს ვეტვირთე და კარავში მოვეყანდი, გზაზედ დაგვხვდა, მომიტაცა და აქ მომიყვანა. რა დევმა მომიყვანა აქ, ცნობას მოვეგე და ჩემი თავი ზურთბილად ვიხილე, ამ წყეულმა ჩემთან განსვენება მოინდომა, მეც უილაჯობისთვის ერთის წლის ვადა მივეცი, და აჭა დღეს შეათ-სუთ-შეტე დღე არის, აქა ვარო.

რა ყარამანმა ესე ამბავი სწორედ შეიტყო, დიდს სისარულს მიეცა; მაშინვე სამკრად ხმალს ხელი მიჭყო. და მას დევსა სპინელის ხმით შესძახა, რა ესე ხმა დევს ესმა, გამოეღვიძა და დიდად გაუკვირ-და, მსწრაფ ზე აღზდგა, სისხლიანი თვალები აახვინა, რომელ მხახვ-თათვის სახაროდ კმა იყო. რა მიხედა, ქალი დანახა ერთს ალაგას მდგომარე და ტირილით მომთქმელი, შემოსძახა: ,,ჭკი! როსკიზო დიაცო! ეგოდენს რათა სტირი და შენს ყარამანს იგონებო! ვიდრემდის მე იმის თავსა მოკვეთილს არ მოგიტან, შენ მაგ მწუხარებისაგან არ დასცხრე-ბიო“.

რა ყარამანმა ესე გაიგონა, მასვე წამს წინ წარსდგა და დევს მი-მართა. ამისმა მხილველმა სარვისურამანმა გლოფა და ტირილი განამრავ-ლა. ყარამანს შესძახა; ფალევენო! თავსა შენს უშველე რამე, თორემ ჩვენი საქმე ავათა სხანსო. მაშინ ყარამანმა მარჯვენა ხელი მარცხენა გვერდ-სა შემოიხვია, მარცხენა მარჯვენასა და ერთი ისრეთი შესძახა, რომ თუ ვსთქვით ცისა ქვეყანაზედ დაცემის ხმას ჭკვანდა, და ესრედ უთხრა: ,,წყეულთ დევო! სად წახვალ ხელთაგან ჩემთა, აწ მოვიდა აღსასრული შენი. მე ვარ ყარამანი სულთა შენთა უწყალოდ ამომხდელიო“. რა დევმა ესე ხმა გაიგონა, დიდად გაოცდა, ყარამანს ზირსა შეხედა და მისი სახვა-არად იმა, ესრედ შემოსძახა: ,,ჭკი, აღამიანთ ნათესაფო! შენს წერას მორუვანინარ, რომ შენი სიკვდილი აქ უნდა მოხდესო!“ ესე სთქვა, ხმალ-სა ხელი მოიკრა და ყარამანს შემოუტოვა. ამისი მხილველი სარვისურა-მანი მადლის ხმით მოსთქმიდა და სურნელთა თმათა იგლეჯდა. ყარამან-მა გურზსა ხელი მიჭყო, და დევსა ზირის ზირ დაუდგა; დევმან ხმა-ი მოუქნია და ესრედ ძრიელად დაჭკრა რომ, თუმცა მთას იაღბუზისას სცემოდა, იგიცა ორად განიკვეთებოდა, მაგრამ ხმალი ყარუნ-შაჭას გურზ-ზედ ორად შეიმურსა, და ფალევენს არა ევნორა. როდესაც დევმა ყარამანს

უვნებლად გადარჩენა იხილა, დიდად იწვინა, გაჯავრებულმა მადლის სმით შესძახა, გურზი ხელთა აიღო და ფაღვეანს თავს დასაკრავად მოუქნივა. უკრამანმა იგი ნაკრავი უარუნ-შაჭას გურზით აიცილინა. ამისი მხილველი დევი, ესრედ განრისხდა რომ თავისსავე ხორცსა თავის კბილით იგლეჯდა, შემდეგ თავისი გურზი შვიდჯერ თავს შემოიფლო და უკრამანს მოუქნივა, იგი გურზი გრგვინით მივიდა და ისრედ მოხვდა რომ უკრამანს ეკონა შვიდი ნაწილი დედამიწისა თავზედ დამაწვაო, მაგრამ იგი ნაკრავი გურზიც უარუნ-შაჭას გურზს ატანინა, და ღვთით უვნებლად გადაურჩა. აწ რიგი უკრამანს ერგო, თავის გურზი ძირს დასდვა, თიღიუამყამს ხელი მოიკრა, სახელი ღვთისა ახსენა და დევს თავსა დასაკრავად მიუტანა. დევმა თავისი გურზი მოქნიულ ხმაღს შეუფარა, უკრამანმა ძაღის მომიკდეუღმა შედგრად დაჭკრა, გურზი ორად გასწვივია და შთის ოდენი დევიც ორად გაჭკვეთა. დევმან საზარლად დაიდრიალა, სულისაგან დაიცალა ნახევარი აქედ დაეცა და ნახევარი იქით მხარეს კარდაიქცა. რა სარვინურამანმა ესე იხილა, ფაღვეანის სიუფარულნი ერთი ათასად მოემატა, მივიდა ფენთა მოეხვია და საფერი ქება შესახა: რა იგი დევი სიკვდილს ესტუმრებოდა, და შთისოდენი მიწასევე ორად დაკვეთილი ეგდო, იმ დევს თითსა ერთი ბეჭედი ეცვა რომლისა ფასის შეგდება ძნელი იყო. უკრამანმა იგი ბეჭედი თითიღგან წაძრო, და თვით შეიბა, მერმე მის სახლისა ოთხივე მხარე მოფლო, მრავალს ალაგს წერილები ნახა. ოთხსავე კედელში თითო კარი ება, ერთის კარებიდამ საზარელი ოხვრის ხმიანობა გამოდიოდა, სარვინურამანი და უკრამანი იმ კართან მივიდნენ, იგი კარი ფოლადით მოჭედული და კლიტით მაგრად დაკეტილი იყო. ფაღვეანმა იგი კლიტე კართურთ დაღეწა და შიგ შევიდნენ ნახეს რომ ერთი ღრმა ჯურღმული იყო მოთხრილი, თავი რკინით გადაეჭედათ და იგი მწუხარების ხმა იქიდან ამოდიოდა. ფაღვეანმა იმ ჯურღმულს თავი დაუმტვრია და მას შიგან ჩავიდნენ, ისეთი ბნელი იყო, რომ თავათა წინ არა ჩანდარა. რა გურზი ბუდიდგან ამოიღო, იგი არე სრულიად განათა, ერთი კარი ნახეს რკინით შეჭედილი, ფაღვეანმა ხელი მიჭყო და სწრაფად დამტვრია, მას შიგან შევიდნენ და იქ სამი ადამიანი იხილეს, ორი კაცი და ერთი დიაცი, ჯაჭვით შეკრულნი, თავქვე კვიდნენ. რა მურბილთა ფენის ხმიანობა მოესმათ, დევი ეკონათ მომავალი და ესრედ შესძახეს: „სა! ბილწო დევი, ესოდენს რათ გვტანჯავ, დაგზხოდე და ამ ტანჯვისაგან მოგვარჩინეო“ — რა ესე სთქვეს, შიშით დაბნელს მიეწურნენ. რა სარვინურამანი ახლას მივიდა, იცინა, რომ ერთი თავის მამა რაჭინდი იყო, და ორნი ვიდაც სხვანი. სწრაფად მივიდა და სამნივე

შეკრულობილამ გახსნა. რა იგინი ყარამანმა ნახა დიდდ გაუგვირდა. ოდეს იგინი გონებას მოვიდნენ და თვალნი ახილეს, თავიანთ თავი ჰერობილობილამ განთავისუფლებული იხილეს, და ორნი ბრწყინვალე ვინმე მათ თავს მდგომნი, დიდს სიხარულს მიეცნენ. რაჰინდმა იცნა, რომ ერთი ყარამანი იყო, და მეორე, თავისი ასული სარვიხურამანი. მაშინ ღმერთს მადლობა შესწირეს და ესე საქმე გაუგვირდათ. შემდეგ თავის ასულს ჰკითხა: ჭეი! ბუნდებებისა ჩემისა მიზერო, ეს რა ამბავია, რომ თქვენ აქ მოსულხართ? და ანუ საბუირანი, აქ ვითა შთამოვარდათ? ყარამანი მივიდა. რაჰინდს ხელს აკოცა, და თავის თავის გადასვალე ეოფელიეკე მოახსენა, მერმე ჰკითხა, ჭეი! მდალო ხელმწიფეო, თქვენ ამ დევის ხელში ვითარ ჩავრდითო? რაჰინდმა პასუხად მიუგო: ინდოეთის ბრძოლაში, ოდეს სზანდიერ-ბარი თქვენის ხელით მოკვდა, თურმე სზანდიერი და იმისი მამა, შამბასარ დევის მეგობარი უოფილან. შემდეგ რა სზანდიერის მამას შეიღის სიკვდილი სმენოდა, ამისთვის კაცი გამოეკისავნა და მტერზედ შურის გებას შეხვეწინოდა. ამ ამბის მსმენელი შამბასარი, განრისხებული შენზედ სამტროდ წამოსულიყო. რა ინდოეთ მოსულიყო შენ ვერა გპოვა, სარვიხურამანი შეჰქეროდა და ეკითხნა, ეს ვინ არისო, ამის წინამძღოლს ეთქვა: ეს ყარამანის სატროფოსარ ვიხურამანი არისო. რა ესე შეეტეო, სარვიხურამანი მოეტაცნა და წამოეყვანა. გზილამ კვალად უკუმოქტეულიყო და ერთს ღამეს ჩემს კარავს მოვიდა და ესრედ მითხრა: ამ საქმის მიზეზი სულ შენ უოფილხარო. მეც შემიპურა მომიყვანა და ამ საზერობილეს დამბა. მე შევიტეე, როდესაც იმ წყეულმა შამბასარ დევმა სარვიხურამანი აქ მოიყვანა, ქალი მწუნხრებით სიკვდილს ინატრიდა როდესაც დევმა ამასთან წოლა მოინდომა, ქალმა ხანჯალი გულსა დაიდვა და თვითო უთხრა: თუ არ დამქსნები, ხელითა ჩემით თავს ჩემსას მოვიკლავო, მრვალ-გზით ეტადა დევი ამ საქმეს და ქალისკან ნება არ მიეტა. განრისხებულმა უთხრა: ჭეი! როსკილა დიაცო, შენ თუ ყარამანის შეურის იმედი გაქვს, აქედგან ვიდრე კაცთა სამეოფი, სამოცის წლის სავალი არისო, და ვის ძალუქს შენი, ხელთა ჩემთავან გამოსხნა!? მაშინ ქალს პამანი ეთხოვნა, ერთი წელიწადი დამაცადე, რა წელიწადი შესრულდებო, შენს ნებას ავასრულებო. დევი მაშინ ამ პამანს დასთანხმებოდა.

რა ესე ამბავი ყარამანმა დაიდარტურა, დიდს სიხარულს მიეტა. მერმე მათ ორთა ჰკითხა: თქვენ როგორდა ჩამოვარდით ამ დევის ხელში, ანუ ვინ ხართ მათწიეთ თქვენი ამბავიცა? მათ კაცთა მოახსენეს: ჩვენა ამბავი და თავგადასვალე გრძელი არისო, მაგრამ გრძელის საუბართ, არ შეგაწუხებთ და ჩვენს გარდასვალს მოკლედ მოგახსენებთო.

აქ ჯიბილ-გაბარის სულთნის ბაჭმან-შაჰისაგან თავისი ამბავის მბობა ეარამანის წინაშე.

მახსენს ესრედ: „მე ჯიბილ-გაბარის სულთანი ვარ, სასჯელად ბაჭმან-შაჰს მეწოდება, და ეს ბანაგანი ჩემი მეუღლე არის, ესეც მეივეთა ტომთაგანია და სასჯელად გულრუხი ჰქვიან. რაოდენმა ხანმა განვლო, ჩვენ ძე არ მოგვეცა, უფალს ვევედრე და გლახაკთა ზედა მრავალი გავეცე. სუთუ შვილი მოგვეცემოდა. უფალმა ჩვენი ვედრება ისმინა, და არსულა, მნათობი ესე და შვა ზირ-მთვარე ასული. მაშინვე მუნჯიბინი და მესტროლაბენი მოვასხნი და რამელთა ერა უბრძანე, ვითა შეიგენით ესე ახლად შობილი რის ბედისა იქმნება მეთქი? მათ რამელი ჰყარეს და ერთმანეთს ზირსა შესტყეროდნენ, მე ვკითხე: რის ბედისა იქნება ასული ჩემი? მათ მითხრეს: ზეი! შარიელო, ივიცი მოგვეცე, რომ ჩვენ არას გვავენებ და მართალს მოგახსენებთო. მეც ივინი ივიცით შევაჯერე. ზირველმა მესტროლაბემ სთქვა: „ამ ახალ შობილის გამომისობით თქვენ მრავალ ჭირს ნახავთო. ერთი ხელმწიფის შვილი ამ ქალს გაუარსიედება და მრავალს ბრძოლას კარდაინდის, მაგრამ ბოლოს ქალსავე გაემარჯვებაო. ურიცხვნი მეივეთა ტომნი ამისი წრშიენი შეიქმნებიან, მაგრამ მათ უფველთა მოერუვაო. რამელი ესრედ აჩვენებს და აწ ნება თქვენი აღსრულდესო“. სხვა-ნიცა მესტროლაბენი მას დაემოწმენ.

რამათგან ესრე მესმა, მოველ და ჩემს მეუღლეს გამოუცხნადე. ამან ესრედ მითხრა: თუ ამისგან მრავალს ჭირს გამოვივლით და ქვეყანა ჩვენი, მრავალს შეჭირვებას მიეცემს, რად გვინდა ამისთანა შვილი, მოვკლათ და ჭირსამცა შესსა ენაცვალოს. ძიძის უბრძანეთ, ჟუძუს ხულარ მისცემს და სიმშლით მალე მოგვდება მეთქი, არ გვინდა ესე ქალი, თუ ჩვენს და ჩვენის ქვეყნის ჭირად დაიბადა და ესე მაშინვე, ძიძის შვილის სიკვდილი უბრძანე. რა დილა გათენდა, ძიძა მოვიდა და მითხრა: ქალი მიიცვალა და დავმარხეთო. ზეი! ფალევენო, თურმე იგი ქალი თავის დედას არ მოუშობინებია და ფარულად სხვა ალაგს ძიძისთვის საზრდელად მიებარებინა და ეწყოთ ზრდა. ოდეს ქალი ათის წლისა შეიქმნა, ისრეთი მშვენიერი იყო თურმე რომ ბრძენთაც მისი ქება გაუძნელდებოდათ. დედას მისს ქალის ქება სმენოდა და მისის ნახვის ღონე ეძებნა. ერთი დიდის ვაჭრისათვის მიეცათ დიდი ფასი და ეთქვათ ამა და ამ ალაგს ერთი მცირე ყრმა არის, ის იყიდე, მოიყვანე და ხელმწიფეს მიჰყიდეო. იმ ქალის ძიძის ფარულად შეუთვალა, რომ მაც ქალსა ვაჟის ტანისმოსი ჩააცვი და მანდ ერთი ვაჭარი მოვა, იმას მიჰყი-

დეო. იგი დიდი ვაჭარი წარვიდა, ქალი ძიძისაგან შეისუიდა და წამოიყვანა რა ჩემს მეუღლეს სმენოდა იმის მოსვლას, ჩემთან კაცი მოველინა ესრედ, ვითა ერთს ვაჭარსა მცირე ერმა მოუყვანია და ნება მომეც რომ ვიყი-
ლოვო. მე ამითი ეშმაკობა და განზრახვა არ ვიცოდი, ნება მივეცი რომ
ყვიდნათ. იყიდეს და ჩემსა სარაიასა მოიყვანეს. რა იგი ერმა ჩვენსა საფარ-
ველსა ქვეშე მოიყვანეს, მე დიდი ჰატვი მივეცი და მოლარედ უხუცე-
სად დავადგინე. ოდეს მე ნადირსა სერად წარვიდოდი ესე დიაცი თურმე
იმ მონას წაიყვანდა და გვერდსა დაუსვამდა. ერთმა მონათაგანმა მიამ-
ბო ესე ამბავი: ვითა, ოდეს თქვენ შინ არა ბრძანდებიოთ, დედოფალი იმ
ერმას გვერდით დაისვამს, ემუსაიფება, ეხვევა და ჰკოცნისო, იგი ნას-
ყიდი ერმა დედოფალს შეუყვარებიაო, მარადის შექტკვავში და განცხრომაში
არაინო. მე მათის საქმის უცნობელსა, გუელსა ეტვი შემივიდა, მენება,
რომ ესე მნათობით მომეკვდინებინა. და იგი მონაცა მომეშთო. მაგრამ
ესე სასიკვდილოთ ვეღარ გამოვიძეო. ვეზირი მოვიხმე და მისს ნასყი-
დის მონის რჩევა ვვითხე, თუ ვითარ მოველა მეთქი? მან ესრედ მით-
ხრა: ჭეი! შარიელო, ცხადად მაგის სიკვდილს ნუ ინებებ, ამისთვის
რომ ამ ქვეყნის ერნი უბრალოდ სისხლის დაღვრაზედ დაგძრახებენო.
იგი ერმა მე მიბოძე და მე ფარულად მოვაკვდინებო. მე იმას, მისის
სიკვდილის ნება მივეცი. მასვე წამს მან იგი მონა თავისსა სამყოფს
წაიყვანა და მისი ამბავი გამოიკითხა. მონამ თავისი ამბავი წვრილად
უამბო. რა ვეზირმა სცნა რომ იგი მეთვის ასული იყო, ერთსა სახლსა
დიდის ჰატვიით შეინახა ჩემთან მოვიდა და მითხრა, მონა იგი ჭირის-
თქვენი სახაცვლოდ შეიქმნაო. რა ამ ჩემმა მეუღლემ ესეთი ამბავი სცნა,
დადსა მწუხარებას მიეცა, თვალთაგან წყაროსაებრ ცრემლი გარდმოედი-
ნა და ესრედ სთქვა: სახსნ რომ მისი ბედი ესრედ იყო და მისი აღსა-
სრული მოსულიყოვო. მაგრამ ესე ძნელი საქმე მოხდა, რომ ხელმწიფეს
ჩემზედ ეტვი შეუვიდაო. ესე სთქვა და არა მცირესა მწუხარებოდა. მე
კაწწერ, ჩემთან აღარ მოუშვი და ამისი სიკვდილი მენება, მაგრამ ვეღარ
გამოვიძეო, რამდენიმე ხანი გამოხდა და სეკლით დავსრულდი.

დღეს ერთსა ვეზირი მოვიდა და ესრედ მითხრა: ჭეი! შარიელო,
ესოდენს რათ შეიჭირვებ, ანუ მეუღლეს შენსა რად შეწუებ და ცილსა
რათ შესწამებო. იგი მონა შენი ასული არისო, და ვითარ ყოფილიყო
ყოველივე შეუწვა. რა ესე შესმა. დიდად შევწუხდი, ამისთვის რომ უბრა-
ლოდ მეუღლეს ჩემს ცილი რათ ვწამე და ასული ჩემი მოვაკვლევინე მეთქი.
ვეზირმა სიცილით მითხრა: ხელმწიფეო, ნუ შეიჭირვებ, სამახარობლო
მომეცი, რომ ასული შენი ცოცხალიაო. ამა ამბავის სმენითა დიდსა სიხა-

რულს შთავარდი. მასვე წამს ვეზირი წავიდა და ქალი იგი წინაშე ჩემს მთავრად. მე მისის ჩახვით უცნობო შევიქმენ. რა გონებას მოგვდი ღმერთს მადლობა შეგწირე, გლახაკთა ზედა მრავალი გაუცტი, უცხო სარკია მოუძნადე და მას შიგან დაგაყენე. იმ ქალს სახელად უმარლუსი ეწოდა. თიხისი სახად მქტეველი ქალი მსეულად მიუჩინე და ამ წესით ვინახავდი. ისეთი ხელთვანს გამოვიდა რომ წელიწადში ერთხელ ტანისამოსს შეჭკერავდა და ვაჭარნი ოცდა ათ ათას ფულურად იყიდნენ. უცხოვად გასრდილი და უცხოს ქვეყნისა იყო, ისე რომ მისი ქება უოველ ქვეყნისა გაითქვა. მრავალნი შეიკეთა ტომნი და დიდებულთა ქენი თხოვად მისად მოვიდნენ, მაგრამ ქალი იგი არ დამორჩილდა, და ზასუხს ესრედ უზასუხებდა: ვინც მე ძალით მომერევა, ქმრად იმას შევირთავო. მრავალნი მამაცნი იმ ქალის ხელიდან დაიხრცნენ.

რა ესე ამბავი გუფ-ისტამ-ბად-ირამის ხელმწიფეს მსჭვალ-ფურიას მისვლად. ერთს ღამეს მოვიდა და ასული ჩემი მოხარვითა წაიყვანა. მსჭვალ-ფურია მშვენიერი ჭაბუკი იყო. შემოკლებითა მოგასსენით, იმ ქალთან იქორწინა. მათ ერთი ძე შეეცათ რომელსაც სახელად ბარამ დარქვეს, რომლის ამბავი ქვეყანაზედ ცხადი არის. მერმე მე და ეს მნათობი შამბასარ დევმან მოგვიტაცა, აქ მოგვიყვანა და მწარის ტანჯვით გვინახავდა. დღეს ერთსა მას ბილწის ვკითხე, ჩვენ შენთან რა დავაშვეთ რომ ესრეთის წვალებით გუეგართ შეთქი: დევმან მითხრა: მე შამბასარ დევი მქვინო, აქვალნი დევი ჩემი ძე არის. მან შენი ასული უმარლუსი მოტაცნია და უმარლადის მთას მიუყვანია. შენს ქალსა მისი ნება არ აღუსრულებიაო, აწ თქვენ აქ იმის გულისთვის მოგვიყვანეთ და ესრედ ტანჯვით გინახავთ, რომ უმარლუსმა თქვენი ამბავი გაგონოს და ჩემს შვილს აქვალის დაემორჩილდოს. და შემდეგ მეც თქვენ გაგანთავისუფლებთო. იმ უშიდგან ჩვენ ამა სახერობილეს ვსხედვართ.

რა უკამანმა ესრე მოისმინა, უთხრა: „ჭეი, შარელო! მინარგობა თქვენთვის, რომ შამბასარ დევი ხელთვან ჩემთა მოკვდა. შენი ასულის ძე ბარამ რომელ ჩინეთის ქვეყნისა ქვად ქმნილი იყო, მის შეჭირვებისგან მორჩა და აწ ჩემთან არისო“. რა ბაჭმან-მსჭამ ესე მოისინა დიდად გამხიარულებული ღმერთს მადლობა მისცა. მერმე რაჭინდმა ჰკითხა: ჭეი, ფალეგანო! ჩვენი აქედამ ქვეყანაზედ ასულის გზა როგორ იქნება? უკამანმა მოახსენა: ღმერთი შეჭირვებულთა მოწყალეა, ნუ შეიჭირვებთ, ვინც მე აქ ჩამომიყვანა იგივე წარმართავს ჩემს საქმესო. მერე ფალეგანმა იგი არე მოკვლო, ერთი დროს ხსნა რომლისა თავი რკინით იყო შედგრად მოჭე-

დიდი, უარმანმა ხელი მიჭეო და მას ორმოს თავი მოკლიჯა, მუნიდგან შავი კვამლი ამოხდა და ტირილის ხმიანობა შემოესმათ. ფალეევანმა მანათობელი გურზი ხელთ აბურა და იმ ორმოს კიბით ჩავიდა. იქ ერთი ფალადის კარი იხილა რომელზედაც ესრედ ეწერა: „ესე ალაგი გივი-მარხის უმთავრესი საპურობილე არის“. თუმცა ქვეუნი გოლიათნი აქ შეიყარნენ ამ საპურობილის დარღვევა არავის ძალუძს, თავიერ თუ უარმან ხმობილი ჭახუკი არ მოვიდეს, როდესაც იგი ჭახუკი მოვა, მას შეუძლიან ამ საპურობილის დარღვევა მოხლოდ“. როდესაც ფალეევანმა წაიკითხა ესე ნაწერი, მამინვე ხელი მიჭეო და იგი კარი გაუჭირვებლად დაღეწა. რა შიგან შევიდა კვალად ჭურღმული დახვდა ბნელი, რომელიც საუკუნეს ჭკავდა, მსწრაფად უარუნ-შაჭას გურზი იმ ჭურღმულის თავს დაიჭირა და მის მიდამო სრულიად განათლა, ჩახედა ნახა რამ ცალ მხარეს ათორმეტნი კაცნი დგანან, ხელთა ჯაჭვები უშურიათ და იმ ჯაჭვზედ ათორმეტნი ხვადი დევნი ებნენ საშიშარნი, იმ ჟამად ეველანი იწვნენ. როდესაც წამოდგნენ ზოგს ოთხმოც-და-ათი ზოგს ასი მწერთა და უფრო მეტის სიმაღლის მქონებულნი იყვნენ. მათი ღანახვა კაცისთვის საზაროდ კმა იყო.

აწ მოგახსენოთ უარამანმა, იგიანი ვითარ დაიხსნა და ან იგიანი როგორ ეკთვულად ემსახურნენ.

ზირველად ამ ამბვის მეცნიერნი ესრედ იტყვიან, მრავალ ხანსა და დროს გაველო, რაც ეს ოდენი ბნელს საკანს ებნენ, საკანი იგი ისეთი ბნელი იყო, რომ დღე და ღამე არ გაირჩეოდა. როდესაც უარმანმა იგი კარი გაღო და მათთან მისვლა მოინდომა, მათ აუგის ხმიანობა მიესმათ, დევნი ერთი მეორესა ჰკითხავდნენ, ეს რა ხმიანობა უნდა იყოსო?

როდესაც უეტრად შემოხედეს იმ დევთა და აღამიანის სახე დაინახეს და თავიანთ შუა ერთი უსწორო ფალეევანი იხილეს მდგომარე, ისეთი საშიში სახის მქონებელი, რომ მნახავთათვის საზაროდ კმა იყო. ერთმა დევმა თავის ამხანაგებს უთხრა: უთუოდ ეს ფალეევანი უარმან საპურობის უნდა იყოსო. უარმანმა დევის ენა იცოდა და ჰკითხა: ქელან მე ვის მამკზავსო? როდესაც დევთა შეიტყეს რომ ფალეევანმა მათი ენა იცოდა, ქება შეასხეს და მოახსენეს ჭეი, ფალეევანო! ეკ თილისმის წერილი მინდ რომ ძვეს აიღე და წაიკითხე. უარმანმა მიხედა და წერილი რამ ნახა. მასზედ ზირველად ღუთის სახელი ეწერა და თორმეტიც სხვა სახელები მეორე ზირზედ ესრედ ეწერა.

„ჭეი კაცო, აქ მოსულა! ზირველად ეს წერილი წაიკითხე და შენვე იწვევ რომ მე გივი-მარხს ხელმწიფე ვიყავ. ჩემის მეფობის ჟამსა ესე

დეკები მრავალ წელს მებრძოდნენ, ბოლოს ესენი შევიწყარ, ამ საკანს ჩავუარე და ამ თილისმითა შევკარ, თუ მე ამათვის ესე არ შექმნა, თითო-თითოს ქვეყნას მოახრებდნენ, ამისთვის რომ ავითონაც ძლიერნი ხელფანებისა და მრავალის მომქმედნი და მეცნიერნი იყვნენ, ქვეყნაც მრავალნი ეპყრათ. შენ აქ მოსულე ჭაბუკო, რომელიც ყარამანი უნდა იყო, და ამ დევთა გამოცხინის მიზეზი შენ შეიქმნები, ამთვან მრავალს სიკეთეს ნახავ. ესე თილისმის ლოცვანი კარგათ შეინასე. ამ საკანიდან ქვეყნად ასვლა ამ დევთაგან კიდე არვის ძალუძს, შენ და შენთან მყოფთა ვინც რომ იყვნენ ადამიანთ ტომი, აქედან ესენი აგიყვანენ. ამათ სამსახურს ზირველად აქედგან სცნობ. ამ უამდ რაც დევნი არიან ხელეუთზედ თუ ზღვაში; ამათზედ უძლიერესნი არ არიან. ამ დევთა სახელები არის: ზირველს საჭამან-ადამიანთ-მონათესავე ჭქვიან, ამისთვის რომ მამა დევი ჭეოლია და დედა ადამიანი, ამას მრავალი ხელფანება ძალუძს, სამოცდა თორმეტი ენა იცის და როდესაც ენებოს სამოცდა თორმეტ სახედ შეიცვლება. მეორეს რანდი ჭქვიან, ამისი შეძლება ეს არის, უკეთუ განრისხდეს ერთს ქალაქს ძირითურთ მოგლეჯს და შორს გადაგდებს. აგრეთვე სხვანიც ძლიერნი და ხელფანნი არიან, მათ სახელები ესა ჭქვიანთ თეთრი დევი, სამანდოვან დევი, ქარიდუნ დევი, ყართუნ დევი, სიღან დევი, ანთუზ დევი, მაჭლაილ ავსთან დევი, ყანუზ დევი, აქაქუნ დევი და ქელან დევი“.

რა ყარამანმა ესე წერილი ამოიკითხა, წერილი იგი აიღო და ავითო შეინახა, მიბრუნდა და დეკები შეკრულობისგან ახსნა და იმ ბნელი საკანისგან გამოიყვანა. ყარამანთან მოვიდნენ იგინი დევნი და ფენთა მოეხვივნენ. ერთი მეორეს ეუფცებოდა რომ ჩვენსა სიცოცხლესა შინა ამის სამსახურსა ზედ არ ვიმტუენოთ. ყარამანმა უთხრა: თქვენ დევნო, მრავლისა გრძნებისა მცოდნეხნო, აქედგან ქვეყნად ასვლის დონე უნდა სძებნოთ. რა ესე სიტყვა დევთა ესმათ, ზირ-მიწა გაურეთებით ფაღვეანი დალოცეს და მოახსენეს: აწ თქვენს სამსახურზედ მზათა ვართო. საჭამან-ადამიანთ-მონათესავემ სარვიხურამანი შეისვა, რანდ დევმა ყარამანი, სხვათაც თითო-თითო აიყვანეს, მალლა შეფრინდნენ და ეგოდენი იარეს რომ ქვეყნად აღვიდნენ. რომელსაც ჯურღმულს ყარამანი შიასდა, მის თავსა გარდახდნენ. რა მზის სხივი დაინახეს კაცთა და დევთა დმერთს მადლობა შესწირეს. მუნიდგან წარვიდნენ ყარუნ-მაჭას სამყოფში მათსა მონათესასა მივიდნენ. მაშინ ყარამანმა უბრძანა: სჯე, საჭამან! ადამიანთ-ნათესავე, წარვედ და ჩემთა ამხანაგთა ჩემი ამბავი აცნობე, სამნი კაცი არიან, რომელიც ჩემი ექვს იყვნოვანი და ოთხ თვალოვანი მხეცი და საომარი

იარაღი მათთან არის და შეიძენი ფერიანიც მათთან იმყოფებიან. ისინი აქ ახლავს სულე იქმნებიან, იზოვე და აქ მოასხი. მაგრამ გაფრთხილდი რომ ზირველს მისვლასზედ გარდანქმანმა არა გავნოსრა. და ესე ბეჭედი ნიშნად აჩვენე მათ.

საჭმანმა მდაბლად თავი დაუკრა და ჭაერში აფრინდა. ქარის უსწრაფესად წავიდა, იმ ალაგს მიაღწია სადაც იგი ფალეევანნი იყვნენ. მათთან ერთი მთის ოდენი ექვს ფეხოვანი მხეცი ება. საჭმანმა გუფსა შინა სთქვა ფალეევანის ამხანაგნი სწორედ ესენი უნდა იყვნენო, მაგრამ დმერთო გარდანქმანი რომელიაო? ამას განიზრახვიდა და შორილამ უჭვრეტდა. ნახა რომ ერთი მამაცი ფეხზე დგას, თავი თავსა ხურავს, ნაჯახი ხელთა უჭირავს და მიმოიხედებოდა, რა მტერი ხანი გამოხდა მთისაკენ გაემართა. საჭმანმა სთქვა მე რომ ფალეევანმა ნიშნები მითხრა უთუოდ გარდანქმანი ეს იქნებოა, საჭმანი მაშინვე გარდანქმანის კვალს მიჰყვა. იმ მთას ნადირი რამ გამოჩნდა დიდად საკვირველი ესრედ რომ რომელსაც დიდსა ძელსა ტოტს შემოჭკრავდა ძირითურთ მოკლექდა, პირით ზერეულს ჭყრიდა და მრისხანედ მოვიდოდა.

როდესაც გარდანქმანმა იგი მხეცი დანახა, ქება დაუწყო. მხეცმა მისი ქება არ შეისმინა და მსწრაფად გარდანქმანს მომართა. გარდანქმანი მისგან არ შეშინდა, შვიდი ნაბიჯი გადახლტა, იმ ნადირს მიუხტა და აღმასის ნაჯახი თავსა ესრედ დაჭკრა, რომ მხეცი მკერდამდინ გახრ და მიწას გარდაქცია. ესრედ დიდი იყო რომ მისმან დაცემამ ადგილი შესძრა. საჭმან-ადამიანთ-მონათესავე ჭაერთ უჭვრეტდა, როდესაც გარდანქმანისაგან ისეთი სიმხე ნახა დიდად მოეწონა და ქება შესხა, გარდანქმანი მობრუნდა ერთს წელის პირს მივიდა და სისხლისაგან შესვრილს ნაჯახს რეცხა დაუწყო, მაშინ საჭმანი ჭაერთ ქვე ჩამოვიდა, ადამიანის სახედ შეიცვალა და გარდანქმანისაკენ გამოემართა, როდესაც გარდანქმანმა თავისკენ მომავალი კაცი იხილა, მსწრაფად მკვეთელ ნაჯახს ხელი მიჭყო, წინ წარუდგა და ესრედ შესძახა: „მაგ ალაგიდამ ნულარ დაიძვრი, თუ თავისა შენისა მშვიდობა გინდა“, საჭმანმა ზასუხად უგო: „ჲეი, ქვეუნისა აიართა ხელმწიფეო! მოუვარე ვარ და არა მტერიო, მე ყარამანის გამოგზავნილი ვარ და აჭა ბეჭედიც მისი ნიშნად, რომელიც მან გამომატანა. როდესაც აიარმა ფალეევანის ბეჭედი იცნა უზომო სინარულს მიეჭა, მსწრაფად მიუხლდოდა და საჭმანს პირსა აკოცა, ხელსა ხელი მოჭკვიდა და წელის პირს მიეყანა, ორნივე იქ დასხდნენ და ისაუბრეს, საჭმან-ადამიანთ-მონათესავემ უთხრა: „ჲეი, აიარო! ყარამანს ვითა გაეყარენითო? გარდანქმანმა უზასუხა, ჩვენ ძილად ვიწეით. რა გამოგვევიძა მი-

სი საჯდომი ექვს ფეხოვანი ზღვის ნადირი თავს გვადგა და ფაღვეანი კი აღარსად იყო, ბევრი ვიძებნეთ და მისი კვალიც ვეღარ ვხედავთ. ფერიათა სთქვეს, ეს ალაგი დემერთო ჩემო დიდად საფათურაკო არისო, ეს ისეთი ალაგია რომ ამ ალაგს სასულად სისხლთა მღვრელ ალაგს ეძახიან: ჩვენ ფერიათი კი გავგზავნეთ ამბავს საცნობელად, მათ ეოველს მხარეს სძებნეს, მაგრამ ფაღვენის ამბავი ვერსად შეიგნეს. ორმოცი დღე და ღამე იარეს, ბოლოს მოლოდ ყარამანის ხანჯალი იხოვეს და ჩვენთან მიიღეს და ტირილით გვითხრეს: უთუოდ სააპირანი ყარუნი შაჰას თილისმაში ჩავარდნილათ. ჩვენი საქმე ავდა სხანს, სჯობს ჩვენს თავს უშველოთო. იმის თილისმაში მრავალნი ფაღვეანნი ჩავარდნილან და მუნიდან ვეღარ გამოსულანო. ამ თილისმის კარდა შამბასარ დევი შიგა ბუდობსო, თუ ყარამანს იგი დევი შეხვდა ფაღვენისკან იმედი გადაიწვევითოთო. სტიროდნენ და თავსა იცემდნენ შვიდნი ფერიათი.

რა ესე გაიგონა ბარამ-ჯიბილმა, ზე წამოიქრა და ფერიათა უთხრა: მიჩვენეთ იგი ალაგი სადაც შამბასარ დევი ბუდობსო. თუ ყარამანს ვნებია რამე იმისკან მეც იმ ალაგს გარდავიწვევებო ჩემს საქმეს, ჩვენ არ გაუშვით და ესრედ უთხარიოთ: დღეს აქ მოვიცადოთ და ხვალ რაც ღვთის განგებდ იყოს იგი იქმნასო. ესე ვსტიროდიოთ და თავსა ვიცემდიოთ, მაგრამ დონეს ვერას ვეწიენით. იმ დამეს როდესაც ძილად ვიწეკით, მე სიზმარაში ვხანე დიაცი ვინმე, მოვიდა ბრწყინვალედ მოსილი, და ძილსა შინა ესრედ მრქვა: ,,სტი, გარდანქემანო! ნუ სწუხართ, ყარამანი უვნებლად არისო ყარუნი-შაჰას თილისმაში შთავარდა რომელ ქვესკენელს არის, მას ალაგს შამბასარ დევი მოკლა და შესამესა თვესა თქვენთან მოვაო; თქვენ აქედგან ნურსად წახვალთო, ამავე ალაგას მოუცადეთო“. როდესაც გამოძევიდა ესეთი სიზმრის ზმანება ჩემთა ამხანგთა უამბო, მათ იმედი დიდეს და ფერიათა უთხრეს, თქვენ წადით და ჩვენი ამბავი შაჰზადი-ფერიათს აუწუეთ და დავარ-ციხის ამბავი მოგვიტანიეთო. ფერიათა გვიხანჯეს: როდესაც ჩვენ თქვენთან წამოვიდით აქვალნი დევიმ ჩვენი წამოსვლა იგობნო, ეხლა აწ გზები შეკრული ექმნება და თუ უთქვენოთ ჩვენ წავადოთ, გზას ზედ დაგვხოცენო. აწ მესამე იავე შესრულდა; რომ ამ ალაგას ვდგავართ და ამბის მომლოდინენი ვართ.

რა ამ გვარნი სიტუვანი მოიუბნეს, მუნიდგან წარმოვიდნენ და სცა უსარანი და ბარამ-ჯიბილი იუვნენ იმ ალაგას მოაწიეს. რა ფაღვეანთა გარდანქმენი დაინახეს და მასთან კაცი ვინმე მომავადი, რომელსად სანე კაციის ჭქონდა და ხელ-ფეხნი ვეფხვისანი, დიდათ გაიკვირვეს ესეთი კაცი. მისი მხილველნი ფერიათი, ტირილით ესე იტყოდნენ: ,,ვაი, ჩვენ თავსა

რომ ქვეყნის სიოხრის ნიშანი გამოჩენილა როდესაც ეს საზერობილიდამ გამოსულაა. უკეთუ ურამანი ამ დევის ხელში შთავარდა, თქვენც თავისკან უიმედო იქმნებითო. ესე სთქვა და დამაღვას სცდილობდნენ. უათრანმა უთხრა: ჭეი, ფერიანო, ეს მომავალი კაცი ვინ არის რომ თქვენ ეგრე შეშინდითო? ფერიათა მოასსენეს: ამას უხმობენ საჭმან ადამიანთ-მონათესავეს. ეს დევი წინათ ყაფის შთაში მკვიდრობდა, რომელიც იმ შთის შვიდმეტე ათასი გამოკვეთილი ქვაბი აქვს და მის თავსა ოთხი ათასი ციხე დგას, იმაში დევნი მკვიდრობდნენ და იგინი ამ საჭმანისკან შეძრწუნებულნი იყვნენ. ზირველ ჟამად გივი-მარის ხელმწიფეშ ეს და ამის-ნა ამხანაგნი, თილისმით შეიპურა, და ქვესკნელს ჯურდმულს ჩაყარა და იქ დაბა, აწ ეს არის რომ განთავისუფლებული და აქ მოვაო. როდესაც ფერიათა ესე სიტყვები დასრულეს, გარდანქეშანი და საჭმანიც მოვიდნენ. მამინვე საჭმანმა ხელი გულსა დაიდვა და ფალეგანთა მდაბლად სალამი მოასსენა.

როდესაც ფერიათა ესე მოყვრულად მოსულა იხილეს საჭმანისა, ცოტა იმედი მიეცათ. უათრანმა ჰკითხა: გარდანქეშანო, ეს ვინ არის, რომელიც შენთან მოვიდაო? გარდანქეშანმა უპასუხა, უოველ ამბავს თვითონ მოგახსენებთო.

საჭმანმა მოასსენა ფალეგანთა: ფალეგანთა ფალეგანმა ურამანმა მოკიკითხათ სიყვარულით და თქვენ გელით, აწ სწრაფად წასვლა გმართებთო. რა ფერიათა ესე შეიტყეს, სიხარული დიდი შეექმნათ, მოვიდნენ და საჭმანს ხელს აკოცეს, საჭმან-ზადმა იგინი ფერიანი მშვიდობით მოიკითხა: აქვალი დევისა და მკვანალი-ფერიის ამბავი ჰკითხა, იმათაც რაც იცოდნენ უოველივე წერილად მოასსენეს; მამინ საჭმანი ბარამ-ჯიბილთან მივიდა, უურსა ხელი მოჰკიდა და უთხრა: ჭეი, ფალეგანო! ესე სიხარულის ამბავი შენთვის მიხარებია, რომ ჰაჰა და ბებია შენი შამბასარ დევთან რომ ზერობილად იყვნენ, ურამანმა იგინი გამოიხსნა და ახლა მასთან იმყოფებიან. ბარამი ამ ამბის სმენით დიდ სიხარულს მიეცა, მასვე წამს აღზღგნენ უოველნი და ურამანისაკენ გაემგზავრნენ, როდესაც მივიდნენ ნახეს რომ ურამანი ოქროს ტახტსა იჯდა, სარვიხურამანი და რაჭინდი გვერდს უსხდნენ, აგრეთვე ბაჭმან შაჰა და მისი მეუღლე ცალს მხარეს ისხდნენ, ათორმეტე ხუადნი დევნი ხელმოჭდობილნი წინ უდგნენ. უათრანი და ბარამი მივიდნენ, ზირველად ურამანს მიესალმნენ, შემდეგ რაჭინდს და სარვიხურამანს მიემშვიდობნენ. ურამანმა ბარამს ხელს ხელი მოჰკიდა და ბაჭმან-შაჰას უთხრა: ჭეი, ჯიბილ-გაბარის სულთანო! ესე ჭაბუკა შენი ასულის უამარღუხის ნაშობი არის, რომელიც ჩინეთის ქვე-

ყანას ქვად ქმნილი იყო, იგი ეს არის. ბაჭმან-შაჭამ ბარამს ეკლს მოეხვია და სიხარულით თვალთა ცრემლი სდიოდა და ესრედ უთხრა: გულის ჩემთა ნაკვეთი და ჭირთა ჩემთა განმაქარვებელი ბარამ, აწ უფალს ვმადლობ რამ შენ ცოცხალი გიხილეო, აგრეთვე ბებიაც მოესვია და თვალთა და ქოხორსა ჰკოცნიდა და ცრემლით ღმერთს ადიდებდა. იმ დამეს მხიარულად იქ განისვენეს. რა დღესა გათენდა გულ-ისტამ-ბად-ირამისაკენ გაემართნენ, რაინდ დევმა ყარამანი ზურგთა შეისვა, სხვანიც სხვათა დევთა შეისვეს, ჰაერში შეფრინდნენ და სწრაფად წარვიდნენ.

სწრაფად

აქ ყარამანისა და სხვათა ფალეყანთა და დევთა გულ-ისტამ-ბად-ირამში მისვლას შაჭვალ-იყერიის შემწყდ და ოძითა მღიერთა ამბავი.

მდეს შაჭვალ-იყერიამ უმანგ-ხელმწიფეს შემწეობა სთხოვა და იყერიანი სწრაფად გაგზავნა, მას აქეთ ოთხმა თვემ განვლო და ამბვი ვერა სცნარა. შაჭვალ-იყერიამ იმის შემწეობის იმედი გარდაიწვეიტა. მაშინ სირცხვილისკან ციხეში მეოფის ეოველმა სულმა თავთავიანთ თავებიდამ ხელი აიღეს და ნამუსისათვის ტბილსა სულსა გასწირავდნენ. საომრად აბჯარი მოიშადეს და მტერთა ზედა ომს ისწრაფებდნენ. დღეს ერთსა ციხის კარი გააღეს და გარეკანთა დევთა ლაშქართა ბრძოლა დაუწიეს, თუმიცა ჯობნის ღონესა ცდილობდნენ ეოველნი მაგრამ დევთა ლაშქარნი დათამამებულნი იყვნენ. სძლიეს იყერიანი და ციხეშივე შელალეს. შაჭვალ-იყერიამ თავის დიდებულთა უბრძანა: მე უმანგ-ხელმწიფისკან შემწეობა ვითხოვე, ჯერ მე მისკან მოხმარების იმედი არ გადამწვევითა, ერთს კვირას კვალად მოიჭირვეთ და თუ მშველელი არავინ გამოგვიჩნდა, მერმე აქვალა დევს მე მიმეცით და თქვენ დაემონავეთო. ეს აქვალა, კვალად ქეივან სახელწოდებული დევია. შაჭვალ-იყერიის დიდი მესისხლე მტერი ეოფილიყო.

ერთი წელიწადი გათავდა რომ დავარ-ციხეს გარს ადგა აურაბელი დევთა ლაშქარი. ერთს დღეს, დევთა ლაშქარს უბრძანა: აწ წახდა სახელი ჭბუკობისა თქვენისა, ესე სიმხნესა თქვენსა არ ჰმეგნის რომ ესოდენი ხანია ვებრძვით და ციხე დავარისა ვერ ავიღეთო! ხვალ თავი ჩვენი ანუ მიწასთან გავასწორეთ და ანუ ციხე ესე ავიღოთო! ხვალე იყერიში მივიტანათ, იყერიათა ოძის ღონე აღარა აქვითო, უთუოდ ციხეს ადვილად ავი-

დებოთ, შაჰზადი-ფერია ხელთა ვიგდოთ და ესოდენი ჩვენს ჭინკს უკან მას ვაზღვევინოთო. ესე ამბავი ციხეში მყოფთა მიესმათ, მათ შექმნეს გლოვა-ტირილი ესრედ რომ თუ ვსთქვათ მათი ხმა ზეცამდე აღიწოდას. იმ დამეს ციხეში მყოფთა მალეით კაცი გამოუგზავნეს და ქეივან დევს ესრედ მოახსენეს: „ჩვენს შაჰზადი-ფერიას შევიზურობთ და ხელთა მოგცემთ, თუ ჩვენ არას გვაფნებო და ჩვენს შეცოდებას მოგვიტყუებო“. როდესაც ქეივან დევმა ესე მოისმინა ზასუხი მიუგო: იცოდეთ რომ ერთსაც ცოდნას არ გადაგარჩენთო, ამისთვის რომ ესოდენი ხანია ციხეს ვადგევარ და რატომ უწინვე არ შემეხვეწებითო! ხვალვე ციხეზედ იერიშს მოგიტანთ და რაც ძალი გედვასთ შედგრად. იბრძოლეთ, რომ რა ციხეს ავიღებ, თქვენს დიაცსა და მამაცს ერთობით მოვსრამ რომ ერთს ბლავანსაც ცოდნას არ გადაგარჩენო!

რა დილა გათენდა, დევნი ერთობით დაემზადნენ და მძიმის საჭურველითა შეიჭურვნენ. თვით აქვალნი დევნიც შეიჭურვა და ციხისაკენ გაემართა, აგრეთვე სხვანი დევნიც ერთობით მიეტყვნენ. ზირველად მისს ციხის ამკებელს თილისმის ხელოვნებით აღეშენებინა ესრედ რომ, იგი ციხე ვით წისქვილის ქვა ისრე ბრუნავდა წლითი-წლამდე, არ დადგებოდა, როდესაც წელიწადი სრულდებოდა, იგი თილისმა იმ დღეს აღარ იმეკმედებოდა, ციხის ესე ამბავი ამ წვეულმა ქეივან დევმა იცოდა და ერთსა წელიწადს ამ დღის მომლოდინე ციხეს გარს ადგა და რა წელიწადი შესრულდა ციხეც ბრუნვისაგან დასცხრა. სწორედ იმ დღეს იერიში მიუტანა, თვით ციხის კარის სიასლოვეს მივიდა, და ორმოცი ათასი ხვადი დევი ზღუდესა მიუსივა, ციხის კარი ფოლადით იყო შექმნილი, აქვალნი იმ კარს ისეთი ძლიერი ლახტი დაჭკრა რომ კარი და ზღუდე სრულებით შეიძრა, ამისნი მხილველნი ფერიანი, სტირდენ და თავთა თვისთაგან უიშედონი იქმნენ, აქვალნი მორე ლახტი კვალად ციხის კარს შემოჭკრა და ცალი მხარე კარის შეკვდებინა, დევნი ციხეს შევიდნენ, ფერიანიც საცმრად წინ მოეგებნენ და შეექმნათ ომი ფიცხელი, მათის ლახტის ცემის ხმა ცამდის აღიწოდას. ჩინებულნი და დიდებულნი ფერიანს შაჰზადი-ფერიის წინ შეიფარნენ და ესრედ მოახსენეს: ჭეი, შარიელო, ხვალე ჩვენმა უბედურებამ ვითარს გამოუხსნელსა ბადესა დაგვაბო!.. სწუხდა ძლიერ შაჰზადი-ფერია მაგრამ ღონეს ვერას ეწეოდა. დევნი დათამაზდნენ, ფერიანთ ღონე მოაკლდებოდათ და მოსვრიდნენ დიაცსა თუ ჩვილსა. და მათის გლოვისა და ტირილის ხმა შეიდას ფარანგს გაისმოდა, თუ ვსთქვათ მორედ მოსვლის დღე და ჟამი იყო. შაჰზადი-ფერიას ესე გლოვა და ტირილი ესმოდა, მაგრამ ბრძოლის ღონე აღარა ჰქონდა, თვისთა დიდებულ-

თა უბრძანა: ახლა ჩვენა საქმე დემეტის უნდა მივანდოთო; და რაც მას ენებოს იგი იქმნასო. რა ესე საქმეა ჰირი მიწას დასდვა და მდუღარის ცუდით უფალს ეკედრებოდა, მისნი მხილველნი ფერიანიც სტიროდნენ და თვალთაგან სისხლის ცრემლს იღებდნენ.

როდესაც ესენი ამ გლოვა ტირილს იუვნენ, მაშინ ყარამანი თავის ამხანაგებთ დავარ-ციხის სიანლოვეს მოვიდნენ, ყარამანს უერთა ხმანობა მოესმა, თანამხლებულთა ფერიათა ჰკითხა: ეს რა ხმანობა არისო? მათ მახსენეს, უთუოდ ეს ხმანობა აქვადი დევისა არისო, მკონი ციხისათვის იერიში მიუტანიათ. ყარამანი მიბრუნდა და სჯამანს უბრძანა: მსწრაფად წადი და მისის ციხის ამბავი მალე მაცნობეო. მასვე წამს სჯამანი მსწრაფად ჰკერძი შეფრინდა და ქარისაგან უმაღესად წარვიდა, როდესაც დავარ-ციხეს მივიდა, ნახა რომ ციხეში მეოფნი დიდს მეჭირვეუბაში არიან, ჩვილთა და დიაცთა, დევნი უწყალოდ მოსვრიან, ფერიათ ერნი საწყლად სტიროდნენ. რა სჯამანმა ესე იხილა, ფრთა-ფრთას შემოჭრა და მსწრაფად ყარამანთან მოვიდა და ესრედ მახსენა: ფაღვეანო, თუ აწვე იმ ციხეს არ მიხვევ და არ მიეცი შემწყობა, უთუოდ მათი საქმე გათავდებაო.

რა ბარამმა ესე მოისმინა, დიდსა მწუხარებას მიეცა, თვალთაგან მრავალი ცხარე ცრემლი კარდმოედინა და ყარამანს მახსენა: სწი, ფაღვეანო! ნუღარ დავიუფნებთ, მალე მივეშველნეთო, თორემ მათი საქმე ძნელსა ალავს მიღწევილიაო. მასვე წამს ყარამანი და მასთან მეოფნი მსწრაფად წარვიდნენ და დავარ-ციხესთან მივიდნენ, ნახეს რომ დევნი ციხეში შესუდნან და მეციხოვნეთა საქმე გაჭირვეულებია, თუმცა ფერიანი ცოტას ხანს იბრძოდნენ, მაგრამ დევთა ომის გასწორება, არავის ძალ-უძღათ; მათ შიგან ერთი დევი იხილეს, რომელსაც ას-ოცდა-ათი მწურთა სიმაღლე ჰქონდა, თავი ღორს უკვანდა, ზურგი თევზსა, ფეხები ღომისა, ჰირი კამბეჩსა, ჰირთაგან ცეცხლსა აწვიმებდა, და ფერიათ უწყალოდ ხოცდა. ყარამანმა იკითხა, იგი ბილწი სანახავი ვინ უნდა იყოსო? ერთმა ფერიამ მოახსენა: აქვადი დევს რომ ამბობენ იგი არისო. მაშინ ყარამანმა სჯამანს და სხვათა დევთა უბძანა: ციხის შუაგულობას სადაც რომ მძალით ბორცვი დგას, შე იმ ალავას მიმიყვანეთ და იქ ჩამომხატუნეთ, მუნიდგან შე ისრეთს საშინელს ხმით შეუძახავ რომ დევთა იბრძოდისაგან ხელი აიდონ. თქვენ მსწრაფად გამობრუნდით და ჩემს ხმას თქვენ ნუ ისმენთ, თორემ იგი ხმა თქვენც კი გავნებთ. როდესაც დევებს ესე ელაზარაკებოდა ერთი მეორეს შესცქეროდნენ. მაშინვე ყარამანი თავის ეჭვს ფეხოვნის მხეცით ჰკერძი აიყვანეს და იმ ბორცვსა ზედ დასვეს; თვით გამობრუნდნენ და

სხვათა ფაღვანობათან მოვიდნენ. ყარამანმა როდესაც მეცინოვნეთა ისეთი შეჭორვება იხილა, დიდად იწყინა, საომარი იარაღი მოიმარჯჯვა, მარჯვენა ხელი მარცხენა გვერდსა შემოიხვიო, მარცხენა მარჯვენასა და ისრეთის ხმით შესძახა რომ მსმენელთა ესრედ ეგონათ ცა ქვეყანას დაეცაო, მის ხმის მსმენელნი დევთა ლაშქარი უცნობო შეიქმნენ და ციხიდან გარეთ გამოცვივდნენ. აქვადი დევმა იკითხა, ეს რა ხმინობაა; ანუ ესე ძლიერი ხმა ვისგან მოვიდაო?...
რომ ვინმის ხმის

როდესაც მიმოიხედეს ხახეს ~~რომ ბორცვზედ დგას ერთი ახალმოწი~~
~~ფეხები~~ ჭაბუკი ~~რომელიც~~ მისი წინააღმდეგი მის ჭვრეტას ვერ გაუძ-
 ლებდა. დევნი ერთი მეორეს ჭკითხავდნენ, ეს ვინ უნდა იყოსო? მათ არც
 ერთმა არ იცოდა თუ ვინ იყო. ~~იგი ჭაბუკი~~

როდესაც ყარამანის ხმა შავშალი-თერისა და მასთან მეოფთა გაიგო-
 ნეს, გაკვირებულნი მის ამბავს იკითხავდნენ და არც იცოდნენ. იმათაც თუ
 ვინ იყო და ამას იტყოდნენ, ვგონებ რომ დმერთმა ვინმე შემწე მოგვი-
 ვლინაო. რა მიმოიხედეს იხილეს ბორცვზედ კაცი ვინმე ექვს ფეხოვანზედ
 მჯდომი და ხელთა ხელის მპერბული, რომელსაც სამოცდა ხუთი მწერ-
 თის მქონებელია და მუბრძოლთა თავს სარის დამცემი და დევთა ლაშქ-
 რის შემცრუნებელი, აქეთ იქით მიმოიხედავდა, როდესაც შავშალი-თერისა
 კარკათ დათვალეთრა თვისთა დიდებულთა უთხრა: ეს ჭაბუკი მდგომი,
 ბორცვზედ, მამაც ვისმეს ჭკავსო.

როდესაც ყარამანმა თავისთა მხლებელთა შორით დგომა უბრძანა რომ
 თვისის ხმის სმენით, მათ ვნება არ შემთხვეოდათ, მაშინ საჭმანმა და
 სხვათა დევთა, ქადილში ჩამოართვეს და ერთი მეორეს ეუბნებოდა, ამის-
 მა ხმამ ჩვენ ისე არ უნდა გვაფხოსო? ყარამანის გაფრთხილება თავიანთ-
 ზედ დაივიწყეს. როდესაც ყარამანმა ბორცვზედ მდგომმა შედგრად შე-
 სძახა, საჭმან-ადამიანთ-მონათუესავე და სხვანიც მასთან მეოფნი დევნი უც-
 ნობო იქმნენ, რა გონებას მოვიდნენ, გარდანქმანს. ჭკითხავდნენ ეს ხმა
 რა იყოო, ნუ თუ ყარამანის ხმა იყოო? მან მიუგო, დიახ ყარამანის ხმა
 იყო, დევთა დიდათ გაუკვირდათ და უხომო ქება შეასხეს ფაღვანს.
 როდესაც ყარამანის საშინელი ხმა ქვიფან დევს სმენოდა იგი დაბნედას მი-
 წურვილიყო, რა ცნობას მოვიდა ჭკითხა: ეს რა მოხდა ანუ ესეთი ძლიე-
 რი ხმა ვისი იყოო! ერთმა მისმა მხლებელთაგანმა დევმა მოახსენა: ჭვი,
 დევთა ხელმწიფეთა! ეს ხმა იმისგან არის, რომელიც ბორცვზედ ადამიანთ
 ტომია მდგომარე, აბა მახედეო.

როდესაც აქვადი დევმა შეხედა ყარამანს, არაფრად იამა და კვლად
 შეტევა უბრძანა დევთა ლაშქარს, მაშინ ყარამანი ძირს ჩამოვიდა და შეუ-

ტია, როდესაც ყარაშანი იხილეს დევთა შუაგულობაში, გარდანქეშანმა სხვა-
თა ფაღუვანთა უხმო, ჟამი არის მოხმარებისათ... იგინიც მსწრაფად წარ-
გოდნენ და დევთა დაშქართა შიგან გაერივნენ. გარდანქეშანს აღმასის ნა-
ჯასი ხელთა ეჭირა და რომელსაც დევს წამოუთავაზებდა ორად გაჭკვეოდა,
ბარამს თავის მძიმე ღასტი ეზურა ხელთა და ვისაც მოახვედრებდა მიწას-
თან გასწორებდა, ყათრანს ბასრი ხმალი მოეწოდა და რომელსა დევსაც
სცემდა ორად გასწვევებდა, დევთა დაშქარნი აირივნენ, ფაღუვანი ფაღუ-
ვანს უხმობდნენ, ფაღუვანნო! ჰკარო, მოჭკალთ, შეჭკარო, შეიზურთ, ერთ-
საც ცოცხალს, ნუღარ გარდარჩენთო. დევნი და ფერიანი ამათს საქმეს
უჭვრეტდნენ და ჰკვირდებოდნენ. კვალად მეორე მხარეს, ძახილი და ღრია-
ლი შეიქმნა. შემოხედეს ნახეს რომ საჭმან-აღამიანთ-მოხათესავე, რაინდ
დევი და სხვანი მისნი ამხანაგნი, ხელთა გურზების მქონებულნი ჰყერიო.
მოუხვდნენ, ვირთავან ცეცხლს აწვიმებდნენ და ისინიც დევთა დაშქართა
შედგრად ებრძოდნენ. შაჰზადი-ფერიანს ეს ამბავი გულსა შინა დიდად უხარო-
და, მაგრამ ჯერ კი არ იცოდა თუ მისნი შემწენი ვინ გამოჩნდებოდნენ.

მცირე ხანს შემდეგ, იგი შვიდნი ბერისანი მოვიდნენ, რომელნიც
უშანგ-შაჰსთან გაეკზავნა, ხელმწიფეს ზირი მაწა გაერთებით სალაში ჰკა-
დრეს, შემდეგ ესრედ მოახსენეს: „ჭეი, შარიეფ! ღვთისაგან რომ შემ-
წეობას ითხოვდი, აწ ზეგარდადმოს განგებით, მშველელად შენდა გაიხლ-
ნენო! უშანგის ზირველნი ფაღუვანნი—ყარაშანი, ყათრანი, ბარამ-ჯიბილი
და გარდანქეშანი, მათთან თორმეტნი დევნი და სხვანი დიდებულნი“ უფ-
ლის სახელები მოახსენა და მათი ამბავი; ყარაშანს იგინი ვითარ ამოუფა-
ნა, ანუ მამა და დედა შაჰზადის მეუღლისა, ვითარ დაეხსნა შამბასარ დე-
ვის ხელთაგან. — უფუღივე წერილად მოახსენეს. რა თვისისა ძის ბარამ-
სა და თვისის სიმამრისა და სიდედრის ამბავი სცნა შაჰზადი-ფერიამ, მე-
ტის სიხარულით თუ ვსათქვამთ რეტს დაემკზავს. შემდეგ თვისთა დიდე-
ბულთა უბრძანა: სარვიხურამანისა, რაჰინდისა, ბაჰმან-შაჰისა და გულურუხი-
სა, თავის წინაშე მოხატოყუბა. დიდებულნი მსწრაფად მიეკებნენ, წინ გა-
მოუძღვნენ და ოთხნივე შაჰზად-ფერიანს სადგომს მოიუფანეს. შაჰზადი წინ
მიეკება; თაყვანი სცა და სურვილით მოიკითხა; შემდეგ დასხდნენ და
თავისა თვისის გარდასავალს უამბობდნენ. იმ ჟამად ბარამჯიბილი და გარ-
დანქეშანიც შემოვიდნენ და შაჰზადის თაყვანი სცეს. ბარამი წინ წარსდგა
და მამას თვისსა ხელსა აკოცა, შაჰზადი-ფერიამ ვერ იცნა თუ იგი თვი-
სი ძე ბარამი იყო, ბაჰმან-შაჰამ მოახსენა: შენი საუფარელი ძე ბარამი ეს
არისო.

როდესაც შაჰზადი-ფერიამ ესუ გაიგონა, მეტს სიხარულს ვეღარ გა-

უძლო დაბნდა და მიწას გარდაიქცა, მონათა ვარდის წყალი ახკურეს და ცნობას მოიყვანეს, შაჰზადი-ფერიაშ, ბარამი გუფს მიიკრა და ესრედ უთხრა: „სწე, თვალთა ჩემთა ნათელა, ბარამ! ნეტარ ესე ამბავი სიზმარია თუ ცხადი? და ორთავეს სისხრულით თვალთაგან ცრემლი სდიოდათ. მერმე გარდაქმანი წარსდგა და მოახსენა: მალალო ხელმწიფეო! შირველად უნდა დმერთს მადლობდეთ რომ სწადელი თქვენი გუფისა აგისრულდათ, მაგრამ ნახვა და მუსაიბუბა საკმარისია, აწ მობრძნდით და ყარამანის ბრძოლას უუურეთო, ყველანი ზე აღზდგნენ და ომის საჭკრეტლად გამოვიდნენ.

აქ ყარამანისა და აქვალდი დევის ოძი, საშინელი და ძლიერი აქვალდისაგან გრძნებით გაქცევა, ოდეს ძლიერისა ბრძოლას იუფნენ, და ყარამანისაგან მრავალთა დევთა დასოცა.

მას ჟამს ყარამანი დევთა დაშქარს მოხტომიდა და რისხვა ლვთის მათ ზედა დაეცა. ქეივან დევმა თვისთა დიდებულთა და მახლობულთა ჰკითხმ—ვინ უნდა იუფს იგი ჭაბუკიო? მათ მოახსენეს, დიდი გაფრთხილება გამართებთ თქვენ, იმიტომ რომ ესე იგი ჭაბუკი არის, რომელმაც სზანდიერ-ბარი მოკლა, და მამა შენი შამბასარი, რომელსაც ამას უხმობენ უსწორო ფაღვეან ყარამანს.

როდესაც ესე მოისმინა ქეივან დევმა, საზარლად ამოიხრა და ესრედ სთქვა: ვაჟ, მამო ჩუმო შამბასარ! ამ მიწით ნაშობის ხელით ვითარ მოკვდი? ესე სთქვა და მალაა სახილი შექმნა, შირით ცეცხლსა ურ დაუწყო, ვეშასავით ბრდვინავდა, ყარამანს შემოუტოვა და ესრედ შემოსას: „სწე, მიწათაგან ნაშობო! გაფრთხილდი რომ მიწასთან მინდა გაგასწორო, მერმე უნდა გავბრუნდე და მამისა ჩემისა სისხლის ნაცვლად სრულიად ქვეყანა მოვაოხროვო“. ესე სთქვა გურზი შეუმაღლა, რომელიც სიკრძით ას-ოცი მწურთა იყო და სიმძიმით ათას-სამას ლიტრას მტობდა. როდესაც ყარამანმა მომავალი დევი იხილა თვისზედ გაბრაზებული, მისს მოქნეულ ლახტს ფოლადით შექმნილი ფარი უფარა, ამისნი მხილველნი ყარამანისაგან უიმედანი იქმნენ, ლახტი ფარს ისრედ ძლიერად მოხვდა რომ ყარამანის მხეცს ფეხნი მიწას დაეფლა, მისს ნაკრავის ხმა ხუთსა ფარანგს გაიგონებოდა, ფაღვეანი მტვერმა დაჭყარა და მის გამოვლარ იხილვებოდა, დევთა დაშქარი უზომოდ გამხიარულდა, მხოლოდ ყარამანის კეთილის მეოფნი მწუნარებას გამრავლებდნენ, რა მტვერი გა-

დაიურა, ჩსკეს რომ ყარამანი უფნებლად იდგა, მხილველთა ღრდი ქება შეასკეს, აქვალნი დევმა რა ყარამანი უფნებლად მდგომი დაინახა, ესრედ განრისხდა რომ მეტის მრისხანებით კბილთ თავის წორცს იგლეჯდა; მეორედ გურზი მოუქნივა. ფალევანმა იგი მოქნეული გურზი აიცილნა, განრისხებულმა დევმა გურზი მესამედ შეუმადლა, ყარამანმა მსწრაფად ფარი მიაშველა, დევმა ისე შედგრად დაჰკრა რომ თუმცა იგი ნაკრავი მთასა ჟივისსა მოხვედრდა, ვგონებ იგიც დაიქცოდა, მაგრამ ფალევანი უფნებლად გადურჩა. აწ რიგი ყარამანს ერგო, ბასრი ხმალი მოიწოდა და დევსა გულმესისხლედ მიუხლტა, დევმან ხმაღს გურზი შეუფარა, ფალევანმა ესრე ძლიერად შემოჰკრა რომ გურზი ორად გაჰკვეთა და თორმეტ ხელთაგან დევს ერთი ხელი გააკდებინა. დევმა თავის ხელი მსწრაფად აიღო, მს მოკვეთილსა მკლავსა დაიდვა და ანახლად გამოება, რა ფალევანმა ესე ნახა, დიდად გაუკვირდა და კვალად ხმალი მოუქნივა, ქეიფანმა ხმაღსა ხმალი მიაგება, მაგრამ ფალევანმა ესრედ ძლიერად დასცა რომ ქეიფანის ხმალი შემუსრა და ორი მკლავი გაკდებინა, მკლავები დიდრონი სვეტობით მიწას დაეცნენ, დევმა იგიც მსწრაფად აიღო ზედ მიიწყო და ორივე გამოება. ამისი მხილველი ყარამანი დიდად განრისხდა. გივი-მარინის გურზი ბუდიდამ ამოიღო, როდესაც ამოახდინა მისმან ბრწეინვალებამ ის არე-მარე სრულიად განათა, მისი სხივი დევთა ლაშქართა შიდაცა შეფთხნენ და ერთი მეორეს ეცა, ფალევანმა იგი გურზი თავსა შემოიფლო, მისის ბრუნვისაგან ხმა რაჟე გამოხდა საშინელი, თურმე იმ გურზს ჩვეულება ისე ჰქონია რომ ბრძოლის დროს, საშინელს ხმაურობას აღმოახდენდა.

რა აქვილი დევმა იგი გურზი დაინახა, თავის თავისაგან უიმედო შეიქმნა, ფალევანი მოუხლტა და გურზი შედგრად მოუქნივა, აქვალნი შეატყო რამ იმ ნაკრავს ვეღარ გადურჩებოდა, ანახლად გრძნება რაჟე იხმარა, ჰჯარში აღფრინდა და ისე წავიდა. ყარამანმა შესძახა, ჭეი, წყუულო დევო! შენ ხელთა ჩემთაგან სად გადმირჩები!? საბაოთ ღვთის სახელს ვუფიცავ, თუ ოინდ შვიდ კრე დელამიწაში შთახვიდე, ანუ ზღვაში დაიძალო, მაინც იქაც კი გიპოვნი და უსიკვდილოთ არ გადაგარჩენ. ფალევანმა მადლის ხმით შესძახა ღვთის სახელი და დევთა ლაშქართა შიგან დაერია, ერთსა აღიყვანდა მეორეს შემოსატყორცნიდა და ორივე უსულლო შეიქმნებოდნენ, მაშინ დევთა ერთობით შემოუტიეს, აქედამაც ფალევანთა და თორმეტთა დევთა შეუტიეს, შეიქმნა ომი ძლიერი და საშინელი, იმ დღეს დევთა ლაშქართა ზედ ღვთის რისხვა დასცეს, მრავალი ამოსწვიტეს და მცირენი გარდაიხვეწნენ, შეზურობილთ რიცხვს ვინდა აღრიცხავდა.

რა შცირე ხანი გადმოხდა, შაჰზადი-ფერია და მისი დიდებულნი სრულად ჯავარიის სამოსლით მოსილნი მოვიდნენ და წინ მიაკეპნენ. რა ურამანმა ესე იხილა თვითონაც მხეტიდამ კარდმოხტა და ქვეითად მიუგება, შაჰზადი-ფერიათ ურამანი გულს შაკრა სიუფარულით მოიკითხა და ესრეთ უთხრა: „წეი, სენთა ჩემთა მკურნალე და ქვეყნის დამშვიდებელე ფალეკანო, ბედნიერად ვრაცხ თავსა ჩემსა რომ ნახვა შენი შედიხსა“. ურამანმაც ტკბილად მოიკითხა. მერმე შაჰზადის დიდებულნი მოვიდნენ ფერხთა მოეხვივნენ საფერი ქება შესხეს, შემდეგ წამოვიდნენ და სარაიას ჩამოხტნენ. ურამანმა ხელი ხელს მოჭკილა შაჰზადი-ფერიას და აქვანი დევის ტახტს დასვა, თვით ძირს დაჯდა, საჰმან-ადამიანთ-მონათესავე და გრძნეულთა უხუცესი კარდანქმანი თავსა ადგნენ, ცალსა მხარეს რაჰინდი დაჯდა და ცალსა მხარეს ბაჰმან-შაჰა რაბნდოანი, მნათობთა ხელმწიფა სარვიხურმანი ბრძანდებოდა და აგრეთვე სხვანიცა ფალეკანნი და დიდებულნიც წესისამებრ თავთავის შესაფერსა ალაგს დასხდნენ. შაჰზადიმ ურამანს სამადლობელო სიტყვები მოახსენა, ესრედ: „წეი, საბერიანი! რაც შენ გულ-ისტამ-ბად-ირამის ვალი დაზღე კარდახდა ვის ძალ-უძს? აღამიღვან აქამომდე ამ გვარი სიკეთე არავის უქნია და ამისი მიუქათა ღმერთმან გიზღოსო“. შემდეგ უთრანს და კარდანქმანს აღურიცხველი მადლობა უბრძანა და ისრეთი ძვირფასი სამოსელი უბოძა რომ თითო-თითოს ქვეყნის ხარჯის ფასი იყო, შემდეგ ათორმეტნი ხვადნი დევნიც მოიკითხა და კარჯილობისთვის დიდი მადლობა უბრძანა და ყველანი დასახუქრა. რა ამითთან საუბარი გათავა, ზერობილოთა დევთა მოყვანა უბრძანა, იგინი მსწრათად წინაშე მათსა წარმოადგინეს; შაჰზადიმ უბრძანა მათ: დევნო, თქვენ ჩვენს რჯულზედ და წესზედ მოდიოთ თუ თავისა თქვენისა მშვიდობა გინდათო, იგინი მსწრათად დამორჩილდნენ და მისსა წესზედ და რჯულზედ მოვიდნენ. ურამანმა ჰალი-ჰილანს წოდებული დევი მათ უფროსად დაუდგინა, გაისმა ესე ამბავი გულ-ისტამ-ბად-ირამის ქვეყანაში და ესეც ყველას აუწიეს, ვითა ძე შაჰზადისა ბარამი ჩინეთის ქვეყანას რომელიც ცეცა-ოთხი წელიწადი ქვათ ქმნილი იყო, აწ მამასთან არისო, ამ ჟამად, მოვიდნენ ყოველნი ერნი მის ქვეყნისანი, ძვირფასის მონარათა მიკველსა მოართმევდნენ. დამშვიდდა გულ-ისტამ-ბად-ირამის ქვეყანა და ესრედ აშენდა რომ ვითა ზირველ ჟამად ყოფილაყო. დღეს ერთსა ურამანმა ერთი მდივანი მოიხმო და უშანგ-ხელმწიფეს წიგნი მისწერა, თავისი ამბავი. უარუნ-შაჰას თილისმის დარღვევა, ათორმეტის დევის გამოსხნა, რაჰინდისა, სარვიხურმანისა და ბარამის ზნისა და ბუბის გამოსხნისა, ბად-ირამის გადაჩენა, დევთა ამოწვევა, აქვალი დევის გაქცევა და რაც კარ-

დახედოდა იმის განმორების შემდეგ ყოველივე წვრილად მისწერა. საჭმან-
აღამიანთ-მონათესავე და გარდანქმანი მოიხმო, წიგნი ხელთა მისცა და
უბრძანა: „აწვე ხელაგნებით თქვენიას მწერათად წადით ესე წიგნი უმანგ-
მანას მთარეთით, ჩვენი ეს ყველა ამბავი მოახსენეთ და მათი ამბავიც გვაც-
ნობიო“. მაშინვე საჭმანმა გარდანქმანი ზურგსა შეისვა, ჭაერში აღფრინდა
და თვისითა ხელაგნებით ესრედ წარვიდა რომ ერთს დღეს და დამეს ინ-
დოეთს მივიდნენ. უმანგ-ხელმწიფეს წიგნი მიართვეს, ხირი მიწას გაერ-
თებითა თაყვანი სტეს და ხელმწიფობა უმანგისა დალოცეს. რა უმანგ ხელ-
მწიფემ გარდანქმანი იხილა და ყარამანის წიგნი წაიკითხა, უზომო სიხა-
რულს მიეცა და ყველანი მათის ამბის სმენით მხიარულაობდნენ. უმანგ-მა-
ჭამაც თავის მშვიდლობით ყოფნის წიგნი მისწერა ფაღუვან ყარამანს, გარ-
დანქმანი და საჭმანი ბაღა-ირამისაკენ გაისტუმრა.

როდესაც ქვიან დევი გაიქცა, შესამე დღეს შაჰზადი-ფერიამ მეფ-
ლისი გამართა, ბარამ-ჯიბილმა მამას თვისის დედის ამბავი ჰქითხა, შაჰ-
ზადამ ზასუხი არ მიუგო, თვალთა ხელი მიიფარა და უხვად ცრემლნი
გარდმოდინა. სხვათაც იქ მსხლდითა ფერიათა ტირილი იწვეს, ბაჭმან-
შაჰმაც მრავალი იტირა. ყარამანმა შეამჩნია რომ ძლიერ მწუხარებენ მა-
შინ ყარამანმა მოახსენა: „წეი, მარელო! ნუ სწუხართ, მე უმანგ-მა-
ჭისთვის ესე ზირობა აღმითქვამს, რომ ბარამის დედა, ტყვეობილად უნდა
გამოვიხსნათ, ანუ აქვალნი დევი მოვაკვდინო ანუ თავი ჩემი მის გზაზედ
უნდა დავსდვა. მხოლოდ მე ერთი ყალაუზი (გზის მეცნიერი) მომეცით
რომ აქვალნი დევის სამყოფი მიჩვენოსო“. რა ესე ესმათ დევთა და ფე-
რითა ყარამანისგან თავი ქვე ჩამოჰკიდეს და ისე ისხდნენ, ზასუხის მო-
ხსენება ვერავინ გაბედა. ფაღუვანმა თავისთა ათორმეტთა დევთა თვალთ
გადავლო, სახა რომ მათგანი ერთი იქ არ იყო, მაშინვე იკითხა, სამან-
დოვან რა იქნა? რა ამას იკითხავდა სამანდოვანი შემოვიდა და ერთი
ხელემ-შეკრულა დევი შემოიფვანა, რომელსაც ასოცი მწერთა სიმაღლე
ჰქონდა, სამანდოვანმა საზეირანს თაყვანი სტა, მივიდა შაჰზადი-ფერიას
ხელსა აკოცა. ფაღუვანმა უხმო: „წეი, გორაბო! ეკ ზურაბილი ვინ არის?“
მაშინ ფერიათა ერთობით ხმა მადლად დაღად ჰქვეს, ეკე არის ქვეყნისა
ჩვენის ამოხრებელი—ამისგან შეძრწუნებულა ქალაქი ესე! ეს არის აქ-
ვალის ზაზა და მამა შამბასარ დევისა, სახელად იფრით ეწოდება, ქუი-ქა-
ნანის ხელმწიფე, ყოველ ქვეყანას ამისი დიდი შიში აქვსთ, წელიწადში
ოთხ-ათას ვაჟს და ქალს დატყვევებს, ამას გარდა ყოველნი ხელმწიფენი
წლითი წლამდის ტყვეს და საქონელს უძღვნიან, რომლის პირთმეულს
ძღვენს გიდენ დაიწუნებდა და მას ქვეყანას სრულებით ამოხრებდა. რა

ყარამანმა ესე მოისმინა, სამანდოვანს უბრძანა: ვითარ იგდე ხელთა ეტე? სამანდოვანმა მოახსენა: ჭეი, ფალეევანო! როდესაც თქვენ აქვადი დევი და-მარტხეთ და გაგეკტათ, მე მას უკან გამოუდეგ, როდესაც ამან მე მნახა მობრუნდა და ბრძოლა დამიწყო, მე ბედნიერებითა თქვენითა ვძლიე, შევიპყარ და ეს არის აქ მოვიყვანე; მუნ შუოფთა ფერიათა სამანდოვანს დიდი ქება შეასხეს. ყარამანმა იმ დევსა ჰკითხა: იფრით, არ იცი შენი შვილის შვილი აქვადი საით წავიდა? მან დევმა მადლა ახელა და მუნ მსხდომთა თვლი მოაფლო, ყველანი გარიგებით მსხდომნი იხილა, აგრეთვე ფალეევანი ყარამანი ახლად უღვაშ აშლილო, მშვენიერი სახის მქონებელი და მტერთა ზარის დამცემი, რომელიც ტახტის ძირს იჯდა და გვერდით ფალეევანი უსხდაენ, ათნი ყარუნ-შაჰას თილისმიდამ გამოეყანილნი დევნი, გულ-ხელ-დაწყობილნი იდგუნ. რა იფრითმა ესე დევნი და ვეშებების მსგავსნი ფალეევანი იხილა, თავისა თვისის იმედი გარდაიწვიოტა და თვისსა გულსა შინა სთქვა, ჩემი შტერიც კი ჩავარდნილა ამათ ხელში. შემდეგ ზასუნი მოახსენა, „აქვადის ამბავს რომ იკითხავთ, მე ესრე გავიგონე, ვითა თდეს აქედან გაიქცა, ბეჟარის ციხეს მისუღიუგეს, შაჰზადის ცოლი და სხვანი მრავალნი ტუგენი მას ციხეს ებნენ, ივინი სულ ყველა გამოეყანია და რაც იქ საქონელი ეოფილა სრულიად თან წაუღია და იგი ციხე დაუტლია, ბროლ-იაზამი გადაუვლია და ჯანი-ჯუნუმის ქვეყნას მისუღა, იმ ქვეყნას ძმა ჰყავს სასეჟად სათარი ჰქვიათ, მასთან მისუღა და ზურობილნიც იქ მიუსხავ და თვითონაც იქ იმყოფებოა“.

როდესაც შაჰზად-ფერიამ იმ დევისაგან ესე ამბავი მოისმინა, საზარელი სულთქმა დვიძლთაგან აღმოახდინა და თვალთაგან უხვად ცრემლი გარდმოედინა. ფალეევანმა როდესაც იგი ესრედ შეწუხებუელი იხილა, მოახსენა: ჭეი, შარიელო! ეგრე უიმედო რისთვის იქმენ?

შაჰზადი-ფერიამ უპასუხა: ჭეი, ფალეევანო! ვითარ უიმედო არ ვიქმენე, თრმოცი წელიწადია ჩემი სიცოცხლის საჩქევი დევთა ზურობილად ჰყავთ და ჩემნი თრნი ძმანიც მათ ხელთა არიან, აქამდის კიდევ მათის გამოხსნის იმედი მქონდა, ეგები როგორმე გამოხსნილიყვნენ, ახლა აწ ესე უიმედოთ დავრჩი, ვგონებ რომ ამ სოფელს მათი ნახვა ვეღარ შედიორს და იმ საუკუნეს თუ ვნახავ ის დმერთმა უწყის, ამისთვის რომ იმ ალაგს მისუღა არა დევსა და არა ფერიას არ ძალ-უძსო. ქუი-ბროლის მთის სივრძე და განი არ შეიგნება და გზანი საჭირონი არიან, ისრედ რომ ჩვენ ფერიათა ქვეყნიდამ ექვსი წლის სავალი და იმ გზაზედ სულეიერა არ იბოება, ამისთვის რომ დღისით მზის სიცხისაგან ციცხლი

დაკეზავნება და ღამით, სიცივისგან უინჯ შეიქმნება, და სრულიერ მთას კარდასვლა არავის ძალ-უძისო.

როდესაც უარამანმა ესე მოისმინა დევთა უბრძანა: იმ გზის ამავე თქვენ სწორედ გეტყვინებთ და რაც იცოდეთ სთქვითო. მამინ სამანდომანმა მოახსენა: ჭეი, ფალეუანო! ზირველ ჟამად მე და ჩემმა ძმამ კარდავლეთ იგი მთა, მაგრამ მრავალი შეჭირვება გამოვიარეთ, აწ საზურობილეს ჭირი მრავალი მინახავს, ესლას ესრედ დავმძიმებულვარ რომ არც მე ძალ-მძის კარდავიდე და ვერცა თუ შენ კარდაგიუფან. ფალეუანმა უბრძანა, მამ აქვალთ დევმა ვითარ კარდავლათ? დევთა მოახსენეს, ქუი-ბროლზედ კარდასვლა ხელთუბებით ადვილია, მაგრამ შენებრივ ფალეუანის გადაყვანა აქ მოითუთ არავის ძალ-უძისო.

უარამანმა ბრძანა, დევნო და ფერინო, — იმ მთაზედ კარდასვლა ადვილი არ არის, მაგრამ მე აქვალთ დევზედ ხელს არ ავიდე, იმისთვის რამ იგი ჩემგან დაკოდილი ნადირი არის, უკეთუ იგი არ ვინელთუ უთუოდ მისი ჯაფრი მომეკლავსო, აწ წავალ და რაც ჯვთის განგებას ეწადოს იგი იქმნას. მამინვე დევთა უბრძანა, ჩემის წასვლის თადარიგი ნახეთო.

ამ ჟამად ერთი მოხუცებული ფერია წარმოსდგა და მოახსენა: ჭეი, ფალეუანო! ვანმა რა საქმედ ქვეუნად მოინდომოს, ადვილად არ უნდა გაბედოსო. უარამანმა ჭკითხა: ფერია, იქნება შენ იცოდე, ამ გზისას რას იტყვიო? მან ფერიათ მოახსენა: თქვენ იმ მთას, სიმრუდ-ფარმან-ბარყუშის მეტი ვერაფერ ვერ გადაგიუფანსო. ფალეუანმა ჭკითხა, იგი ფრინველი რომელს ალავს აწისო? ფერიათ მოახსენა: ჭკითხის მინდორსა მკვიდრობსო, იგი ქვეუნა კეთილი და მშვენიერია, მის მინდორის შუაგულთბას მთა ირის ბროლისა, როსელსაც სახელად მცირე ბროლის მთას უხმობენ. სიგრძე მისი არის აფი ფარანგი და აგრეთვე სიმაღლე და სიმრგვლე მისი, ორმოცი ფარანგი, იმ მთაზედ ხე დგას ერთი, ისრეთი რომ ძირსა მისსა ათასი მხედარი მოიხიარდილებს. მუნვე წყარო სდის რომელიც ცხენოსან კაცს წარიტაცებს. იგი ფრინველი მას ხესა ზედან მკვიდრობს, თვითონაც დიდის მთის ოდენისა და იმის საზრდო ყოველ დღე ხუთი სპილოა, ექვს ენაზე კაცის საუბარს კარგათ ისმენს. იგი ფრინველი ადამის ჟამს უოთილავ, სჯულსაცა ზედა მისსა არის და მისგან კიდე შენი ბროლი-აზნამზედ კარდამეფანელი არავინ იქნებაო.

როდესაც ესე ამავე უარამანს ესმა დიდსა სიხარულს მიეცა და მოუვასთა თვისთა უბრძანა: ვიდრე მე უკუმოვიტყვოდე, ჩემდა ნაცვლად სარფისურამანს მორჩილებდეთო, სამს თავს მომეკლადეთ და ღმერთს შემავადრეთ ჩემის მშვიდობით მოყოლობისთვის. შემდეგ სამანდომანს უბრძანა:

ნა: შენ უნდა განუშორებლივ სარვიხურამანს ახლდუ, ჩემი მხეციც შენ შე-
ინხე და როდესაც საჭმან-ადამიანთ მონათესავე და კარდანიქმანი ერინი-
კან მოვიდნენ, მაშინ კარდანიქმანი აქ ახლდეს სარვიხურამანს და საჭმანი
შე მომუშეულსო. მაშინ შაჭვალი-ფერია მივიდა, ყარამანს ფერხთა მო-
ეგია და ესრეთ მოახსენა: ჭეი, ფაღეჯანო! ესოდენი მოხმარება და თქვე-
ნი მოწყალება ჩვენზედ კმა არის და ამ ძხელსა და საუკვეთ გზასა ზედ
ხუდარ წახვად, რომ გზასა ზედან ჭირი არა წაგვიდოსრა. ყარამანმა უმა-
სუხა: ჭეი, მარიელო! როდესაც შე უმანგ-შაჭს გავეყარე. ზირობა ესე
აღუთქვი რომ ბარამის დედა, დეგთა ხელთაგან უნდა გამოვიხსნა. შე ამ
საქმეს არ მოვეშუები, ამიტომ რომ ჩემს ხელმწიფეთსან ზირნათლად უნდა
მივიდე ამიტომ შე უკან დახევა არ შემიდლიან. ვიდრემდის შე აქ დაგე-
რუნდებოდე თქვენ ჩემთვის ილოცვიდეთ. რა ესე სთქვა ყარამანმა მასვე
წამს ზე აღზდვა, სამოც-და-ათნი საომარი იარაღი მოიმარჯვა და მუნ
მუოფთა უველას გამოესალმა. რაინდ დევი მოიხმო და ესრედ უბრძანა: აწ
გამოჩნდება სიმინე და ხელფანება შენი რომ ფარმანს ბარუქის სა-
ყოფს მიმიყვანოვო. რაინდ-ნარა დეგმა მასვე წამს ყარამანი ზურგს შე-
ისვა და მის ფრინველის მხრისაკენ გაემართნენ. სამს დღესა და ღამეს ჭა-
ერში იარეს და მუოთხე დღეს, მის მთის სიახლოვეს კარდანსლტნენ.

რაინდ დეგს უბრძანა: წადი და ერთი სზილო ინადირეო, დევი მ-
შინვე წავიდა, ის არე მოვლო და ერთი დიდი სზილო მოკლა და ფაღეჯ-
ნის წინმშე მოილო. ყარამანმა მას სზილოს შინაგანი ამოართვა და თვით
შიგან შევიდა. რაინდნარას კი წასულის დასტური მისცა, იგი ტირილით
გამოესალმა და წამოვიდა. ფაღეჯანი სზილოს გვამში შეჰდა, იმ ღამეს მუნ
იმყოფებოდა.

რა დილა კათენდა, ფრინველი ბუდიდგან გამოვიდა, და დაპირა წა-
სვლა ნადირთა შესაზერობლად, როდესაც ძირს ჩამოიხედა ნახა რომ იმ
მინდორში ერთი მკვდარი სზილო გლია, მაშინვე ფრთები გაშალა და სზი-
ლოს მიუახლოვდა, იმის ფრთის ცემისაგან ისეთი საშინელი ხმა და ქარო
გამოსდა რომ მცირე უკვდა სზილო ფაღეჯანითურთ დიდ დრინცში არ
ჩაგდო, მაშინვე ფრინველმა სზილოს კლანჭი მოჭკრა ზე აღიტაცა და
თვისთა მართეთა მიუტანა, იგი სზილოს მძოვრი მუნ დასდვა და თვით
კვლად სანადირთო წარვიდა. ფაღეჯანი სზილოს მიუცლიდამ გამოვიდა, ხ-
ხა ფრინველთა ბარტყნი მშვენიერნი, ფრთები იაგუნდს უკავდათ და ხის-
კარტი ალმასის ქვას. ყარამანმა მიმოიხედა ნახა, იმ მთაზედ ისრეთა
ქლიერი ცეცხლი ეგზნებოდა რომ მისი ალი დრუბელს შესწვდებოდა. მის
ხის ძირის მიდამოს, ეგოდენი სზილოსა და მარტორქის ძვანნი ეყარა

რომ მეცნიერნი რიცხვს ვერ შეკვდიდნენ. ბარტუთა მათ სძლილს ჭამდა და უწევს. მაშინ ყარამანმა თავის საგდებელი შეიხსნა, ხის წვერს მოახადებდა და ძირს ჩამოვიდა, მას ალაგს წყარო ზდიოდა რომელიც კედლის მომდინარეს ჰქცავდა, ფაღუჯის მივიდა და მას შიგან ჩაჯდა, რადგანაც დღისით შეუძლებელი იყო სიცხისაგან იმ არე-მარეში უფიქროსი, რომელიც ცეცხლის მქმინავი მთაც ახლოს იყო და მზის სიცხეველიც აწუხებდა ძლიერ. რადგანაც მხე შთახდა ისრეთი სიტყვე შეიქმნა რომ იგი წყალი და მთა სრულებით გაიყინა.

ყარამანი სიტყვებ ძლიერ შეაწუხა, საგდებელი ხეს ჰქცინდა გამოძეული და იმ ხეზედ ავიდა. ყარამანისაგან სრულებით ბარტუნი არ დაფრთხნენ ფაღუჯის მთა ბარტუთა საშუალობს ჩაწვა, მთი დედა ბარეუმი იმ დამეს არ მოვიდა თავის ბუდეს. რა დღეა გათენდა ფაღუჯისი ხიდაძე ძირს ჩამოვიდა, მცირე ხანი რომ გამოხდა ბარტუთა მალედად ხიდანობა შექმნეს, რა ყარამანმა მალეა აიხედა ხახა რომ შავად დრუბელის მზგავსად მომაგალი, მართუებისაკენ გველეშაში საშინელი რომელიც ზირთაგან ცეცხლი მოსცვივოდა, თავი დიდ მთას უგავდა და თვალთაგან სისხლი მოსწვეოდა. ის გველეშაში აურეშე ბარეუმის ბარტუების საჭმელად მოვიდოდა, რა ფაღუჯისმა იგი დაინახა, ომის სურვილის მოწყალებით ერთი ისეთი სმა შესძახა რომ ბროლ-იაზამის მთამ უანხარი დაიწყო. რადგანაც ვეშენ ესე საყარელი ხმა მიესმა, დიდხან იჭვრეტდა ქვეყნად და ვერარა იხილა, მაშინ გამოეპროთა მართუთა შთასხნთქმელად.

აქ ყარამანისაგან საშინელის ვეშანის სიკვდილი, ოდეს იგი უარმან-ბარეუმის მართუთა საჭმელად მოვიდოდა და ფაღუჯისისაგან ფაღუჯისის ბროლ-იაზამსედ გადაუვანა, ჯანაჯუნების ქვეყანას მისვლა და ქეიჯან-დევის სიკვდილი.

მაშინ ყარამანმა ბედიერსა მშვილდს ისარი აუგო და ვეშანის სმამად მოემზადა. რადგანაც ბარტუთა თვისი, შემწე იხილეს, მცირე რამიძედი შეეცათ. ყარამანმა მეორედ ხმამაღლად შესძახა! რა ყარამანის ხმა ვეშანს ესმა, ვეშანად ქვე ჩამოიხედა, ხახა რომ ერთი კაცი ვინმე ხის ძირას მდგომარე არს და მას უჭვრეტს, მაშინვე გულმესისხლედ ყარამანს მომართა, ყარამანმა მსწრაფად ისარი შესტოროცხა, ვეშანს ზირს ეცა, ისარი სმად გარდატედა და ძირს ჩამოცვივდა, მეორე ისარი შესტოროცხა, მკერდს მოხვდა და იგიც შეიმუსრა და ქვე ჩამოცვივდა, ვეშანს არცარა

მთი უნდა, ყარამანი ამ საქმეს შეტად ჰკვირობდა; მესამე ისარი მშვილდი-საგო, ისე ძლიერად მოზიდა რომ გოზს გოზას მოუტანა და ისარი შესტორცხა ვეშანს. მარჯვენა თვალს მოხვდა და კისერს გავარდა, იგი ვეშანში ტრიალით ქვე წამოვიდა და მთის ოდენი ვეშანში ქვეყანას დაეცა. მსწრაფად ზე წამოიწია და ფაღვეანს შემოუტია. მაშინ ფაღვეანმა შეათხე ისარი საგო, გონივრად და წუნარად მოზიდა, ახლა მარცხენა თვალსა ჰჭრა და ფრთამდის შიგან დასვა, ვეშანში თრისაფე თვალთ დაბრმავდა. თვალეო დათხრილი ვეშანში სიმწარით ბოლას ისე სცემდა მიწას რომ იგრ ალაგი სრულიად იძროდა, მაშინ ყარამანი ხმალ-მოწვდილი მიუხტა ზურგ-სა სცა და სამად გაჰკვეთა. რა მისგან მოიტვალა მიბრუნდა, სისხლიანი ხმა-ლი წყალზედ კარეცხა და ქარქაშს ჩავა. თვით წყალსავე ჩაჯდა. როდესაც მზე შთახდა ფაღვეანი ხეზევე ავიდა, ბარტუნი მოვიდნენ და ფეხთა ეხვე-ოდნენ. ყარამანი მათს ამგვარ ქცევას და გონივრობას ჰკვირობდა! რა დი-და გათენდა ყარამანი კვალად ძირს წამოვიდა და წყალში ჩაჯდა. მცირე ხანი რომ გამოხდა იგი ფრინველი ჰყარით მოვიდა, ისეთი დიდი იყო რომ ის არე-მარე სრულიად დაბნელა, მისს მხახველ დევთაც კი გულო გაუსკდებოდათ. მაშინვე თავის ბარტუთ მიმართა, რა ბარტუნი უნებლად დახვდნენ დიდად გაჰკვირდა და ღმერთს მადლობა შესწირა, ამისთვის რომ იმ ვეშანს მისნი მართვენი კვალდაც შეეჭამა და ახლაც იმისი ეფიქრე-ბოდა. მაშინ თვისთა ბარტუთა შესძახეს! „ჭე, ფრინველთა ხელმწიფეო! ქვე დაიხედე, ჩვენი მოსისხლე მტერი ვითარ უნატრონოთ აკლიაო!“ რო-დესაც ფრინველმა დახედა ნახა რომ მთის ოდენი ვეშანში სამად გაკვეთი-ლი ქვეყანაზედ უნატოთ ეკდო. რა ესე იხილა გულსა შინა დიდად იამა, თვისთა ბარტუთა ჰკითხა: ესე მტერი ჩვენი ვინ მოკლავ? მათ მისი ამ-ბავი მოახსენეს და ესეც უთხრეს რომ ჩვენი მტრის მომკვლეელი ის არის წყალთა შიგან რომ ზისო.

მასვე წამს ფრინველი ფაღვეანთან მივიდა და არაბულის ენით სალაში მოახსენა და ჰკითხა: „ჭე, სარდალო! თქვენი ვინ ხართ რომ ჩემზედ ამ გვარი სიკეთე დაზღეთო? ახლა ამის მუქათად რა გსურთ რომ გემსახურო-ვო!? მიბრძანე რაც შენი საწადელი იუფს და მე მზათა ვარ ყოველ შემთ-ხვევაში თავი ჩემი შენს ერთგულობაზედ დაუდგო“.

ყარამანმა უბასუხა: „ჭე, პატრონსო ფრინველთა ხელმწიფეო! ამ ვეშანის აღსასრული მოწვენილიყო განკუბითა ღვთისათა, ჩემთა ხელთა-გან მოკვდა, მე ეკოდენი ვაღდებულებო არაფერი მაქვს შენზედ. მხოლოდ მე შენთან ერთი დიდი ვედრება მაქვს და მოიმედება ვარ რომ საწადელი ჩემი აღმიხრულდეს“.

— ფრინველმა უხასუნა: ჯერ სტუმარი ბძანდებით ჩემად წვეული. მტარე ხანი მომე დროება და შემდეგ რაც დვთის განგებას ეწადოს იგი აღსრულდესო. ესე სთქვა და მსწრაფად გაფრინდა, იმ არე-მარეზე მრავალი ცოცხალი ფრინველი შეიპყრა. და ფაღვენის წინ მოიღო, ესრედ მოახსენა: მხოლოდ ბოდიშს ვითხოვ, მე ადამიანთ ტომთა საჭმლის შემზადება არ ვიცი და თქვენ როგორც გენებოსთ ისე მოიმზადეთ და შეექცით. ფაღვენმა დიდი მადლობა გადაუხადა და იგი მორთმეული ფრინველები გაკეთა თავის გემოვნებაზედ, შუა-შუა გაუფა და ბროფსს მთის ზირის-ზირ დაწყო, მისმა სიტყვებებმე მყისვე შესწვა და ფაღვენის შეექცა.

— შემდეგ ფრინველმა უთხრა: აწ ახლა შეგიძლიანთ რაც საწადელი რამე გაქვს ჩემთან მიამოთ.

— ყარამანმა მოახსენა: „სწეი ფრინველთა ხელმწიფევე! საწადელი ჩემი ეს არის რამე მე ქეივან დევი გამოემექცა, ბროფ-იაზამის მთა გადაუფლდა, ჯანი-ჯუნუმის ქვეყანას მისულა, თქვენ იმოდენი სიკეთე და ვალი უნდა დამადოთ რამე იქამდის გადამიუვანოთ, მხოლოდ ჩემი ვედრება ეს არის“. რა ესე სიტყვები ისმინა ფაშკუნჯმა, ყარამანისკან, დიდს საცოხეობელს ჩავარდა, შემდეგ ჰასუნად მიუგო: დიდად უშეკლებელი საქმე დაგიტერიათ! მაგისტანას გაჭირვებაში სარგებელი არათერი მოზდევს. აწ თუ რჩევას ჩემსას ისმენ ავრეთვე ადამიანთ სამეოფს წაგიუვანო.

— ყარამანმა მოახსენა: სწეი, ფრინველთა ხელმწიფევე! აქედან ადამიანთ სამეოფს წაუვანას, არ დაგიმადლებო. ვედრება ჩემი ეს არის. აქვადი დევის სამეოფს მიმიუვანო რამე შენგან კიდე ჩემი მას ალაცას მიუვანას არავის ძალ-უძის. თვარა ადამიანთ ქვეყანას მიმიუვანნი დევნი და აფრინნი მეც მეშოგებინაო.

როდესაც ფრინველმა ესეთი საუბარი მოისმინა, იგრძნო რამე ფაღვენს გულფონობის ზოსტერი. წელთა შეება და შიში გულს მისსა არ ავბოებოდა. ფრინველმა ჰასუნად მიუგო: სწეი, ფაღვენო, მახამ შენსა ეგრეთ მამაცობას რამე აქვადი დევის ბრძოლას ეგრედ მოგისწრაფებია. აწ მეც შენს სამსახურზედ შევიბამ ზოსტერს წელთა, ანუ მთასა მადლსა ბროფისას კარდაგიუვან, და ანუ თავსა ჩემსა შენს სამსახურზედ მოვიგაფლავო. ესე უთხრა და მასვე წამს წასასვლელად დაემზადნენ, ფაშკუნჯმა იგი მოკლეული ვეშაზი თვისთა ბარტყთა საზრდოდ გაუჩინა და თავიანთთვის რვა დღის საცადელი მოამზადა, შემდეგ მარჯვენა ფრთას ყარამანის შეისვა, მარცხენას ფრთას საცადელი დაწყო, თვისთა ბარტყთა გამოესლამა, ჰაერსა აჭფრინდა და წავიდა. სამი დღე და ღამე ვლეს, მეოთხეს დღეს ფრინველმა ღამის თავი ცას მიაპყრა და ვით ისარი მშვიდდლთაგან

გატორცნილი ისე მსწრაფად წავიდა. იმის ფრთის ქვევისგან ისრეთი ხმა გამოხდებოდა რომ მისს მსმენელთა გულს შიში არ მოაკლდებოდა. რა უარამანმა ესე ხახ ფრინველს ჰკითხა: ესე მდლად რისთვის წახველ და ანუ ესრედ მსწრაფად ფრინვის მიზეზი რა არისო? ფრინველმა უპასუხა, აბა შენ ზირის-ზირ შეხედე, რა სჩანს? ფალეკანმა შეხედა, ისრეთი საკვირველი ცეცხლი ეგზნებოდა რომ მისი ალი ზეცამდე აღიწეოდა, და ესე ეკონებოდა აღმოსავლეთით დასავლეთამდე სრულად ცეცხლი ეგზნებოდა. ფრინველს ჰკითხა: ესეთი საშინელი ცეცხლი რა არისო? ფალეკანმა უპასუხა ბრალ-თაზმის მთა ეს არის ცეცხლის რომელიც მქშენავია, აქედამ იმ ალაკამდე შვიდი დღის სავალი კიდევ არისო. თუ ესე მდლად არ ავწყულებოდა. ცეცხლის შუგულობას შეგვხებოდით და თუმცა ათასი სული გუდგომოდა ერთიც არ შეგვრჩებოდაო. დღეს მეხუთეს წესისავე თვისის ზედა ჰფრინავდა, მაგრამ მხართაგან ისეთი თოფი სდიოდა რომ მომდინარე წყაროს ჰკავდა. ესრედ მდლად აწეულიყვნენ რომ ვარსკვლავნი ახლოს იხილავდნენ. სძარსნი ესრედ იტყვიან: ანგელოზთა გალობა ესე მოდითო, ფრინველმა უთხრა: ფალეკანო, აი ახლად კი ქუი-ბროლის მთას გადავალთ მალე, თუ აქ შეგვიყოყმანდა ძლიერ გასაჭირს იქმნება ჩვენი საქმე, იმიტომ რომ დღით მზის სიცოცხლე და ღამე სიცივე და ყინვა, თუ ამ ღამეს ესე მთა გადავლეთ ყოფლის შეჭირვებისაგან მოვრჩებიოთ და თუ აქთვე დავრჩით, აბა მშინ საქმე საჭიროდ შეგვექმნებაო. კვლად უთხრა ფალეკანმა—ფალეკანო, უკეთუ ყაფის მთა ზურგს შეიღებოდა და აღმოსავლეთით დასავლეთამდე მეტარებინა, ვკონებ იგიც კი ესე არ დამლდია, მაგრამ აწ შენის ზიდვით მეტად უღობო ვიქმნო. როდესაც მზის ჩასვლის უამი მოახლოვდა მშინვე სიცივის ნიშანი გამოჩნდა, ფრინველმა უთხრა: ფალეკანო, „აბრამის ლოცვა ილოცე და ღმერთის კვედრე რომ ამ სიცივისგან დაგვიხსნასო“. უარამანი გულმდუღარედ კვედრებოდა და აბრამის ლოცვას ლოცულობდა, რა ფალეკანს სიცივემ ძალა დაატანა ფრინველს ფრთის ქვეშ მიეკრა, ვიდრემდის გათენდებოდა ისრე იყო. რა მკშიდე დღემ განვლო, მერვე დღეს, ფრინველი ერთს მშვენიერს მინდორს კარდმოხტა და თვით მოუძღურებელი ერთს ხის ძირს ვითა მკვდარი ისე დეცა, მცირეს მოსვენებას მიეცა. შემდეგ უარამანს უთხრა: სვი, ფალეკანო! ეს ალაკი წანი-ჯუნუშის ქვეყანა არის, ათარ-დევის საშეთოა, აქვალე დევი ათარის ძმა არის და მისი მორიდება გვმართებსო!

როდესაც ფალეკანმა იგი სამყოფი იხილა დიდად მოეწონა, ფრინველმა კვლად მოახსენა: ფალეკანო აწ სიფრთხილის უამია, აქ უბრალო სამყოფი არ გეტონოსო! უარამანმა უპასუხა, ღმერთი მოწყალეა, ვინაიდ-

გან ჩემზედ ესოდენი სიკეთე ჰქმენ, რომლისა გარდახდა არ ძალ-მის, ზუგრ წვალებასთან და ჭირთან ესეც დამავალე, სამი დღე კვალად აქ მი-მიცადე, ჩემი სიცოცხლის და სიკვდილის ამბავი სტან, თუ ღვთის ნებე იქნება და ჩემის შუბლის წერა და აქ მოვკვდი, ადამის საფლავს გაუიციებ, ჩემი ამბავი გულ-ისტამ-ბად-ირამში მიიტანე, რომ მათ თავიანთ ლოცვასი ჩემი სული მოიხსენიონ ხოლმე.

ფაშკუნჯმა ურამანის თხოვნა აღასრულა, მას ალვას მოცდა აღუთქვა და ერთმანერთს მწუხარებით გამოესალმენ, ფრინველი მუნვე დარჩა.

ფაღვანმა ჭაჭვის კალთა წელს ჩაირჭო და ჭანი-ჭუნუშის ციხისაკენ გაემართა, მას დღესა და ღამეს ვლო, რა დილა გათენდა შორით ერთი ცეცხლი დაინახა, დიდათ შესწუხდა და სთქვა: ვაზ თუ ეს გზა ცეცხლმა შემიკრასო! რა ახლოს მივიდა ნახა რომ დიდი ციხე იყო, სრულად ოქროთ ნაკები და რა მზე მისდგომოდა, იგი ციხე შორიდან ცეცხლებრ ვარვარებდა, მას ციხეში დიდი ღვეთა ურილობა იყო, მის ციხის მალაქს ბურჯზედ, თილისმით შემზადებული ოქროს შამალი იდგა რომელიც სი-დიდით ძრახვის ოდენი იყო. იმ მამლის ჩვეულება ესე იყო: როდესაც შორიდან მომავალს უცხო კაცს იხილავდა, მალად ვივილს იწუებდა და მით ღვენი იგრძნობდნენ რომ უცხო კაცი ვინმე არის მომავალსო; რო-დესაც მამლმა ურამანი დაინახა, ფრთა-ფრთას შემოჰკრა და მალად ზა-ხილი დაიწყო, რა მამლის ზახილი ღვეებს ესმათ, აქვალი ღვეი დიდათ შეფიქრიახდა და ესრედ სთქვა: სჩანს რომ ამ ციხის სიახლოვეს კაცი ვინმე აღამანი მოსულა და ვაი თუ ურამანი იქოსო, ღვეთა მოახსენეს: ვის ძლე-ედვა ურამანის აქ მოუვანისო? აქვალმი სთქვა, ღვეხო ესე იუწუეთ რომ არ ღვეს და არა ფერიას, ურამანის აქ მოუვანა, არავის ძალ-უძს, მხოლოდ ფარმან-ბარეუშის მეტს, არამც თუ იმას მოუუვანოსო!

როდესაც ამ გვარ საუბარში იყვნენ ღვენი, აქვალის შიში ყოფი არ მოაკლდებოდა. მაშინვე ბრძანა ქუი-ათეშისა და სხვათა მრავალთა ღვეთა ლაშქრის მოწვევა, მათ მსწრაფად მოუწოდეს, საომარის საჭურველითა და ქეივანის კარს შეიუვანენ. თვით აქვალიც ას-ოცის მწერთის სიმაღლის მქონებული ზე აღზგდა და საომრად მოემზადა, სპილოს შეჰდა და ციხით კარეთ გამოვიდა.

ურამანი ერთს დიდს ხეს ამოეთარა და იმ ციხეს უჭვრეტდა, ნახა რომ ციხიდან ეკიადენი ღვეთა ლაშქარი გამოვიდა რომ რიცხვი არ შეიგ-დებოდა, მოვიდნენ საომრის რაზმ-დაწყობილნი და ერთს ალვას დადგნენ.

რა ფაღვანმა ამ გვარი გაწყობილება ნახა, დიდათ მოეწონა და ჩქა-

რის სიარულით მათკენ წავიდა. სმარსნი ესრედ იტყვიან, ღრმოდნ ათასი სულ ცეცხლის მიფრქვევასი და ეფენ და სხვათა რიცხვის ვინ შუაგ-
დებდა: ვინც მათგანი გულ-ასტამ-ზად-არამში უფიფიფენ და ყარამანი
ენახათ: ივინი სხვათაგნ აცნობებდენ, ეს არის ყარამან ფაფეფანთა-ფაფე-
ფანიო: საპყირანი ფაფადის საჭურფელით იუბ შეჭურვილი, მხათობელი
გურზი ხელთა გებრა და მთედნის ზირს მივიდა. რა მანსაფეგებული დაი-
ნახეს ყარამანი, მამინვე დევთა ერთობით შემოუტიეს და ფაფეფანსაც გულ-
მესისხელით მიმართა. აქვალის ერთი ძმა ჭყვანდა რომელსაც სხელად სურ-
ხარაჟ ეწოდა. დევთაგან მთედანსუდ ზირფულად იგი გამოვიდა საომრად და
ყარამანს გურზი შეუძღვდა, დევთა რომ ესე ხახეს, ერთობით იტყოდნენ,
ბრადან ეს საწყალობელი აღამახო ტომი რომ სურხარაჟის ხელით გათავ-
დეს, მადლითა რომ ცოცხალი შეიბურას და ჩვენთან მოიფანოსო, ამისმა
მსმენელმა აქვალიმ მათ დევთა ზასუხათ უგო. უკეთუ ამა ფაფეფანს სურ-
ხარაჟი ცოცხალი გადურჩა. ჩვენთვის დიდი სახელი იქნებოდა, ამისთვის რომ
მაგ ფაფეფანის ძაღ-გული მე გამომიცდიაო. დევები ერთი მეორეს ეტყოდნენ,
მეორე მხარეს, ამ აღამახო ტომს აქვალის გული ეტყობს ძლიერ დაუ-
ხარავსო რომ ამ გვარ სიტყვებს იტყვისო! როდესაც სურხარაჟმა ფაფე-
ფანს გურზი თავს დასაკრავად მიუტანა, ფაფეფანმა ფარი იფარა და უფ-
ჩებლად გადარჩა, რა სურხარაჟმა ფაფეფანის ფეხზე მდგომი იხილა ესე
საქმე დიდად ითავილა და კანრისსებულმა გურზი მეორედ ისე დაჭკრა
რომ იმის ხარავს სულიერი ვერ გადურჩებოდა, ფაფეფანმა მსწრაფად ფა-
რი მიაგება, რა გურზი ფარს მოხვდა, მათგან ისრეთი ცეცხლი გამოხდა
რომ თრივე ცეცხლმა დაჭყარეს და ფაფეფანს კვალად არა ენებოდა; დევმა
მესამედაც გურზი შედგრად დაჭკრა, მაგრამ არცა თუ მამინ საწყადელი
ღვისი აღისრულა.

აწ რიგი ყარამანს ერგო, თალიფამუამს ხელი მიჭეო და საზარელის
ხმით შესძახა, ისე რომ მის ხმას მსმენელნი დევნი დიდად გაოცდნენ და
მრავალნიც უცნობო აქმენ, ფაფეფანმა დევს ხმალი შედგრად მოუქნივა,
სურხარაჟმა ფარი იფარა მაგრამ საწყალობელს ვერცა რა მან უშეგლა, ფარს
ხმალი მოხვდა, ფარი და დევი თათხად გაჭკვეთა, რა დევთა ესე იხილეს
გლოფა და ტირილი შექმნეს, მამინ ერთი დევი მუჭართ მთედანს გამო-
ვიდა ფაფეფანს მოუხტა და თავს ლახტი დაჭკრა, ყარამანმა არად შეი-
მნივა ვითა არა სცემოდა, შემდეგ ყარამანმა თვისი მკვეთელი ხმალი დევს
შემოჭკრა და ორად გაჭკვეთა, ამ გვარად თითო-თითოდ საომრად, თხ-
მოდეს-ათი დევი გამოვიდნენ მთედანსუ და უფეფიფე ფაფეფანის ხელთაგან
დაიხადნენ.

როდესაც დევთა ესრედ თითო-თითოდ ბრძოლით ვერა ვაწეკის რა, მამბნ ერთობით შემოუტოეს, ფაღვეანი მუხ შეიგდეს და შეიქმნა რძი ფი-ცხელი; დევთა ვვირიდის ხმა ტამდინ აღიწეოდა, ბოლას და ბოლას დევ-თა ლაშქარი იძლივნენ და ერთობით გაიქცნენ. ურამანი ქვეყან დევს შე-მხვდა, მადლის ხმით სხელი ღვთისა შესძახს და სომხად მიუხვტა. ქვეყანმა შემოსძახს: „სეი, ადამიანთ ტომო! რათ გაჩნდი ქვეყანაზედ მა-ჭირვებულად ჩვეითა?“ რა ესე შესძახს გურზი თავს დასაკრავად მიუტანს, ფაღვეანმა იგი მოქსუელი გურზი უარს ატანინა, მეორეც მოუქნივა, იგიც უარს მოხვდა და ურამანს არა ევნარა. რა დევმა მის ორის ნაკ-რავისკან ფაღვეანის უვნებლად გადარჩენა ხახ დიდად განრისხდა, მესა-მედ ესრედ ძლიერად მოუქნივა რომ თუმცა ოსბოუზის მთას სცემოდა ვგონებ იგიცა დაიქცეოდა, რა ურამანმა დევი განრისხებული ხახ იკრძნო რომ მას ნაკრავს სუფიერი ვერ გადურჩებოდა, მაშინვე ვეუხვებო სიფიც-ხით შორს კარდასტა. გურზი მიწას ესრედ ძლიერად მოხვდა რომ მი-წა კასკა და გურზი შიგან ღრმად დაეფლა.

აქვადი დევმა სამი ლახტი სცა, აწ რიგი ურამანს ერკო, უეცრად ისეთი საშინელის ხმით შესძახს რომ უაფის მთის დარდვევის ხმას ჭკვდა; ფაღვეანმა ღვთის სხელი ახსენა, ორმოცი ადგილ ზე შეხტა და დევს მიუ-ტანა გურზი დასაკრავად, დევმა თვისი გურზი თავს შეიფარა, გურზი გურზს მოხვდა, მათგან ისრეთი ცეცხლი გამოხდა რომ მისი ალი ჭკერს შეუერთდა, მის ნაკრავის ხმა შეიდას ფარანგს გაიგონებოდა, აქვადიმ თვი-სი გურზი ვეღარ შეიმკრა და ორივე გურზი თავს ეცა და იგი ბილწი დევი საწეულად მოკვდა, მიწას რომ დაეცა ქვეყანა შეიძრა და წვეუელმა აქვ-ადიმ თვისი სული ჯოჯოხეთს კანსტუმრა.

რა აქვადი დევის ძამ, ათარ დევმა ესეთი საქმე იხილა, თვალთა-გან ცრემლი გადმოსცვივდა და ესრედ სთქვა: „ვაი მიუთერის ერნო და ფაღვეანნო, აწ წახდა სხელი ჭახუკობისა თქვენისა, რომ ერთის ადამიან-ნის ტომის მკლავის ძაღს ვეღარ დაუდექითო, აწ დაიკარგა ნამუსი დევ-თა გვარისაო, ვინც ამ ამბავს ისმენს, შორს მეოფი თუ ახლას მეოფი რას იტყვიან!“ ესე სთქვა, მთის ოდენს ლახტს ხელი მიჭეო და ურამა-ნისაკენ წამოვიდა, მაშინ გაქცეულნი დევთა ლაშქარნიც უკან მობრუნდნენ და ერთობით ფაღვეანს შემოუტოეს, რა ფაღვეანმა მათგან ისეთი შემო-ტევა იხილა, მარჯვენა ხელი მარცხენას გვერდსა შემოიხვია, მარცხენა მარჯვენასა და ესრედ მედგრად შესძახს რომ დევთა ისე ეგონათ, ცა ქვე-ყანას დაეცაო, დევთა შუაგულთაში შეიჭრა და ვიდრე მზის ჩასვლამდე სავიროველსა ომს იუვნენ, მრავალთა სხელთაგანთა დევთა თავი მიწას

ზედ ეყარა და შრავალნი დაკადილნი წელეუას ჩივოდნენ. ფარმან ბარეუმი წოდებული ფრინველი ვარაშნის საგანებელს იყო, რა მისი ხმა მიესმა, ენება რათა მისად შემწედ მისუღიოთ: მაგრამ დევთა სიმრავლისაგან ფა-
ლევნის შემწედ მისვლა ვეღარ ცბუდა. მას ღამეს მუნვე დაჰყო და ამ საგანებელში გათქნა.

აჲ უსე აშაბაზი დაუბოლოთ და მცირე რაჲ სხვა აშაბაზი მოიხსენიეთ

როდესაც ვარაშნის საჰამან-ადამზადი და გარდანქმანი უშანგ-ხელ-
მწიფესთან წარავლინა, უშანგ-შაჰა ფალევანთა ამის სმენით დიდს სიხ-
რულს მიეცა, ორივეს მრავალი საჩუქარი უბოძა და ისევ ბალ-არამისკენ
გამოგზავნა, ესენი დაფარ-ციხეს მოვიდნენ, სხვანი ფალევანნი მუნ დახე-
დათ და ვარაშანი ჯო იქ არ იმყოფებოდა, მათ ფალევანის ამბავი ყოველივე
გამოიკითხეს.

რა საჰამანმა, სამანდოვანისაგან ფალევანის ბრძანება მოისმინა, ვითა
ოდეს ვრანიდამ მოვიდეს, მე მომეშველოსო, მასვე წამს საჰამანი ყველას
გამოესალმა ჰაერში შეურინდა, ქარის უსწრავლად ბროლ-იასამი გადაუ-
ლო და ჭანი-ჯუნუმის ქვეყანას მივიდა; რომელსაც ადგილს ფარმან-ბარ-
ეუმი იყო იქ ჩამოხტა, საჰამანი და ფაშკუნჯი ზირველადვე ერთმანერთს
იცნობდნენ, მაშინვე ერთმანერთს მიესალმნენ და ერთმანერთის ამბავი გა-
მოიკითხეს, მერე საჰამანმა ვარაშნის ამბავი ჰკითხა, ფრინველმა ყოველი-
ვე უამბო; მასვე წამს საჰამანი და ფრინველი ვარაშანისაკენ გაემართნენ,
სამს დღესა და ღამეს ფალევანი დევთა ებრძოდა, ამ გვარი მოუსვენებო-
ვი ბრძოლა თავის სიცოცხლეში აქნომამდე არ დასდგომოდა და არც ამის
შემდეგ სიკვდილამდე დადგება, დევთა ბრძოლისაგან და ხოცვისაგან ისე
დაღლილიყო რომ ხმაღს ძლივსღა იქნევდა.

როდესაც საჰამანი მოვიდა და ვარაშანი დევთა შუაგულობას შემწევდუ-
ელი ხსნა, ჯავრით ცნობა დაეფანტა, ჰაერით ქვე ჩამოიჭრა და დევთა
ბრძოლა დაუწყა, ერთ მხრიდამ საჰამან ადამზადი, მეორეს მხრიდამ, ფაშ-
კუნჯ ფრინველი მოუხტა და ფრთის ცემით მრავალთა დევთა ხოცდა.
ვარაშანმა შემოხედა და მაშინვე იცნა რომ ერთი საჰამან-ადამზადი იყო და
მეორე ფაშკუნჯი, მათა მისვლა ვარაშანს დიდად იამა; შეაქმნა ომი ფე-
ცხელი, მაგრამ დევთა ღაშქარი არც თუ მაშინ გაიქცნენ. ამ ჟამად მრ-
ცხენეს მხრიდამ ანზღუელად ერთი მშვენიერი ჭაბუკი დევთა მოუხტა:
თავს თავი ეხურა, ორმოცდა-ხუთი მწერთა სიმადლე ჰქონდა, ზატოხნ
თვალ-მარჯალიტივი შემკული სამოსელი ემოსა, ხმალი ხელთა ეჭურა და

დევთა ლაშქართა უწყალოთ მოქროცებოდა, მისნი მხილველნი და აქეთ უა-
რამანისაგან ძალდატანებულნი დევნი გაიქცნენ და ციხეს მიმართეს. საჭმანი
და ფრინველი უარამანთან შოვიდნენ დალოცეს და ქება შესხეს, ფაღვეანმა
პირველად საჭმანი და მერმე ფრინველი მოაკითხა და კვდად ჰკითხა: იგი
ახად მომწითლებული ჭაბუკი რომელიც ჩვენდა შემწედ მოსულა და დევთა
ისე ხოცეს, ვინ არისო?

— მათ მოახსენეს: ფაღვეანო, ჩვენ იმას ვერ ვიცნობთო.

— რა მცირე ხანმა განვლო, მოვიდა იგი შემწედ მოსული ჭაბუკი,
რომელსაც ჯერეთ არ იცნობდნენ, ფაღვეანს საღამი ჰკადრა და კეთილის
მოუბარი ენით ქება შესხა. გუფსა შინა სოჭვა ამის შებრძოლესა გული
ვით არ დაუდნებო? ფაღვეანმა დიდი მადლობა უბრძანა და ზატვიით მო-
აკითხა, მივიდნენ ერთს ხის ძირს დასდნენ და ტკბილის საუბარით შე-
ექცოდნენ. მერმე უარამანმა ჰკითხა: „სეი, ზატოლსანო სარდალო! შენ
ვინა ხარ რომ ესრეთ საჭიროსა დღესა ჩვენ მოგვებმარო?..“

აქ ათარ დევის ასულის ბაჭმანისაგან თვისის სიჭმრის
მბობა უარამანის წინაშე, მისგანვე ქელაშ მეთილისძის
სიკვდილი და ადამის ბეჭდის გამოტანა.

ღაიწყო მან ამბის თვისის მბობა ესრედ: გთხფთ რომ გამიც-
ნოთ მე ათარ დევის ასული ვარ, სახელად ბაჭმანი მეწოდება. მე დევნი
ძლიერ მძულდნენ, ისე რომ ნახვაც კი მეზიზღებოდა მათი. დღესა ერთ-
სა საწოლსა შინა ძილად ვიწექ და სიზმარი რამ სავეირველი ვიხილე,
ესრედ რომ მეორედ მოსულა ცხადად გამომეცხადა. „მამაქემი ათარი ჭაჭვით
დაბმული მოჰყვანდათ, გზასა ზედან შევხვდი და მეც თან შემიზურეს,
კისერს ჭაჭვი მომაბეს და ისრე თრევით წამიყვანეს, როცა მიმიყვანეს,
ბრწყინვალე ხელმწიფე ვინმე ტახტსა მჯდომი ვიხილე. გარე მისთა ან-
კელათსა ურილობა იყო, წინასწარმეტყველნი წინაშე მისსა იდგნენ და
ცოდვილთა მიტყუებას ეაჯობდნენ და იგიცა მიუტყუებდა“. რა ესე ვნახე,
მეც მივედ და ჩემის ზერობილობისაგან განთავისუფლებას ვეაჯობდი,
მან ესრედ მითხრა: შენი ჩემგან განთავისუფლება მაშინ იქნება როდესაც
შენ უარამანს შეეწევი ბრძოლის ველზედაო, და საჭმანს და ფარმან-ბარ-
ეუმს გაუმეგობრდები და დევთა მოსრავო. ქელაშ მეთილისძეს რომ ადა-
მის ბეჭედი აქვს, იმას გამოართმევთ, და უარამანს მისცემო, რომ მისი-

თა ქაზებითა, ურამანი დევთა და ფერიათა დაძმობებსო! რა ხვი დაძმო-
ნებს, ადამის ბეჭედს ზადი-ხანუმს მისცემს, ამისთვის რომ ზადი-ხანუმ
დაძმობით ტომი არისო, იგი ბეჭედს დმუროს ადამისთვის მიუცა და ქე-
დაშ მუთილისმეს კარნიებით მოეპარა. ურამანთან რომ სავამან-აღამანთა-
მონათესავეა, რომელიც უარუნ-შაჭას თილისმაში იყო ჩავარდნილი, ურამანი
შენ იმას მოკავთავეებსო. როდესაც იმან ესე ბრძანება მიიხარა, მაშინვე
ჭაჭვი ამხსნეს იმათ. როდესაც მე ესე სიზმარი ვიხილე და გამომეღვიძა,
მას დღიდან დევთა სუგულთ შემზიზღდა და დავიფიწვე, დავსწყვილე და
ადრევეთა დავსლე თქვენი მოძველებს და დევთა შემუსვრა.

რა ურამანმა ესე მოისმინა დმუროს მადლობა შესწირა და ბავშვან-
ხარას ქება დიდი შუასა და ათარ დევის ამბავი ჰკითხა: ბავშვან-ხარამ მო-
ახსენა: ოდეს მე ქალაქიდან გაშოველ მას აქეთ მამჩემი არ მინახავს,
აწ წავალ და მისსა ამბავს ვსცნობო. ესე სთქვა და მსწრაფად ციხისაკენ
გაემართა, სავამანმა სთქვა თავის თავათ, ამ ქალს დევთაგან კი არა ევენს-
რო, ურამანს გაეცინა და ესრედ უთხრა: „სავამან, ნუ გეშინიან, მე რომ
მაგის ძალ-გულავენობა ვცან, მაგას დევთაგან დვითთ არა ევენებარო“.

ბავშვანი ქალაქს მივიდა, მის მხილველნი ერთი ქალს წინ მოეგებნენ
და იურონთა მოხევივნენ, ქალმა თვისი მამა ათარი მოძებნა და ვერა ვებო-
ვა, მის ქალაქის ერნი თან იახლა, ფაღვეანთან მოიყვანა და ესრედ მო-
ახსენა: ზვი, შარიელა! მამჩემი ათარი ვძებნე, მაგრამ ვერსად ვპოვე და
თქვენ ჰკითხეთ ამ ქალაქის ერს მისი ამბავი, იქნება მე მატყუებდნენ. უ-
რამანმა ჰკითხა: დევნა მითხარით, თუ თავისა თქვენიას სიღოცხლე გინ-
დათო, ათარ დევი სად არის? მათ მოახსენეს: ფაღვეანო, ოდეს თქვენ ათარ
დევი გამოგატყდათ და ქალაქში მოვიდა, მაშინვე შავალ-ფერისი ცოლი უ-
მარლუბი და სხვანი ტყვენი თან იახლა, ამთიღერის შუა უამარდალს მი-
ვიდა.

— ურამანმა ჰკითხა: უამარდალი რომლის მხრისაკენ არისო?

— ბავშვანმა მოახსენა: ფაღვეანო, ერთი ქვეყანა არის რომელსაც სა-
ხელად მაჭაძულ-ბარუნ ჰქვიათ, ესრედ გამოვიდა ქვეყანაზედ სამოცდა ერთი
ზღვა არისო და ყოველნი მის შიგან ერთვანო. რომელიც იმ ჯაგს ზღვა
ბრუნავს და მისგან ისეთი ხმა ზამოდის რომელიც სამის დღის სავალს გაი-
გონება, მის სიახლოვეს ერთი მალაღი კლდე არის, რომლისა თავი დრუ-
ბელშია დამალული, მას ზედ ციხე არის ნაკები, მისი ადება მტერთაგან
შეუძლებელია, მას სახელად უამარდალი ეწოდება, ათარ დევი მის შიგან შე-
სულა და ზერობილნიც იქა ჰყავსო.

როდესაც ურამანმა ესე საუბარი მოისმინა, ბრძანა: აწ დიხე რამე

სძებნეთ რომ მას ჯდავს მიმიყვანოთ, იგი ბილწი დევი მოკლას და ტივენი ხელთაგან მისთა გამოვიხსნათ.

ბაჭმანმა მოახსენა: ფაღვევანო, მისი სიკვდილი კაცთაგან ადვილად არ ეკების, ამისთვის რომ არა იარაღი არ მოგვიღება. უარმანმა ჭკითხა: მას მისი სიკვდილის დონე ვითარ იქნება? ბაჭმან-ნარამ მოახსენა: სწე, ძლი-ერთ სარდალო! მეცნიერნი ესრედ იტყვიან, ათარს ერთი იმისთანა ვინმე მოჭკლავს რომელიც იგი დევთა გვარისა არ იქნება, რომელიც იგი უნდა წავიდეს რამინის საფლავი გახსნას, მისი შვილდ-ისარი ამოიღოს და ადამის ბეჭელიც უნდა თითს ეტვას, მაშინ რამინის ისარი ჰკრას და მით მოკვდებოდა, თორემ მისი სიკვდილი სხვა იარაღით არ ეკებისო.

— უარმანმა ჭკითხა: რამინის საფლავი რომელს მხარეს არისო?

— ბაჭმანმა მოახსენა: ზღვის შიგან ერთი კუნძული არის და მისი საფლავი მას ჯდავს არისო, ერთხელ ათარს გაველო და იგი საფლავი ენახა, ორმოცი ათასი ხვალი დევი მისს ცველად დაედგინა და აწ იგინი მას საფლავს ეხლაც იცავენ, მაგრამ ადამის ბეჭელი ვიდრე სხვა ჯდავს არისო. ერთი რამინის ნათესავი ქალი იყო; დიდი მოღვაწე, რომელსაც სახელად ზადი-ხანუმი ეწოდება. იგი ბეჭელი მას ჰქონდა და მის გამოთ-სობით დევნი და ფერიანი ერთობით მას მისხურებდნენ. სწე, ფაღვევანო! მე ერთი დედის დაჟ მუავს სახელად ქელაშ ჰქვიან, ისრეთი მეოთხისმე და ხელფანების მცოდნე არის რომ მასებრ ქვეყანაზედ არავინ იქნებისო! დღეს ერთსა იგი გრძნეული ზადი-ხანუმთან მივიდა და მისს სამსახურსა სცდილობდა; ანაზღად გრძნებით თიღისმა რამ უყო, ბეჭელი იგი მოჭმა-რა და წამოიღო, მას ჟამთაგან აქამომდე მის ბეჭელის გამოისათ დევთა და ფერიანთა იმსახურებს. ფაღვევანო, აწ თქვენ წადით რამინის საფლავს და იგინი დაარდვი. მისი შვილდი და ისარი ხელთა იტდე და მე ჩემს დე-დიდასთან წავალ; ნუ თუ იგი ბეჭელი ვიხელთო.

რა ბაჭმანმა ესე საუბარი გათავა, მასვე წამს უარმანთ გამოესაღმა და წავიდა. საჭმან-ადამიანთ-მონათესავემ და ფარმან-ბარუქშია უარმანი ჰა-ერთში აღიტაცეს და რამინის საფლავისაკენ წარვიდნენ, მრავალი ზღვა და ხმელი გარდაფეს, გზაზედ მრავალი საკვირველი სახანავნი იხილეს, შემოკლებით მოგახსენოთ, მეხუთეს დღეს მას კუნძულს მიუახლოვდნენ. საჭმანმა მოახსენა: ფაღვევანო, რამინის საფლავი ამ ჯდავს არისო: მას ჯდავს გარდობდნენ, იხილეს მინდორი უცხო უვავილოვანი და ჰკერი კე-თილი, ერთი მოედნის ტოლად ჯდაგი სრულიად რკინით მოჭკდილი იყო, მას შუაკულობას ჯოდი იყო დიდი ამართული და თიღისმით შექმნილი, ისეთი რომ ცეცხლებრ ეგზნებოდა და ალი მისი ღრუბელს შესწვდებოდა.

როდესაც მის ალაგს მფიდნენ, მაშინ ათარ დევისსკან დადგენილმა საფ-
ლაჟის მცველთა, იფრით დეჟმა იკრძნო მათი მისვლა, მსგე წამს ორ-
მცეი ათასი ხვადი დეჟი თან იახლა და სომხრდ მკედანს გამოვიდა. აქედ-
გან ამათ მიმართეს, იქიდგან დეჟთა შემოუტოეს და შეიქნა ომი უიცნე-
ლი: დეჟთა თავებნი ხეთა ფურცელთაებორ მიწახედ სტვიფიდა, იფრითი ვა-
რამანს შემხვდა და ესრედ შემოსძახა, თუ შენ ფულადის გული არა
გაქვს, შენ აქ მისვლა ვითარ გარედომ? ესე უხმა და ლახტი შეუმაღლა,
ვარამანმა მსწრაფად ფარი მიაგება და მისი ხაკრავი ფარს ატანინა, კვა-
ლად ორად სხვა სტა მაკრამ მთ ხაკრავთა ფალეჟანი უვნებლად გადურჩა.
აწ ოიკი ვარამანს კრგო, ბასრი ხმალი მოიწოდა და დეჟს ისე შემოჰკრა
რომ იგი ბილწი დეჟი ორად გაჰკვეთა, მისნი მხილველნი დეჟნი კარდაი-
ხვეწნენ და უმრავლესნი დაიხიციენ, მაშინ ფალეჟანი მასთან შეოფნი,
რამინის საფლავს მფიდნენ, იგი საფლავი ესრედ მსწრაფად ბრუნავდა
რომ კაცი თავალს ვერ მოხსწროდა, მის კედელნი იფენენ ტურფად ხა-
კეინი და მის ზედ სახენი უცხოდ გამოხატულნი, ვარამანმა საჰმანს ჰკით-
ხა: ესე სახენი ვისნი უხდა იფენენ? მან მთახსენა: ესენი მეთილისმქთ
სახენი არისო. როდესაც ამ სუეარსა იფენენ, ჰაცი ვინმე მოვიდა, ხელ-
თა რკინის ტურთი ეჭირა, იგი საჰმანს ესრელა და თუით უხინო შეიქმნა,
როდესაც საჰმანმა ესე იხილა, სწრაფად ჰირეუელმა სამოც ნახიჯს გარ-
დახლტა, იგი ბერთა სტეორცნა საჰმანის ხადგომ ალაგს მოხვდა, მიწა გა-
ლა და შიგ ჩავარდა. ამის მხილველთა მის შემქნელ მეთილისმქს ქება შე-
ასხეს და საჰმანს სიფიცხესა ჰკვირობდნენ.

როდესაც ათარ დეჟის ასული ბაჰმან-ხარა ვარამანს გაეყარა და ადა-
მის ბეჭედის საშოფხელად წავიდა, თვისთი დედის-დასთავის მრავალი უცხო
სადღებო მისართმევი მოამზადა, ალარ დაიფოვნა და მსწრაფად წარვიდა.
როდესაც ცეცხლის მთას მთუახლოვდა, მსგე წამს ქელაშ მეთილისმქს
აჩხობეს; ვითა შენი დას წული ბაჰმანი მოვიდაო. ამ ამბვის მსმენელი
ქელაშ, დიდს სინარულს მიეცა და წინ მისაკეპებლად გაემზადა, რა მათ
ურთმანურთა ახილეს ქელაშ მეთილისმქე ბაჰმანს ეუღს მოხეზია და ესრედ
უთხრა: წეი, თავალთა ჩემთა სინათელე! რა მხნდა ეგრედ რომ ჩემად სა-
ხალეკლად მოხველო? ფალეჟანი ვარამან წოდებულეი რა იქმნა, რომელიც
ადამიანთ სამყოფელად არის მალულიო? მან უთხრა, იგი ადამის ტომი
ვარამანი მამა ჩემმა ათარმა მოჰკლაო, მე შენი ნახვა მომსურდა და მის-
თავის გაახლო. ამ ამბის მსმენელი ქელაში, დიდთ ხარობდა. ბაჰმან-სა-
რა წაიფვნა და თვისთა სამყოფს მიეფვნა. დეჟნი ფერიანი წინ მო-
ციენენ, ქელაშმა სფურთის მადლები ბრძინა: მთადეს და დიდი ხადიმი და-

ოდეს, ღვინისა და ღვინის სმაში იყვნენ; რა ღვინის სმით შეზარხოშდა, ქელაშ მეთილისმემ სთქვა: მე დავბურდი და ღვინის სმა აღარ ძალ-მიძსო, აქ მასსევანებლად ჩავალ და თქვენ ღვინს შეეძვედით.

ოვანი

როდესაც ბაჰმან-ნარამ ესე მოისმინა უთხრა: ს'ეი, დედიჩემის დრო! მე შენი ნახვისათვის მრავალი ჭირო მინახავს და შენ ჩემთვის ერთს და-მეს ღვინითაც არ შეეძვედი! მე სიცოცხლეს ჩემსა იქნება ვეღარ გიხი-ლათ და ვინაიღვან შენ ჩემი სიუფარული არა გქონია, მე აწვეე წავალთ. ესე სთქვა და ზე აღზდგა. მეთილისმე იგი ვუღს მოეხვია და ესრედ ეტყოდა: სიცოცხლის ჩემისა სარჩეო! ჩემი დისწულა, ნუ წახვალ, ნახვითა შენითა მახარე და შენ ამ დამეს შენთან ვიქნებიო. ისევე დასხდნენ და ღვინის სმას სული მიჰკვეს, მეტის სმითა ქელაშ როდინა შეიქმნა.

რა ნადიში გაიყარა, ანაზღად თილისმა რამ ჰქმნა და სახლი რომელ-საც ისხდნენ, და მას შიგან მუოთნი, ჰეარში აღვიდნენ და წაღკოტი გა-მოჩნდა ტურთად შეშეკული. თურმე ესრედ იყო იმის ჩვეულება; ამისთვის რომ რომელიც ბეჭედი ჰქონდა იმის მოპარვის ეშინოდა, ამისი მხილვე-ლი ბაჰმანი დიდად შესწუხდა. მეთილისმემ ესრედ უთხრა: „სულთა ჩემ-თა უსაუფარელსო, ნუ შეიჭირვებ, ამ დამეს აქ განისვენე, ხვალ დიდას ექვს ათას დევს თან გაახლეებ და რუბი-მასკუნი იხადირეო. რა ბაჰმანმა ესე მოისმინა მივიდა ხელს აკოცა. რა მცირე ხანმა განვლო, ქელაშმა ჰვალად თილისმა რამა ჰქმნა და მის ვარდის წაღკოტს ტახტი დიდაცა აქროსი. ბაჰმან უთხრა: აი, მაკ ტახტზე მოისვენეო და თრინველთა უცხო ხმინაობა ისმინეო, მეც ჩემს ხალვათს საწოლს შევალ და მცირე ხანს მოვისვენებო. ქელაშ მეთილისმეს ერთი მცირე სახლი გაეკეთებინა, კედელნი მისნი სრულიად თოლადის იყო, მეთილისმის მეტი სხვა ვე-რაფინ ვერ შევიდოდა, ბეჭედი იგი რომელსაც ჰქონდა, დღისით განუშო-რებლივ თითზე ეცვა და ღამით კოლოფს ჩასდებდა და უბეში შეინახავდა. როდესაც ქელაშის თქმული ბაჰმან-ნარამ ესმა, გულის თვისსა სთქვა, თუ ჩემს საქმეს სწრაფად არ ვეცდები, უთუოდ მამა ჩემს ამბავი მიუვა, და მამინ საქმე საჭიროდ გამიხდებოა. მაშინვე ჰირთეკობა რამ იხმარა, თვალ-თავან ცრემლი უხვად გადმოადინა და ესრედ უთხრა: ვაი ჩემდა რომ, ეს-ოდენი ჭირნახულობა გამიცუდდა! თუ მცოდნოდა ესრე მალე გამეურებოდი, მიჯობდა რომ ეგრევე შორად ვეოთილავოდა.

როდესაც ქელაშმა ბაჰმანი მტირადი იხილა, ხელსახოცი ამოიღო, თვალთავან ცრემლი მოსწმინდა და ესე უთხრა: ს'ეი, საუფარელო ჩემო! ვინაიღვან შენ ჩემთან ყოფნა გსურს წარმოვიდ და ჩემს საწოლს მოისვენ-

ნეთ. მასვე წამს წარვიდნენ და მას თუღადაის სახლს შევიდნენ, ქელაშის თიღისმა რამ ჰქმნა, ერთი დიდი ვეძახი მოვიდა და იმ სახლს შემოეხვია, ქელაშმა თითიღამ ბეჭედი შეიძრო, ვალოთუმი ჩასდვა და მას ვეძახის თავს დასდვა, და მას სარწაღის კარს ორნი ლომი მცველად დაუქნა. ორთუა პაპ-ღუგნი მხეველი, ხაზის ქვევისანი შემოვიდნენ და ქვეშისგები ძვირფასი კამალეს და კერფოვე კარე გავიდნენ, ესე ორნივე მოვიდნენ და საძილოდ დაწებნენ.

მეთიღისძეს მამინვე დაქძინა, ბაჭმანი ზე აღზდვა, ხაჩვადი ხელთა მიიღა და ქელაშს თავი ტანიღანი განუძორა, რა მეთიღისძე მოკვდა მისი თიღისმაც განქარდა, ბეჭედი იგი ადამისა ვალოთუმიდან ამოიღო და თითის წამოიღვა. მამინ მისს ქვეყნის ღუგნი და ფერიანი ერთობით მოვიდნენ და ბაჭმანს საძილოდ დამორჩილდნენ. ოთხ ათასს ხვადთა დევთა ქელაშის ოქროს ტახტის აღება უბრძინა: ივინი მამინვე სამსახურად დაემზადნენ, ბაჭმან-ხარა ტახტს დაჯდა, ორმოცი ათასი იფურითი ღუგნი, რომელნიც ჰირით ცერხლს აწვიმებდნენ, ოთხსი ათასი ათემ-დაღის ღუგვები თან სახლებლად დაემზადნენ, იგი ოქროს ტახტი ჰქარში ადიტატეს და მსწრაფის სიარულთა რამინის საფლავისაკენ გაემართნენ.

აქ უარამანისაკან ძრავალთა დევთა ამოწვევეტა, რამინ-შაჰის სოფლავის გახსნა და მის მძუღლდ-ისრის გამოტანა.

რ უარამანმა რამინის საფლავის მცველნი ღუგნი დაამარცხა და იფურით წოდებულნი დევა მოკლა, კარდახეცილნი ათართან მივიდნენ, უამბეს ღუგთის რისხვის მოკლენა მათზედ და სიკვდილი იფურითისა აუწყეს. ამისი მსმუნელი ათარ დევი მწუნარის გულთ ამას იტყოდა: „ვაი თუ სიკვდილია ჩემი იმ კაცისაკან მოხდესო!“ ამისთვის უფრო მეშინიან რომ ერთხელ სიზმარში მოხერეს, შენი სიკვდილი იმ კაცისაკან მოხდესო, რომელსაც ადამის ბეჭედი თითს ეცვას და რამინის შვილდ-ისარი ხელთ ეპურასო. მე ამისთვის გი არ ვწუხვარ; ვინ ძალ-უძის, ქელაშ მეთიღისძის სიკვდილი და მის ხელადამ დახწევა ადამის ბეჭედის? და ანუ ვინ დაარღვევს თიღისმას რამინისას რამ მისი მშვილდ-ისარი იხელთოსო?

ათარ დევის ერთი ძმა ჰყვანდა, რომელსაც სახელად თანუხ ეწოდა, ათარმა მას უბრძინა ძმთა ჩემო, ისმინე თქმული ჩემი და ადამადლე სახელა შენი! აწვე ორასი ათასი ხვადი დევი თან იახლე, რამინის საფლავს მიდი, იგი მიწიღანი საძილო თაღუგნი შეიპყარ და აქ მამეგარე მალე.

ამისი მსმენელი თანუბნი მსწრაფად მოემსახა წასასვლელად და ორასი ათასი ხვადი დევი თან ნახლად და უარამანის სომარად გაუმართა და ჩქარის სთარულოთ რამანის საფლავს მივიდა. მამინ უარამანმა სპჰმანს და ფარმან-ბარყუმს ესრედ უთხრა: მოყვასნო, მზად იყავით რომ სომარის მხარეს შერჩისო! მსვე წამს სპჰმანი ზე აღზდგა და მსწრაფად იგი მიდამო მოვლათ, ნასა რომ უთვალავი დევთა დაშქარი მოისწრაფება მათკეს, სსჩქაროდ სპჰმანი უკე მოიქცა და უარამანს მოახსენა: აფაღევანო, ათარ დევის ძმა თანუზ მადის მრავალი ხვადი დევის დაშქარით, აკერ ხელის მოვაო. ფაღევანი განრისხებულნი წამოიჭრა, ბასრე ხმადი მოიწოდეს და სხელი დუთისა ახსენა და დევთა ომს ესწრაფებოდა, როდესაც დევთა შემოხედეს, რომელნიც წინათ მისს ომს დასწრებოდენ, მამინვე იცნეს ჭაბუკი სწორ-უშოვარი, მათ ბრძოლად განმზადებულნი, დეგნი ერთი მეორეს ეტყოდნენ: ვის ძალ-უძის ამ ფაღევანის ომის გასწორებაო? თანუზმა სოქვა, ჩვენ ამათი პირის-პირ ომი არ ძალ-გვიძის, სჯობს რომ ჭაერში ავიდეთ ქვა, კლდე, დაუშინოთ და მით დავხოცოთო. მსვე წამს ჭაერში ავიდნენ და ქვა, კლდე, ფოდები დაუშინეს. ფაღევანი და სპჰმანი ერთს გამოქვბოულ ალაგს შეეფარნენ, დევთა იშოდენი ქვა და კლდე ჩამოეარეს რომ იგი მიხდარი და არე-მარე სრულად ქვა ფოდით ალაგეს, როდესაც ძირს ჩამოვიდნენ ნახეს რომ ფაღევანი უგნებულა, რა იმისთანა მანქანებით დევთა ნახეს რომ გერარა გახდნენ, მძიმე დახტს ხელი მიჭევეს და უარამანს შემოუტყეს, მოკვლად მოგახსენოთ: სამს დღეს და დამეს განუწყვეტლავ იბრძოლეს, ფარმან-ბარყუმ ფრინველი ფაღევანს ზურგს უნახავდა და სპჰმანიც მედგრად ებრძოდა. ანაზდეულად ჭაერით დევთა და ფერიათ ხმიანობა შემოესმათ, რა ზე ახედეს, მას სიმრავლეს ჭაერი სრულად დაქებულეობინა: ერთი ტურფად მორთული ვინმე იჭდა ოქროს ტახტსა და იერიშით შიდიოდნენ.

ოდეს თანუზმა და მასთან მეოფთა დევთა ასე დანიხეს, ომს მოემანენ და მისს ტახტისაკენ გამართნენ, მივიდნენ და მის ტახტზედ მჯდომს ვეკლამ ერთობით თაყვანი სტეს და ხელნი გუფსზე დაიწვეს. რა უარამანმა მათი ესეთი ქცევა იხილა, დიდათ გაუკვირდა და სოქვა: ნეტარ ვინ უნდა იქოს ეს ტახტზედ მჯდომი, რომ ესოდენი დევნი და ფერიანი ემონებინაო! სპჰმანმა მოახსენა: არ ვიფი ვინ არისო. მტერეს ხანს აქ დაბრძნდით შეისვენეთ და მათს ამაგს მალე შევიტყობთო. მამინვე მას ალაგს დაჯდა და ასე უჭვრეტდა, რა ცოტა ხანმა განვლათ, დევთა ოქროს ტახტი ქვეყნად ჩამოიღეს. მას ზედ მჯდომი აღმასით შემკულის სპომსლოთ მოსიდა. ზე აღზდგა და ფაღევანისაკენ წამოვიდა. მარჯვნივ

და მარცხნივ დევნი და თურიახი შიძიმედ მორთულნი მოზღვედნენ, როდესაც ხელის მოვიდნენ თაღჯვანმა მაშინვე იცნა რომ ათარ დევის ასულს ბაჭმან-ნარამ იყო. უარამანი ზე აღზღვა და წინ მიეკეპა, ბაჭმან-ნარამ ზირი მიწას დასდგა დალოცა და ქეობ შეასხა, ბეჭედი აღამისა ამოიღო და უარამანს მითრთვა — და გვიან მასეფისათვის ბოდიშს თახოვდა, უარამანმა მადლი კადინდა ბეჭედი აღამისა კამართვა და თითს შემოიფცა, მას ბეჭედს სძი თვალი უჭდა, ზირველზედ დფთის სახელი ეწერა, მუორეზედ აღამისა და შესმეზედ რამინისა, იგი ძვირთვისა თვალინი ისე ანათებდნენ რომ ვითა ბრწყინვალე ვარსკვლავნი, თვითონაც კი არ იცოდნენ თუ რისა იყო! ბაჭმან-ნარამ მოჭყვა მის ბეჭედს აბის თქმასა და შოვნისა, როგორ იხელთა იგი ბეჭედი. თაღჯვანმა ქეობ დიდი შესხა და ჭკითხა, ამ თილისმის საქმე ვით ეკებოსო?

ბაჭმან-ნარამ მოახსენა: თაღჯვანო, მე მაგის ამბავი არ ვიცი, ზადი-ხანუმი არის რამინის ხათესავი; რომელმაც უკეთ იცის ამ თილისმის დარღვევის საქმე. თაღჯვანმა ჭკითხა: მაგას ვისაც იტყვი, სამყოფი რომელს მხარეს არის მაგისი? მან მოახსენა: მისი სამყოფი მთას შავისას არისო. რა უარამანმა ესე მოიძინა, საჭმანს უბრძანა: ჭეი, შემწეო ჩემო მოყვასო, დღეს არის უამი შენის გარჯისო!

მასვე წამს საჭმანი ზე აღზღვა თაყუანი სცა და თვისის გრძნებით ჭაერში აღფრინდა და ქარის უმაღესედ წარვიდა, მას აღავს მიადწია სადაც ზადი-ხანუმის სამყოფი იყო. იმ ქვეების ურნი საჭმანს წინათვე იცნობდნენ. რა საჭმანი დაინახეს შექმნის ტირილი და ვაება, ამას იტყოდნენ, ეს ქვეების ამოხრებელი, გივი-მარების საზერობილიდამ ვის ამოუყვანიაო? მსწრაფად წარვიდნენ და ეს ამბავი ზადი-ხანუმს აცნობეს, იგი მასვე წამს ზე აღზღვა და სწოლით კარეთ გამოვიდა, საჭმანი ჭაერთა ქვე ჩამოხდა, ზადი-ხანუმის წინაშე ზირი მიწას დასდგა დალოცა, ქეობ შესხა, მივიდა და ხელს აკოცა, უარამანის მაგივრად სალამი მოახსენა და ამბავი მისი ეთველივკე წერილად უამბო. რა ესე ამბავი ზადი-ხანუმს ესმა მსწრაფად ორმოცი ათასი თურია მთასხმევიდა და თან იახლა რამინის საფლავისაკენ გამოემართნენ, ჩქარის სიარულით მას აღავს მივიდნენ, სადაც თაღჯვანი იყო, ჭაერთა ქვე ჩამოვიდნენ, უარამანი წინ მიეკეპა ხახა, ზადი-ხანუმ ტურთვის სახის მჭობებელი, მაგრამ მრავალ წელთა გამოვლილქა დაწითა ეტყობოდა. მისს სიახლოვეს ერთი მონუტებელი კაცი მოვიდოდა რომელ ძეგნიერებით სრულბოდა. საჭმანმა ზადი-ხანუმს მოახსენა; გობოვო გაიფრთ ეს არის ღამთა-ღამი უარამანი. ზადი-ხანუმმა კარცო მძეგნიერა ჭახუკა, მტურთა ზარის დამკეპი, რომელმაც ხელი

ჩამოართვა ჰესტივით და ერთმანერთ მიესალმენ და ტკბილის საუბრით მოიგოთხეს, და ისე ტკბილის საუბრით რამინის საფლავს მზავდნენ, ნახეს საფლავი თილისმით მომზადებულად, ისე სწრაფად ბრუნავს რომ მისსა სისწრაფეს ვატი თვალებ ვერ შეასწრობდა.

ფაღვეანმა ზადი-ხანუმს უთხრა: მასწავლე ესე თილისმის დარღვევა ვითარ იქმნება? მან მოახსენა: „ისმინე სიტყვანი ჩემნი რომელ აწ შენად მოხსენებულ ვუო, ამ თილისმის დარღვევა ქირულ იქმნება, რა აღმო-საფლავთათ შუე აღმოხდეს, მაშინ თვალი ადევნე, საფლავი ღრმობაჯერ რომ შემოტრიალდეს დათვალე, სცა შემოტრიალე მობრუნებაზე ჩრდილი მიადგეს, იგი ალაგი დაისწავლე და იქ მოთხარე, იქ მოთხარის დროს ში-წაში თვარს ჰქოკებ დიდს რვაღისას, იგი აიდე და საფლავს შესვლის ეჭა დაგხვდება, მაგრამ მას შიგან შესვლა საჭირო არის“. იმ დამეს მასკე აღაჯს განისვენეს. რა ცისკრის ჟამი მოახლოვდა დევნი და იყრონა მის საფლავის სიახლოვეს საჭურეტად მოვიდნენ და ამას იტყოდნენ ვის ძალ-უმს ამა თილისმის დარღვევაო! ოდეს საწუთროს მამუნებულამან მზემ იავეი ამოყო და ბრწყინვალე სხივი მოჰტუნა მას და ქვეყანას, მაშინ აღ-რიცხეს მის საფლავის ბრუნვა, რა შემომოცელ მობრუნდა აფისი ჩრდი-ლი ერთს ალაჯს მიადგა, მასვე წაშრ იგი ალაგი მოთხარეს და თარი ჰქოკეს, დიდი რვაღისა შექმნილი, იგი აიდე, კარი რომ გამოჩნდა და მას ზედ კიბე მიდგმული. ფაღვეანმა გივი-მარების გუზი ბუდიდამ ამ-ილო და აგი მიდამო სრულად გაანათა, მაშინ ურამანი კიბეს შთავიდა, იგი კარი დაღწა და შიგან შევიდა. სკამანი, ბაქმან-ხარა და ზადი-ხანუმ უკან მისდევდნენ, ნახეს ერთი სახლო ტურფად ნაკები და შიგან უცხლო დაფენილი ტახტი მდგომარე, მის ტახტის ძირს ჩარხი იყო საკვირვლად მომართული, მის გვერდით ქაჯი იდგა, ხელთა ღახტის მქონებელი; მას ღახტსა ჩარხს მდგომად სცემდა და აგი საფლავი მით ბრუნავდა, ფაღ-ვეანმა უთხრა: ქაჯო მცირეს ხანს მაკ ჩარხის ცემას მოეშვიო, მან ჰასუ-ხად მიუგო: ზეი, ფაღვეანო ურამან! უკეთუ ეს ჩარხი ბრუნვისაკან შო-იშლას, ეს საქმენი სრულებით მოიშლეიანო. ფაღვეანმა ჰკითხა: ქაჯო, რას მიცნობ თუ შე ურამანი ვარ? მან ქაჯმა ესრედ მოახსენა: მეც ღვთის მშობსავი ვარ, ერთხელ იენუქ წინასწარმეტყველის წერილში ვნახე, ესრედ ეწერა რომ ფაღვეანი ურამანი გამოჩნდება და მოვაო, ამა საფლავსა და თილისმას, იგი დარღვესო. ფაღვეანმა ჰკითხა: შენ აქ ვინ დაკადგი-ნა? ქაჯმა მოახსენა, შე აქ ვიშოთეები ათარ დევის ბრძანებით. კვალად ურამანმა ჰკითხა: ამ თილისმის დარღვევა ვით ეკებისო? ქაჯმა უპასუხა: თუ ამ ჩარხს დაღწავ თილისმაც ესე განქარვდებაო. მუისვე ფაღვეანმა

თავის გურზი ისრედ შემოქცრა რომ იგი ხარხი სრულიად დაღწა. მის დაღწეაზედ ისრეთი ქარი ამოვარდა და ისეთი ხმაინობა შეიქმნა რომ ცის ქვეყანაზედ დაცემის ხმა ჰგავნდა.

რა ჭაჭმა ესე ხმა, მიწას დაემბო, ქება შესსხა და ესრედ მოახსენა: მოქმეტოს დამერთმა მკლავთა შენთა ძლიერება, რომ შე ამ შეჭორვებილამ დამახსენა! შემდეგ ვარამანბ: ჰკითხა: ამ საფლავის კმა რომელი არის? ჭაჭმა დერეფანი რამ უჩვენა და უთხრა, მანდეთ გავლეთ. ვარამანბ მცირე წათრა და კედელი შეხვდა შურასად ნაკები, ვარი მისა მატროსან ქვისკან თუა შემზადებულა, ზედ თქროს ალუანი ებნენ, მას ზედ ესრედ ეწერა: „რომელმან ალუა ესე მოკლავს, ვარიც კავილებათ.“ მამინ ფაღვეანბ ალუანი იგი მოკლავს და ვარი მსწრთვად გაიღო. ხმა რამე სმინელი გამოხდა. რა შაკან შევიდნენ, ველი თუა ტურთა მხახვთათვის მოსაყინათ, მისს შუაკულობას ვუბო იდგა თქროსი, რომელსაც ას თთბმონი მწეროთ სიგრძე ჰქანდა და ზედ თიღისმა რამე დაწერილი ეკიდა, ცალს მხარეს სახე თუა ვაგისა გამოხატული და მეორეს მხარეს ესრედ ეწერა: „სეო, ფაღვეანო ვარამან! თდეს შენ აქ მოხვიდე, ესე თიღისმა შემუსრა და საქთელი თხელთო, სიამშრტავენე გუღსა არ შეკვივიდეს, მშვილდი და ისარო ჩემი აიდე და მამინ ათარ დევი ხელით შენით მოკვლებათ. როდესაც სწადელი შენი ავისრულდეს მშვილდი და ისარი ჩემი კვლადეკ აქ დააწუე, ამისთვის რომ სხვათა ფაღვეანთაც გამოადგებათ, თიღისმანი კერეთვე თავთავის ალავას გაამკრე რომ უწმინდურმა კაცმა ჩემი საფლავი არ დაღახოს.“

ფაღვეანბ როდესაც იგი ხაწერი სრულიად აღმოავითხა, აქეთ-იქით მამოახედვიდა, რამინის მშვილდ-ისარს ეძებდა, მაგრამ ვერსად ვერა ჰპოვა. მამინ თიღისმა კუბოზედ დავიდებული შემუსრა, მისკან ერთი უცხური ხმა რამე გამოხდა, რომ მისი მსმენელი ცნობას მიხედობოდა, რა მცირე ხანი გამოხდა ფაღვეანბ და მასთან მეოთხნი ფაღვეანთან შევიდნენ და დიდი ქება შესსხეს. შემდეგ ვარამანბ ზადი-ხანუმს ჰკითხა: მშვილდ-ისარი რამინისა სდ უნდა იყოს რომ აქ არსად სჩანსო? მამინვე ქალი იგი წინ წარუბღვ და ერთი სახელი უჩვენა დაბეჭდილი, ფაღვეანბ მსწრთვლ ხელი მიჰყო და გაიღო, შაკ შევიდნენ, ხახეს რომ რამინის ჯანახანა იქ თუა და ყოველი მისი სჭურველი იარაღი იქ ეწყო. ერთი ფოლადის ზანდუკი იდგა მრავლის კლიტით დაკეტილი, ზადი-ხანუმი მივიდა და იგი კლიტისა დაღწა, ზანდუკი გაღო და მშვილდ-ისარი ამოიღო და ვარამანს ხელს მისცა, იგი მშვილდი მარტორქისა თუა, ძლიერ მადლი ხარისხისა რომ უკეთესი აღარ იქნებოდა. ფაღვეანბ მისს გამოკეთებულს დიდი

ქვის შუასა. მუხით კამოვიდნენ და წასსულელად დაემზადნენ. ბაქმან-
 ხარამი მოახსენა: ფაღუჯანო, ამ საქროს ტახტს დაბრძანდი, ეს დევ-
 ნი ავიუვანენ და მას ავადკს მივიუვანენ სავა გნებავსო. უარამანმა ბრძანა,
 ამისთანა ცუდს ჟამს შე თავსა ჩემსა დევთა ხელში არ ჩავაგდებო, ისევ
 ფარმან-ბარეუმი ფრინველი წამიფანსო. რა ფრინველს ესე ქსი? ფაღაურის
 ერთ მოახსენა: ფაღუჯანო, ჩემი საგონებელი მარადს ებ იყო, უფი აუ
 უარამანმა შე აღარ მომიგონოს მეთქი. და აჲ ვმადდლობ ღმერთს რომ
 თქვენა სამსახურა მიბრძანეთო, რადა გაგატრქელთო, ფაღუჯანი ფაშაქუნჯს
 შეგდა, ბაქმანი და ზადი-ხანუმი საქროს ტახტზედ დასხდნენ და იგი
 ტახტი ფურათა ჭაქრში აღიტაცეს, ფრინველიც აფრინდა და ქუი-უამარი
 საკენ გაემართნენ.

ათარ დევი იმ ჟამად ღხინს და კანცხრომში იბუთუბითდა და გულ-
 ს მისსა მტრის შიში არ იბოკებოდა, ანაზდად დევი ვინმე შევიდა და
 ესრედ რქვა: „ვახ! წახდა დევთა სახელათ, უარამანს რამინის თიღისმა
 დაურღვევია, მისი მშვიდობა და ისარი ხელთა უკდო, ზადი-ხანუმ, ბაქ-
 მან-ხარა, საჭმანი და ფაშაქუნჯი, ურიცხვი დევთა და ფერიით მოღიანო!
 შენს ასულს ქელამ მეთიღისმე მოუკლავს, ადამის ბეჭედი უარამანისათვის
 მიუცია და აკერ მოვლენო“.

რა ათარმა ესე გავიო, თავთა ცნობა დაკუანტა და ვით ქარისკან
 ფურცელი ეგრე თროთდა. ღონე ვერა სძებხარო თუ რა ექმნა თავისი თავის-
 თვის, მაშინ მხლებელთა დევთა მოახსენეს: „ჭვი ხელმწიფეო, ქუი-უამ-
 რისავ! ეგრედ რად მოუძღურდით? აჲ ბრძანებო. გაცვით დაშქარი შეიყარნენ
 წინ მასაკებებლად და ბრძოლა კარდავიხადოთ, ანუ მისს ბრძანებას დაუ-
 მორჩილდეთ და თავვანი ეც თქვენცა“.

ათარმა უწასუს: ეგე ვითარი სიტუფა არის რომელ შეტუვითო? შე
 რამინ ხელმწიფეს არ დაუმორჩილდი, რომელიც სრულად ხმელეთზედ
 ბრძანებას კასცემდა და აჲ ჩემკან უარამანის დამორჩილდები ვითარ ეკების?
 მათ დევთა კრებამ მოახსენა: ვინაიდგან შენ მას არ დაემორჩილება, მამ
 გულ-ისტამ-ბად-არამის ხელმწიფის ცოლი და სხვანი ტუკენი მიეცი, რა-
 მელათვისაც ის აჲ მოსულა და რა მკაფ მისცემ, ამ შეფათებისკან გან-
 თავისუფლდებიო. ათარმა უბრქანა: „ჭვი დევნო! ამ შერობილთათვის რა-
 თდენნი დევნი და ფერიახა ამოგვიწოდნენ, რომ რიცხვი არ შეიკდება.
 ამას კარდა, მანნი ჩემნი საუვარელნი აქვადი და სურხარავი შერობილთა-
 თვის სიკვდილს მიეცნენ, რომელთა სისრული შეორედ მოსვლამდის არ მო-
 მსკუნებს და აჲ ხამუსი და სახელა ჩვენი სად უნდა წახდესო? ცეცხლს
 ბრწყინვალეებისკან ბრძანებო კეთილიო. მაშინვე ბრძანა და დევთა დაშქარნი

შეიკრიბენ, შინად დადგნენ. შეორეს მხარეს ყარამანი და ამხანაგნი მისი ყრიობის დაქარით ჰაერით მოვიდნენ.

ათარ დევმა რომ ესე იხილა, მაშინვე ბრძანება გასცა რაზმი დაწყეთო, შემარჯვენები და შემარცხენები, საომრად გაუმზადნენ, რა იგი ირნი დაშქარნი ერთად ზღვართაუბრ შლეფვარე დადგნენ. მაშინ ყარამანძე ერთ იუვისს სარდალს ჟობძნა წინ წარდგომა და ბერობილთა თხოვნა. მაშინ სარდალი იგი წინ წარსდგა და მადლის ხმით შესძნა: წეი, დევნო! ბერობილნი ჩვენნი მოკვეცილთა და თქვენ მშვიდობით განგიტყვებთო. ამისმ მსმენელმა ათარმა შემოსძნა მაკ გვარ უქმნელსა საქმეს ნუ იუბნებთო და არცა ვიქმთო.

სარდალი იგი ყარამანის მოვიდა და დევნა თქმულაობა მოახსენა: მაშინ ყარამანი დიდათ განრისხდა ზე აღსდგა თარი და გურზი ხელთა ახლა და საომრად მოედანს გზვიდა. რა დევნა იგი იხილეს სიცოცხლისკან უიმედონი შეიქმნენ, იმითომ რომ თვალევისი შეომრობა მრავალჯერ ეჩხათ, თვალევისმა მოედანზედ ისეთი საომარი ხმა შესძნა რომ ამქვეყნიის არუ-მარე შეიძრა, ათარ დევს ესე შესძნა: წეი, წყუელთ დევო! აწვე მამალი-თუკრიის ცოლი და სხვანი ვინც ბერობილნი გუყვს ტყვედ, აქ მომგვარე წავიყვანო, სხვა საქმე შენთან არა მამქვსრაო! რითაც ღონით ივალს, თუ მე იგინი არ წავსსი პრ შემიდლიან, და არც უიმედოთ ჩემი გარე შექცევა ეტებისო. მაშინ ათარ დევი წინ წარმოსდგა და ესრედ უთხრა: წეო, მუნი მიწის შეიდაო! ამათს ჯამონსობით ქვიფანისთან და სურხრავისთან ძმები და რამდონნი სახელაყვანი დევნი ამომიწყვიტე, ესე უთვულთ ამათის მიზეზით მოხდა, და აწ ამათი ჩემთან მოცემა ვითარ კეტილისა? შენ ვა არა, თუმცა ათასი შენისთანა მოვიდეს, ამათი ერთი თმის მოვლევარც არავის ძალ-უძის, ვიდრე მე ცოცხალი ვარო! ესე სთქვა და ერთი მითსიტოლა დახტა შეუმდლა.

აქ ყარამანისა და ათარ დევის ოძი, და ყარამანისაგან მისი სიკვდილი და ბერობილთა განთავისუფლება.

ქარამანმა ქეომარ ხელმწიფის გურზი შეამკვლა, რა დახტა გურზს მოხდა, მისის ხმის მსმენელთა ესრედ ეკონათ, ეს მთები ძირითურთ აღმოიფხვრაო, ყარამანი მის დახტს უვნებლად გადაურჩა, მაგრამ ასეთი ძალა დაადგა რომ კოტეხმდის მიწაში დაეფლა, მაშინ მადლის ხმით შესძნა: და მიწილამ მსწრაფელ ამოხტა, რა დევმა ხსნა რომ თვისა ძლიერა

დაკრით ვერა ანთ რა; გაჯავრებულმა ღახტი შეორედ თავს შემოიფლო და დასკრავად მიუტანა, უარამანმა შეატყუა რომ მას ხაზრავს ვეღარ გადაურჩებოდა, მაშინვე თვისის სისწრაფით შორად გარდახლტა, დევის ღახტი უარამანის ნადგომს ალაკს მოხვდა და ხახვერთამდის მიწაში დაეფლო, ისრეთი მტვერი ავარდა რომ ჰური დაბნელა და ფადეგახი მის მტვერისკან აღარა სჩანდა, ათარ დევმა რა მტვერისკან უარამანი ვეღარ დაინახა, ესრედ ეკონა მიწასთან გავასწორეო, ესე გაუშვა და განდისებოფი თავის ქაღაქისკენ წავიდა; — მაშინ უარამანმა ერთი ისრეთი შესძახა, რომ ცის ქვეყანაზედ დაცემის ხმას გვანდა, მისნი მსმენელნი დევი უფლები გაოცდნენ ამ ხმაზედ, ათარ დევმა მობიხუდა ხახა უარამანი თაფ უძრავად მოსვით დგას მოედანზედ და მისს ერთს თამსაც არა ვენებოდა. დევი ასპიტსავით გაშწინაფი უარამანს მოუხლტა და თვისი ღახტი მქსამედ მოუქნივა. უარამანი ფეფხვებერ შორად გარდახლტა და იგი მოქნიეფი ღახტი კვადადვე მიწას მოხვდა. მისნი მხიდეფელნი დევი და აფერიანი უარამანს დიდს ქებას შესხვდნენ რა რიგი უარამანს ერგო შინგანთდგან ესრედ შექევირა რომ მსმენელთა ესრედ ეკონათ, ცის გრკუნა და ქუხილი შეიქმნაო. დევებს ერთობით ცნობა დაუთანტათ. ამ ჟამად მაჭნაფიოფერიის ცოფს საპურობიფეს შინა ეძინა, რა უარამანის შესახების ხმა უერთა მიესმა გამოეფიფთ და თვისთა მცვეფთა ჰკითხა: ეს რა ხმა იუაფო? მთა უაფეფიფე უამბეს რაც უარამანს დევთათვის ექმნა. მაშინ უამარფუხს მცირე იმედი მიეცა და დმერთს მადლობდა. როდესაც უარამანი მოასავით შეპარუბილი მოეკდანს იდგა და ისრეთის ხმით შესძახა, მაშინ რამინ-მაჭნის საქონი მშვილდ-ისარი ქარქაშიდამ ადმოახდინა და ხელში მოიმაჩკვა. რა ათარ დევმა შემობედა, მშვილდ-ისარა მაშინვე იცნო, შეატყუა რომ მისი საქმე სადამდინაც მიხწეფიეფო. უარამანმა მშვილდი ესრედ მოზიდა რომ გონა გონას მოუტანა და ისარი შესტეორცნა დეუსა, მკერდს მოხვდა და ბეჭთა შუა გააკდებიან, ათარმა მადლის ხმით დაიდრიალა და მიწაზედ მოასავით გარდაიქცა და ათვისი სუფი ჯოჯოხეთს გაისტუმრა.

რა ჟათის მთის დევებმა ესე ნახეს ერთობითა შემოტეიეს, მისინ უარამანმა მშვილდი მსწრაფელ თვისსავე ალაკს შეაქცია, ბასრი ხმაფი ქარქაშით აღმოიწოდა, დევთა შუა გაურია და ეკოდენი დახლცა რომ შევდარი მკვდარზედ ეურა და მთის ოდენად შეკროვდებოდა როგორც შელექსეთა უთქვამთ.

დეფთა მას დღესა ნახოტთა, რიცხვი არ შეიგდებოდა, თაზაღნიანი ძლარბს ჰგვანდნენ, ვარს ცეცხლი მოედებოდა.

ეს ურამანის ამხანაგთა ესე ხსენს მოკდანს გამოვიდნენ, დევთა მთ-
 ცან გაურვივნენ, ვრთი მეთარეს შექვიროდა, ფალკვანხო! ჭკართ, მოკვადო,
 შექკართ, შეიძვართ, ერთსაც ცოცხლად ნუ გადარჩენით. ხელშეის ხელი
 გაიკრეს და დაიწვეს დევთა უწყადოთ ხოცვა. დევნი ვკლარ დაუდგენ და
 გასქვივად ზორი თბრუნეს, ვრთობით გაიქცენ და ციხეს შევიდნენ. უ-
 რამანმა ვკლარ მითმინა ჭკან დევნით ციხეს შექვივ და თვისნი ამხანაგ-
 საც თან შექვივნ და რისჭა დვთისა მათ ზედ დასცეს, მრავალთა სხე-
 ლოვართა თავი მიწასთან გასწორდა და დახორცილთა რიცხვის შეკდობა შე-
 ცნაურთაც გაუჭირდებოდათ. დევთა ბრძოლის დონე აღარა ჭკონდათ, მა-
 შინ თანუზიხ წინაშე შეიყარნენ, თავი მიწას დაზდეს და ურამანის და-
 მთხვანს ვკვადრეობდნენ რომ სიჭკუდილისკან დახსნილთუვენ. თანუზმა მ-
 თი ვკვადრეობ ასმინა იგიწივ თან წამოიყვანა და ურამანის წინაშე მოვიდ-
 ნენ შემაველად შემოვიდა თანუზი და შეცოდების მიტყუებს ვაჟებოდა.
 ურამანმაც მათი შეცოდება მიტყუვა და თვისთა ამხანაგთა რმისკან ხე-
 ლის ჯემა უბრძანა. წავიდნენ და ათარის სხლს შევიდნენ, ურამანთა და
 ზადი-ხანუმი ათარის ტახტს ავიდნენ და დასხდნენ. სხვათა დევთა ერთ-
 ბით ხელეხი ვკვადრეობ დაიწვეს და ისე კარიკებით დადგენ, ათარ დევთ
 მახლობლად.

რაც ათარ დევს უცხა და უცხა ნივთები დარჩა უოველივე ურამანის
 წინაშე მთიდეს, აგრეთვე ათარ დევის ხაზინის გასადებები უოველივე ფა-
 ლკვანს მთაროვეს. შემდეგ ურამანმა უბძანა: მუი, დევხო! საპრობიდე-
 ში მეთარეი ტყვენი სად არიან? დევთა ერთ ხმით მოახსენეს: აქ ახლას
 არიანო, ურამანი მსწრაფელ ზე აღზდგა დევები წინ წამოიმძღვარა და სა-
 პრობიდეს კარს მივიდა, საპრობიდეს მცველნი ერთობით მრვიდნენ და
 ურამანს თაფვანი სცეს და თურხთა მოქვივნენ. ურამანმა კარი კალო და
 მათ შერობილთა სასახავად შევიდა, ხან რომ მარმარაილთს ქვეით ნაკეთი
 ერთი აივანი, მას აივანს შინა იყო ერთი მატროსახნი თაფლი ღამის მხა-
 თობელად, რომელსაც ჩამირადად უხმაიენ, რომელიც ღამეს დღესავით
 გახეთქდა მას აღავს რომიდადა ათი თურია იყო, დიდროხის ჭაჭკებით
 დაბმულხა და ამითიან ერთი მშვენიერი დიავი აქროს ჭაჭკით შეკრული,
 როგორც შედექსეთა უთქვამთა

არც თუ საპრობიდე იყო, სამოთხეს ემგზავებოდა,
 გახაფხულის მშვენიება, აზოლდეს მოაკლდებოდა.

დიდი ხნის უოეხით საპრობიდეში, თერი ღამონს დამგზავსებოდა.
 როდესაც ურამანმა იგი იხილა გულსა თვისსა სთქვა: ბარამის დედა უ-
 მარდუხი ეს უნდა იყოსო. ურამანმა მანარს უბრძანა ჭაჭკების ახსნა და

ტყისღობა წინაშე თვისს მოყვანა, მან შუისვე პრძახეობას აღასრულა. რა უამარღუხმა იგი შეურთლობა ნახა და მათ შუა ერთი მშვენიერი ჭაბუკი მდგომარე. გუფსა შინა სთქვა, თაღევანი რომელიც თქმულა. ეს უნდა იქოსო. უამარღუხს ვინაიდგან მანარი უწინვე იცნობდა. რომელიც ათარ დევისს საბურთბილეთ მცველთა უხუცესი იყო. მხლოს შივიდა და ჭკიოთხა იგი თაღევანი ვინ არისო? მანარ დეგმა უმასუხა: ესე იგი თაღევანი კაცთა ხათესეთაგანია, რომელიც ინდოეთბდამ მოსულა შენის ბურთბილთბილამ გაშოსხსნელად. როცა უამარღუხმა ესე სიტყვა ისმინა ხაზის ქვევით წინ წარსდგა და უარამანს თერხთ მოეხვია, როგორც მელექსეთა უთქვამთ.

შერმუცა დიდის თაეაზით, ბოდრზის მომთხოველთა,
 სიტყვა სიმდაბლით შექადრა. თვალის ვერ გამშართველთა,
 კოკობი ვარდი გაშლილა, აწ ნამისაგან სველია,
 თავ მოხრით უსულოთ სდვას, თაღვენის მაქებელია.

უარამანმა უმასუხა: ზეი, დედავ! შეილია შენი ბარამი სოთველსა ამის და მის საფუხესა, მამ არის ჩემი; ვინაიდგან შენ ბარამის დედა ხარ, ჩემი დედა ხარ და თუეზედ რათ მესვეფი? მაცას ხე იქა. რა უამარღუხმა ბარამის სახელი გაიგოთხა, ძლიერ ამოიხსრა და სთქვა: ზეი, თვალთა ჩემთა ხათელთ უარამან! უცხო გულის სასისარუელთ სიტყვას მითხრობ, დაკოდის გუფსა და გონებას ჩემსა საღბენი დასდეო. მე მხეველი თქვენი, რდეს უამარის ცხიესა შინა ბურთბილად ვიუე და შევიტყვე რომ ჩემთვის, ძეს ჩემსა მრავალი განსადეადი მისდგომოდა, ჩინეთის ქვეყნასა თილდამით ქვათ ქმნილდეთ, მისის მიზუზით იმ ჟამილამ აქამომდე ვტირთდი, ვიკლოვდი და არ ვიცოდდი მისი საქმე ვითარ მოხდეთ.

რა უარამანმა ესე შუისმინა უამარღუხისაგან; მამინ უარამანმა ყოველივე აუწეა, რაც მას უკან ბარამს კარდახედოდა, ყოველივე თვითრეულად, შემდეგ უთხრა: ამ ჟამად ბარამი თაღვის მამასთან იმყოფება მკვჭალი-თერისთან. აგრეთვე უამბო ისიც როგორც დაიხსნა მკვჭალი თერია და სხვანა აქვალი დევისაგან. როდესაც ყოველივე სუბარი გაათავა უარამანმა, მამინ იმ საბურთბილეთა მუთენი თერიანი, უარამანის წინაშე ერთობით მოვიდნენ, ბირი მიწასთან გასწორეს დადგეს და თრიად ჭება შეასეს. უამარღუხმაც ვითა მართებდა მადლობა მოახსენა, უარამანმა უამარღუხი და სხვანი მკვჭალი-თერის ძეგბი ტახტზედ მითწვია, აგრეთვე თერიათა დიდებულნიც.

შემდეგ რაც იქ დეგნი იმყოფებოდნენ ყოველნი მოვიდნენ და ერთობით უარამანს დაემხნენ და გაუერთგულდნენ. ენუქ წინასწარმეტყველის მცნება ირწმუნეს. ათას შვიდასი უნბული რომელიც აკიანეს ზღვა-

სა შინა იყო და ათარ დევის საბრძანებლად იძულოებოდა, ყოველივე მისი მცხოვრებნი მოვიდნენ და ყარამანს დაუბრუნებენ, სადაცთ დემურთი აწამეს, მისი ერთგულნი და ჭრთსულნი შეიქმნენ. შემდეგ ყარამანმა ადამის ბეჭელი ზადო-ხანუმს უბოძა და იგი ათარ დევის ადგილს განუდმოთა, თანუზსა მის ტახტის ბირველი თაღუჯნობა უბოძა. უმანგის სახელსუდ თუთრი მოჰკრეცინა.

როდესაც ყარამანმა იმის სახელმწიფოსს ყოველივე საქმე განავლი, მუნთი გამობრუნდა და რამინის საფლავს მოვიდა. მშვილდა და ისარით თავისსავე ადუგს დაწყო, თიღისმეტი ჩამოქლით დემურთან უფულოვე გაწყო და მრავალი ზვანჯი სამლოთო დაჰკვდა და დემურის მადლობა შესწირა. შემდეგ ერთს ათარის ვეზირს უბრძანა და რაც იმ ვაძმდე თვის კან მომხდარიყო, იმ კედელზე დაწერინა ყოველივე, როცა ამ საქმეებთან მივიცადა, შემდეგ ბრძანა, ახლა ჭი აწ ვაძმა, ბაღი-ირამში წასვლილათ, მაგრამ რომელი გზა უფრო სჯობს წასასვლელად აარჩიეთ, უთხრა თვისათა მოვესთან, მისვლათ ხამ დიდს ბროლის მთაზედ გადმოვიარეთ, რომელიც მრავალი შეჭირვება გადავიხადეთ და აწ ვაძლად დემურის რამ ახლა ესოდენი დაშქარი შევს, სჯობს რომ სხვა გზაზედ წავიდეთ, ამიტომ რამ ამ საპურრობადეში ხამოთუთა შეჭირვება აღარ გარდაიხადანა. რა დევთა და თუერთათა ესე სიტყვა ისმინეს, ესე მოახსენეს: თაღუჯნობა, ბროლის მთის გზის გარდა, ჩვენ სხვა გზა არ ვიცით. მაშინ საქმე-ადამიანთ-მოხატესავე წინ წარმოადგა და მოახსენა: ჭეი, თაღუჯნობა-თაღუჯნობა! მე მანა თქვენი მოგახსენებთ რომ იმ გზის კიდე სხვა გზა ვიცო, მაგრამ დიდათ ძნელი სავალანა, თკიანეს. ზღვის ბირზედ ვაივლათ, რაღს მხარეს ზღვა არის და ცაღს მხარეს ბნელეთა, შვიდ დღეს და დამეს ბნელში სიარული მოგვიხდება, მრავალი უცხო ვინძული და სიჭირველი სანახავი არის. რა ყარამანმა ესე მოისმინა, ბრძანა ეგ გზა კეთილი უნდა იყოს, ბრძანა რომ იმ დღესვე თადარიგი ენახათ წასასვლად, ყარამანმა ყამარლუხისათვის ტახტის გაკეთება ბრძანა და ისრეთა ტახტი გაკეთეს რომ მიგინდამ ცარეთა მუთფი ჩნდა და გარედამ მიგინათ შეჯღამი არ იხილავებოდა, ათას დევს, იმ ტახტის ზიდვა უბრძანა და ათას ათას დევს აქვადის და ათარის ხაზინის წამოღება უბრძანა. შვიდა ათასნი დევნი ყარამანს თან იახლენ. მაშინ ყარამანი, ყამარლუხისან შევიდა და მოახსენა: ჭეი, დედა! ტახტზედ დაბრძანდით და ღვთით შენ საწადელ მარ-შვილათს და დედ-მამასთან გულისტამ-ბადირაში წავიყვანო. ყამარლუხმა მოახსენა: ჭეი, თრთა თუღათა ჩემთა სონთლევე, ბრძანება შენ აღსრულდეს! შვიდა ტახტს დაჯდა, მაჰმადი-თურქის ძეები გვერდით და

უხსდნენ, მათნი მხლებელნიც ხკეთ-იქით დასხდნენ, ურამანი თამარე ზედა
 შეჯდა და ღაშქართა აერა ბრძანა. დევნი მოვიდნენ და ავიტახტი ქაერ-
 ში დიტაცეს, მუნ დარბამდისა ხაღისა გამოესაღმა. დევნი და თერინი
 ზამელნიც ურამანთა წასსულელად განემზადნენ, ოგინიც აიყარნენ, დიდი
 ბრძლის შთის გვერდით გაიარეს და ოკუნეს ზღვას მიასწიეს. ურამანმა
 ჰკერიდამ დახედა, ხანა რომ მას ზღვას თვალი არ გადასწვდებოდა. თრინ-
 ველს ჰკითხა: ეს დიდი ზღვა რომელი ზღვა არის? მას მოახსენა: ამას
 ოკუნეს ზღვა ჰქვია, ეს ზღვა ქვეყანას ტარს ახვევია. მთელ ქვეყანაზედ
 სმოცდა ექვსი ზღვა არის და ეს ზღვეთი უოველივე აქ შეიურებთან. უ-
 რამანმა კვლად ჰკითხა: სეი, სიმრული ისრეთი ვინიმე იქნება რომ ეოკე-
 ლი ზღვეთი ენახოს? თრინველმა უპასუხა: თვალევეთ, ოდეს ბრძლის მთა
 გადმოვიარეთ ვინაჲთ შეჭირვება ვნახეთ, ქვეყანაზედ ისრეთი ვინ იქნება
 რომ შვიდივე უთის მთა ენახოსო? აწ თუ გებებთა მალა ქაერში ცაგი-
 ვან და მტირეს ხანს უჭვრიტე, ხანე თუ უთის მთა როგორი დიდიაო,
 ურამანმა უთხრა, ძლიერ კარგი იქნება თუ ამიუვან იქამდე რომ ვნახო, შენ
 ხანსოვრად. თანამხლებელთა და უამრდუსს მოახსენა: თქვენ აქ მტირე
 ხანს მოგვიცადეთ მე მალა მინდა ავიდე და უთის მთას დაწხედო. შემ-
 დეკ საჭმანი წინ წაიმძღვარა, თრინველმა თრთა-თრთას შემტკრა და ეს-
 რედ მალა ავიდა რომ თავი ღამის ცას მიაშურა მოკლედ მოგახსენით,
 ურამანი შესამე ცის კეცში აიყვანა, როდესაც თვალევენმა ძირს ჩამოიხედა,
 ქვეყანა ვეღარ დაინახა, მხოლოდ უოველივე ქვეყნის შირი ზღვას დაუხერა.
 რა ცოტა გიდეუ ადიწივეს ვარსკვლავნი ახლოც ახილეს. ურამანს მრავალი
 ხშიანობა მოესმა და სთქვა: ეს რა ხშიანობა არისო? თრინველმა უთხრა:
 ამას ზემო ქურსის ალაგს ეტუვიან და ცუდი ქაერი ჰბერავს ამის სიახლო-
 ვეს და ეს ხშიანობა იმისაკან გამოისმის, ურამანმა ჰკითხა თრინველს,
 ქურსი რა არის?—თრინველმა მოახსენა: ცის ჩარხს ქურსი ჰქვიათ, ცის
 ჩარხი როცა ტრიალებს, იმისაკან მრავალი ქარი გამოდის რომელიც ქაერს
 მოიცავს და ეს ხშიეტი იმ ქარისაკან არისო.

სიმრული კვლად მალა აიწია და ქურსის სიახლოვეს მივიდნენ.
 მამან ურამანმა ზევით აიხედა და მთვარის სამყოფი ახილა, მისი ბურჯი
 მთელი ხმელეთის ტოლა იყო, მისს გარშემო მწვანე ატლასის მკზაჯ-
 სად რაღაც შემოხვეოდა და უცხოდ ელავდა. ურამანმა თრინველს ჰკითხა:
 ის რა ელავსო? სიმრულმა უპასუხა, ეგ უთის მთა არის, უთის მთისა-
 გან ერთი ეს არის და ექვსიც სხვა. შვიდივე მთები ერთმანერთზედ გა-
 ღამბულაო, შვიდივეს ერთი სხელი ჰქვიათ და შვიდნივე დუთის განკე-
 ბით, უოვლის კუთაღით სრულია. შემდეგ ჰკითხა ურამანმა: შენ ვინ გა-

სწავლა ან სხუდები და ან მათი საქმენი?— მან მოახსენა: ენუქ წინასწარ-
მეტყველს ღმრთისგან ესწავლა და ენუქმაც მე ასწავლა.

საქმენი

როდესაც ურამანმა ხახ ვოველივე ცისა და ეთვის მათი გარემოება
და მთიობნეს, სიმრუდმა და ფალევეანმა, შემდეგ მძიმედ დაეშვა ზევიდამ
თავის დაშქანთან. თქვენებს ზღვის ტვერდს აუარეს, იქ მრავალი უკბო
სახხაგი იხილეს, მრავალი თრეს და ბნელეთის სახლოვეს მიაღწიეს.
საქმანმა მოახსენა: ფალევეანო, თუ მსურვებთ აქ გარდავხდეთ და ბნელე-
თის საქმე გავარჩიოთ, როგორც კვირბოდეს ისე ვიმოქმედოთ. ურ-
ამანმა ბრძანა და უფლები გარდმოხდნენ, ურამანისთვის დადგეს ერთი ათრ
დევის ჩაქანი ვარავი, რომელსაც შეიდასი სვეტრ ქქანდა, სხვათა ლაშ-
ქართა ადგილ-ადგილ ვარაჭნი დადგეს, თვრამეტნი ასე ათასნი დევინი და
თვერანი იმ ადგილ გარდახდნენ. სამსა დღეს ბნელეთის საქმე გარჩიეს და
გარბიეს. მისს ზღვის გუნთულში მრავალი ძვირთვისა თვალი ქმოვეს და ურ-
ამანს მთაროვეს.

ურამანმა უთხრა: საქმან, რამდენი წელიწადი იუჯ დაშქვედუელი ს-
ტუკობილეში და ეს ვხეზბო საიღამდა ვახსოვდება?— საქმანმა მოახსენა: ფა-
ლევეანო ამ უთვის მთის ჭდათაში, ქუითათს მინდოკში და თვერანეს ზღვის
გუნთულში, უკბოი ადგილ არ არის რამ მე არ მენახოს, თვითთა-თვათთა
ადგილს კვოდენი საქმენი გარდამხედია რომ. უთვლის ამბუვი რამ მოგა-
გვე თქმით ძლიერ ვაგრძელდება. ურამანმა ქება მესხა, შემდეგ ფალე-
ვანმა თხი დადი მამრადის თვალი უამრდუხის ტახტს ოთხსავე მხარეს
ჩაასმევიანა, იგი ტახტი მურასად მოჭედეს. ქეიომარის ლახტი ბუღადამ
ამოიღო და ხელთა დაიჭირა, მშინ ვეველანი აიყარნენ, ფალევეანი წინ წა-
უძღვა ქეიომარის ლახტისაკან იგი ბნელი არე-მარე და გზა სრულიად გა-
ხათლა, იგი ღამქარნი ხათელს მინა ვიღოდნენ. იმისთახა ადგილი აუ-
რამ დღე და ღამე არ აერ სულ ურთთავათ ბნელადა, ვარსკვლავების მე-
ტი არა ჩანდარა. დევინი და თვერანი მალა ქვერში. აღიწივნენ ამისთაის
რომ ზღვის ხადირთაკან არა ვნებოდათ თა მოკლედ მოკახსენათ მალა
ქვერში დიდი ხანი იარეს, ამ სიარულსა მინა, ერთ დღეს ზღვიდამ ურ-
ამა სავიარუელი ხმა შემოესმათ, ურამანმა იკითხა: ფალევეანო ეს ხმანობ
რისგან არისო? საქმანმა მოახსენა: ფალევეანო! ეს ხმება ამ
თვერანეს ზღვის მხეცებისა არისო. მხეცთა ღამქარის ხმანობა სმენიათ და
თქვენი გურზის სინათლეზედ, ჩვენს საჭერეტელად გამოსულანო.

ურამანი დიდათ ეპყვირდა ამისთახა სახსავათ და სთქვა ესენი უ-
თარო მხეცნი აქნებიან? რომელსაც ამოდენა ღამქარის ხახვით არა თვრთხე

ბიან? — სჯამანმა მოახსენა: ფაღვეანო, ამ ზღვაში იხუთა მხეგნი იმთვეიონ რამ თუ დრო დაიცვეს მთელ ამ დაშქარს ჩანსოქავენ.

რა ურამანმა ესე მოისმინა სჯამანისაგან, იხუბა რათა მცირე ხნის მხეგნოთვის ეჭვრატა და სომრულს უთხრა, თუ შეძლება მცირე ხნის ზღვის ნაპირზედ ჩამოვხტეთ და მხეგნთა თამაშს უუერთოთ. ფაღვეანმა მოახსენა: ხუბა თქვენი აღსრულდესთ, მაძენ დაშქართა უბრძანა და ზღვას დაუხლოვდენ. მისმა კურზმა ზღვა იგი გახათა. ურამანმა ერთი სიკვირუელი რამ იხილა, ზღვაში ერთი რაღაც ჩნდა და იძრება, სჯამანი წინ მივიდა და მოახსენა: ფაღვეანო, ეგ რომელიც ზღვაში უზარმაზარი რამ იხილევთა იგი მხეგნა, ფარულად იტყვიან რამ დრო დაიცვას როგორმე დაშქართაგანი იხელთოს და შთანთქას. თქვენ მის სიხლოვეს არ მიხვდეთ ვიდრე წავიდე და დაშქარსაც ვაყნოსო, რომ ისინიც გაორობილდენ. მაშინვე სჯამანი წავიდა დაშქარი გაოროთხილა ზღვის მხეგნთა ახლოს მთესვლელობისთვის და ისევ ჩქარა დაბრუნდა ფაღვეანთა ურამანმა ჩახა რომ არი სხვა მხეგი გამოვიდა, რომელსაც უთითა მთის ბდენი იყო, ზირვულად რომელიც მხეგი ჩნდა, ეს თარივენი თამს მიუხტენ, თროსვეს ისე დაუდრინათ ზირნი რომ ჭოჭოხეთის კარებს ემზავსებოდან, ერთმა ზირი თავს მოკვიდა, მეორემ ბოლოს, გასწიეს და იგი მხეგი თრად ტკლავს, ჩასევარი ერთმა შთანთქა და ხახევარს შეორებ. რა მისგან მოიცვალეს შემდეგ ერთმანერთს დაუმტერენ და სომრად ზირის-პირ დადგინენ. ურამანმა კვლავ ჩახა რომ ერთი სხვა დიდი მხეგი გამოვიდა, ისე დიდი იყო რომ მისს სიგრძეს და სიგანეს კაცის თხელი ვერ გადასწვდებოდა. იმან ახლა ის თარივენი უეცრად შთანთქა, რომელთაც ერთმანერთს დაუწევს ბრძოლა, შემდეგ გაბრუნდა და ზღვაში შევარდა. ურამანი დღითის განკეთას ჰკვიროდა.

შემდეგ ურამანმა თავის დაშქრით შეიღი დღე კვლავ იარა და შერეეს დღეს ბნელეთს. გასცილდენ, ერთს ალაგს ჩამოხტენ, ამ ალაგს უარდა და სხვა თერ უვაილთა სომრადე იყო. ურამანმა ჰკითხა: სეი, სჯამანი აქ რომელს ალაგსაც კადმოვხდით ეს რა ადგილია? სჯამანმა მოახსენა: ამ ალაგს ხუსისტანს უწოდებენ, კულ-ისლამ-ბად-ირამილამ სანის დღის სავალია. როცა ურამანმა ესე მოისმინა, დიდ მხიარულებას მიეცა, გაბრუნდა ეამრდუხთა მივიდა და უთხრა: დედაო, მინარებთა, აქ კულ-ისლამ-ბად-ირამის ქვეყანას მივანდოვდით და მწადს რომ მამას შენსა სჯამან-შქას, ქმარს შენსა მამალი-ფერის და ქეს შენს ბარამს, ჩვენი ამავე ვაცნობოთ, აქ შენ ზას იტყვიო? ეამრდუხმა უპასუხა, თვალთა ჩემთა ხათელი ურამან, დიად კარგს ბრძანებ, სჯამანს რომ კაცი გუგზავ-

ნათ და ჩვენი ამბავი გაქცობით. ამ ღამეებში ვარამნი ზე აღზდა,
საქმანი მიახმო და უბრძანა: აწვე უნდა წახვიდე და ესე ეგვილა ამბავი
შაქალა-ფერას მიახსენო. საქმანი თავი დაუკრა, ქუერი შეფრინდა და
სწრაფად წარვიდა, თვისთა კრძნებით ჩქარად იარა და სცა შაქალა-ფე-
რის სამეფო იყო, რომელსაც დაფარ-ყალა ერქვა. მუხ ჩამოხტა, რა მუ-
შადა-ფერის სასახლესთან მივიდა, ხან რომ კარდანიქმანი კარზედ სის,
აკრუთვე სხვანი ფალეუანნი თვითვისად ისხდნენ და უარმანის ამბავს და-
ზარაობიანდნენ. რა ფეხზე მდგომთა საქმანი დაიხსეს დადი ხმინობა და
სიხარული შექმნეს. რადუსაც კარდანიქმანმა საქმანი დაიხსნა. ფრინველსავეთ
მიფრინდა საქმანთან, ექვს ცადაეხვია და მიუსალმა, საქმანიც კარდანიქმანს
და ესე დეკსი სთქვა:

ამ ამბავი მოგართვი კარგისა მეგობარისა,

მუშეთ ნაწერი ქალღი უსწორო ფალეუანისა.

და დიდად მიუსაყვარდა, შირველად ვარამნის ამბავი ჰქითსა, საქმანმა
ვარამნის მავიურად მოკითხვა მოახსენა მას, შემდეგ კარდანიქმანი წინ წა-
რუდღვა და სცა შაქალა-ფერის და ფალეუანები ისხდნენ იქ შეიუვანა. საქ-
მანი შაქალაის მძაბლად თავი დაუკრა და ქება შეასხა. შაქალაი საქმანს
ფეხზედ აუდგა და პტივი სცა. საქმანი წინ წარდგა, შაქალაის ხელს აკო-
ცა. მიბრუნდა და უთარანს, ბარამჯიბილს და სხვათა. მუხ მსხდომთა მი-
სალმა. მთა ჩრებულთა დიდთა და მცირეთა აფალი საქმანზედ ჰქონდათ, თუ
რა ამბავს იტყვიან.

საქმანმა მიახსენა: ხელმწიფეთა და ფალეუანთა! სბურანმა ვარამანმა
კრთობით სლამი მოგახსენათ. მთა ყველამ ერთობით მდღლობა მოახსენ-
ეს. შემდეგ ვამრდუხისა და შაქალა-ფერის ძმების მავიურ ეველანი სი-
ყვარულით მოიკითხა: შემდეგ იმათი გამოხსნის ამბავი ახარა და სხვათა
ტყვეთა განთავისუფლების ამბავი უამბო. რა ესე ყოველი მოისმინეს,
ათხსნავე მხრადამ კვლავნი თვალ-მარგალიტი გადაყარეს. რომ საქმანი
თვალ-მარგალიტმა დაჭურა და აღარა ჩნდა. მერმე დასხდნენ და ამბავი
ჰქითეს. რაც ამბავი ცადახედოდა ვარამანს, საქმანმა უოველივე თვითეუ-
ლად უამბო, უოველნი დიდათ გაჰქვირდნენ და უზომთა გამხარულდნენ.
შემდეგ ჰქითეს, ვარამანი სდ დაუტევეო. საქმანმა მიახსენა: აქედან
სამის დღის სვალზედ დგანან და მიცდიანო. შაქალაიმ რომ ესე გაიგო,
უთხრა: საქმან შეჭირვება მრავალი წარდაგებოდა, მაგრამ აწ ჩვენის გუ-
ლისთვის ეველად უნდა გასარჯო და ვარამანს ჩვენს მავიურ სლამი მო-
ახსენო, ვამრდუკება მიულოცო და სიხთვო მცირეს ხანს იქ მოიგდას
სლამ მოახსენებულად კარდანიქმანს, რომ ჩვენც ამ აფაგს წინ უნდა

მოკლებით. სკამსმა მშინვე მადლი გარდაიხდა, ჰერში დედაიხდა. მშინ-
 ვე ფაღვების წინაშე გამოცხადდა და მათ შიგურ სადამო მოახსენა, მათი
 ამადი და დაჯერებულთ უოკლეივე წერილად უმშირ. რა ურამსმა ესე მო-
 თსმინა მშინვე შეიდას სვეტიანი ათარ-დევის ნაქონი კარავთ იმ უფავიდელო-
 ღან მინდორში დაადგებენა, უამრლუხთან მივიდა და მათის წინ მოკებების
 ამადი უამბო და ჰკითხა: დედა, რას იტყვი, ჩვენ აქედან ჰერეთ არ
 წავიდეთ, მხამდის ისინი აქ არ მოვიდნენ? უამრლუხმა მოახსენა: თვალ-
 თა ჩემთა ხათელთ, უითარ გნებადეს ისე ასრულე. მშინ ვარამსნი ვარს
 გამოვიდა, უამრლუხი და მშჰმალის ძმები ათარ დევის კარავში მიიწყო
 და ტასტზე დასხა. თვითონ საფაღვებო სკამს დაჯდა, თვრამეტო ასი
 ათსი დევი და თურისნი რიგ-რიგზე დადგნენ, მცირეს ხანს უკან ერთი
 სარათ ხმა მოესმათ. ხახეს რომ ათურთმეტნი სკამსის ამხანაგის ხუადნა
 დევი მოვიდნენ, რომელნიც ურამსს იკინი დაგარდინეს გაეშა. რომელიც
 უამრლუხმა იგი სარათელი დევები იხილა, დიდად შეშინდა, ამისთვის რომ
 დევეთაგან მრავალი შეჭირვება გამოეცადა, დევი მოვიდნენ თუ არა ვარამ-
 სის წინაშე შირი მიწას დასდევს და სადამო მოახსენეს. ურამსმა მათ
 დიდად შტოვი სცა და მშვიდლობით მოაყოთხა, მშჰმალის ძმები და უამრ-
 ლუხი მათ უჩვენა, იკინი მოვიდნენ და ხელს აკიდეს, შემდეგ უამრლუხ-
 თან მივიდნენ, შირი მიწას დასდევს, დალოცეს ქება შესხეს და მოახსენეს:
 ჰე, კეკლეტთა დელოთუჯლო! ჩვენც ბურთობილობიდამ, თვალეგბს ვარამსის
 ხელათ ვახსენათ თავნი - და თქვენც საბურთობის შემწეობით თქვენს გულის
 წადიას ეწიკენითო.

უამრლუხმა მადლი გადაუხდა და იგი დევი თითო-თითოდ მოიკით-
 ხა. უამრლუხმა შემდეგ ვარამსს ჰკითხა, ჩემი დედამა უბიდეის ქვეყანას
 იქნენ და დაურ-უაღას რათ მოსულანო?—ურამსმა მისი დედამისის და
 ამ დევთა ბურთობილობიდამ გამოხსნა უოკლეივე უამბო. რომელსაც უამრ-
 ლუხმა ესე სიტყვები მოისმინა, ატარდა, თვალთაგან წყაროსაებო ცრემლე-
 ბი გადმოედინა და მოახსენა: ზეო, ბედნიერო თვალეგბო და თვალთა ჩემთა
 ხათელთ ვარამსი ახლა ბედნიერად ვრაცხ თავსა ჩემსა, რადგანაც შენის ხე-
 ლათ ვახსენით იმ საბურთობილობიდამ, და თუ შე ვერ გადაგიხადე მუქათვან
 დშერთი გადაგიხდას.

იმ ეამად მშჰმალ-თურთამ შეიდი ათსი თურთა შეჭურა და ვარამსის
 მისკებებელად გაემართა, მშჰმალი ინდოეთის ხელმწიფე რაჭინდი და ჰო-
 ბილ-კობარის სულთანის თითო-თითაის ტასტზე დასხდნენ. ვარამსი, თ-
 რამ-უბიდეი და კარდანქეშანი ერთს ტასტზე დასხდნენ, სარეისურამა-

ნივთი უცხოთ მორთულ ტახტზედ დაბრძნდა. მძიმედ სანკლდყოფა
 ტახტისძალათ მორთული, და ბრწყინვალე თაფი თავის დახურა, უამარ-
 ლუხის დედა გულრუხიც მისვე ტახტს დაბრძნდა, თურობი დადგენი
 რიგებთ, ტახტის მამულებიც და მარცხნივ. უბრძნეს თუ არა იგი ტახ-
 ტისა ჰქონდა აიტაცეს და ფარმანისაკენ გაემგზავრენ. სიდაც ყარაძნი
 მძიმდტაროდა ამ აღვას მიახლოვდნენ. მძიმე ყარაძნიმ სანკლდნი მსწრა-
 თად გაგზავნა და უთხრა: ბორკელად, ყათრანი, იარაღ-ჯიბილი და კარდნი-
 ჰქონი მომიფანჯეო: უწინ მათი სახეა მსურსო. სანკლდნი მსწრაფად აუთრ-
 და წავიდა და მათთან მივიდა, ყარაძნის სურვილი მით გამოუგონდა და
 თვალუგნებო წამოიფანჯა. როდესაც ყარაძნიან მამულებს დიდად გაჰკვირდ-
 ნენ, რომელიც ერთი თვალ გადაწყდომული მიხდარო კარვით სწესე იხა-
 ლეს, ისე რომ იგი არე-მარე თაფლიან მთას და მიხდარს უმზავსებთ
 და ერთ სიდაფარადმი ერთი ხელმწიფე ირძინდებოდა, რომელსაც თარ-
 მუტი უთხრა დევი თავს ხეცხენ და მათის თრთქლსაგან ჰქერი შეკრულ-
 იყო. რა ყარაძნიმ ესე იხილა. ჰქათს: თვალუგნებო აქ მღვდომი რა ჰარა
 იქნებო? სანკლდნი მთასხენა, ეს უთვლია დაშქარი საბერიანისა არიო.
 თვალუგნებო მსოფრ ცივიფირეს. მძიმე სანკლდნი დაწინურდა და თვალუგნს
 მათი მისვლა აღწიათ. ყარაძნი ზე აღზდგა და წინ მიუკეცა. მოვიდნენ,
 ბორკელად ყათრანი გადაუხეცა და დაქვარნა თვალუგნში, მას შემდეგ კარ-
 დნიქმნი და იარაღ-ჯიბილი, რა კრთახუნთს მიესალმნენ იარაღში მოახ-
 სენა: მუი, სხველთაგან თვალუგნის ესოდენი შეჭირვებო: ჩემთვის ცხე-
 გიხდია, ამის საბერიანოდ რა უნდა შემოკბნა, მხედლოდ ზეკარადმო
 განტვირთვან მოიძლე ვარ, რომ იგი კარდაცხდის, რომლისაგანაც უბ-
 ძელი და ბედნიურების მოკრეშა და რომელიც ცისა და ქვეყნის შემოქმე-
 დიო. მძიმე ყარაძნი ბარამს კარდაუხეცა და ორსვე თვალსა ავლია და
 უთხრა: სენი მძიმე, შეკობარო და იძულო ჩემო! მე დვთისაგან რასაც კე-
 თილ სანკლდნი ვიქ, სიყვადურად არავის დავდებ, ამისთვის რომ დმერის
 ექნებო და შენ მაგას რათ შეუბნებო? მხედლოდ ჩემი სურვილი ის არა
 რომ საბერიანობა დავამტვირთო აქ ვმადლომ დმერის რომ სანკლდნი კეთი-
 ლად წავიდა, ახლა წარვიდეთ და შენი მძიმელო დედა ეხახოთ, რა იგი-
 ნი კამბორუნდენ, მუნე მუოუნი დაშქარი სანკლდელად გამოვიდნენ. ყარა-
 ძნი და ბარამი უამარლუხთან წარვიდნენ, რა უამარლუხმა შემოხედა, სხ
 რომ ყარაძნს ერთის თვალუგნისთვის ხელი-ხელს უბურია და მასთან მო-
 ღახ. რა ბარამი დედა თვისა დაინახა სიხარულის ტვირთი განუძრავ-
 და, სიხელი აუღრდა და ტირილი მოკრია, ცრემლმა თვალთაგან დედა
 დაუწია. უამარლუხსაც გული აუტირდა, თვალთაგან უხვად ცრემლი

დამოქმედების და ესე შემოსახს! სჯი, ბედნიერების ჩემსა მიზით უარ-
ბანი როდესაც შენ გზახუ, სიციცხლე მოძემატება ხოლმე. აწ ეტე უინას
რომ შენთან მოვინა? ჩემი თვალა მაკ ჭაბუკს ვადეკიდა, სიყვარულის სი-
ხლდი გულის ჩემსა დედდა და თვალთაგან ცრემლი ცადმოქმედინა. არამც
ეტი ჩემი ბარამი თუის? ამისთანა ღამარაკში აფელთაგან სიხარულის ცრემ-
ლი უხვად ზდიოდა. მაშინ უარამხმა უძსუნხა: სჯი, დედო, ესე ჭაბუკი
ძე შენი სიყვარული და გონების შეხისა სიხარულით ბარამი არისო, რა
ბარამს თვისი ზედა განიცადა, მეტი სიხარულისგან თვალთაგან ცრემლი
ცადმოქმედინა. უამარლუხი ცამტვიდამ ცადმოიჭრა და ძე თვისი ბარამი გულის
მიიჭრა და რისაც თვალი აკრავ, სიხარულით თრიავე უფსოთი აქმენ და
ძიწაზედ კარდაქვევს ღამობდენ. მაშინ უარამხმა ხედა მიამქედა და ბა-
რამი დიჭირა, ბაჭმან-ხარაც მოეხმარა და უამარლუხი შეიმაგრა. მცარეს
ხანს უკან უამარლუხი კონებას მოვიდა და როცა ბარამი თვალს გვერდით
იხილა, ესე ლექსი სიყვა:

61/14/1/10

აწ რომელსა ვხედავ, სეტარს! სიზმარია თუ ცხადია?

ესე მჯობია მოვარისა, მე ესრედაც დამიქდა

ხედა ძილი ^{აქრის} თუ ღვიძილი, ამისი ცნობა მქვდა

და სიციცხლე ჩემი ეს არის, ამას ძედ ჩემად ვხადია.

1870 წ. იანვარი
07/14/10
61/14/1/10

ამ უამარ ბარამიც კონებას მოვიდა და უამარლუხმა ბარამს თვისი ქვა
ქმნილობისა აძხვებ ქვითხა. ბარამმა უძსუნხა: სჯი, სიყვარულით დედავ! სი-
ბარამი დემერეთმა ხომ თვის მუარის კლდისაგან წყალს აღმოახენს, და უხაყო-
თო ხეს, ჩაყოფს კამაადებინებს, ტორილით არ ვიტყვი; მე უბედური
ოცდარითი წელიწადი ქვად ქმნილი ვიყავი, ღვთითა და უმანც ხელმწიფის
დოვლათით—და ჩემს ხსნის მიზეზი კარდაქვევს ახარა თუ.

როდესაც დედა შეიღო ამისთანა სუიარში იყვინ, უარამხმა კარდა-
ქმნი და უთრახა შემოიფეხან, უამარლუხმა სუხედა, ხანს ერთი სიკვირ-
ველი სიბვიცხის მქონებელი და მასთან ერთად სხვა თუადეგანი სიყვარუ-
ლის შემოვიდნენ. რა უამარლუხმა ივინი დაინახა, სე აღიზდა და დიდის
თავსით მოიკეთხა. მაშინ ამით მოუფლოცეს და მოახსენეს: დედო უფლო!
უძადლობით დემერეთსა რომ თუადეგანთა უხუცესის შემწეობით, ჯულისა თქვე-
ნის სიწადელს ეწვიებნითო. უამარლუხმა მათ შესთერა მადლობა მოახს-
ენა, მაშინ ბარამმა თვისსა დედას კარდაქვევნი გააცნო და მოახსენა დე-
და, მე რამ ჩინულის ქვეყანას ოცდარითი წელიწადი ქვად ქმნილი ვა-
ყავი, განხვითი გააცნოთ ეს ზრის კარდაქვევნი, რომელმაც ჩემთვის მარ-
კალი მხეობა ცამოიჩინა და მამარჩინა! შემდეგ უთრახის გვარის შეადო-
ბა და უარამხის ბიძის-ძეობა უამარლუხი თუ სიძინე და მამარცობა მისი უამარ-

ლოვე იცნობა დედასა თვისსა. უმარტულებმა კვლავდ შატავი სცა და ბადაში მოითხოვა მათ წინაშე.

შეძალი-თუწითი, ბაქმან-მაჭა, რაჭინდი, სარგახურამხია და გულრუხი, ურიცხვის თუგრის დაშქართო მის ალაგას მოვიდნენ ურამხნი მათ წინ მკვეთ. რა მათ ურამხნი დათხეს, შეძალიმ ბრძანა და სათარძეკრძო თუგრომ რაქროს ტახტებით თვალ-მარკალიტი ხელთა დაშქორინა და უბრძანა რახნა წამს ურამხნი მოვიდეს თავს გადაურეთო. მსხურნი ამ კვართი მთაშინდა, მოვიდა თუგროს ურამი მამინვე მსხურთო ტახტებით გადაურეს თავს, თვალ-მარკალიტი. შეძალი და ურამხნი ერთმანერთს მოეხვივნენ. მის შემდეგ ბაქმან-მაჭა, რაჭინდი და გულრუხი მივსლმნენ. მათ შემდეგ სარგახურამხნი ხარის ქვეით მოვიდა და ურამხს სიფუარუდით მივსლმნა რათარც მელექსეთა უთქვამთა.

გეგა 132

შეორედ მისდა რად მზგავსს არს, აწ არის შეორედ მოსვლა. შეორედ მოსვლას ვამგზავსკ მე შენი მზგებორ ამოსვლა.

სინაზით მოვიდა ურამხთონ და თავი მიწას დასდვა, ურამხმა სარგახურამხს მკლავს ხელი მიჭყო, ზე აყენა და ესე ლექსი სთქვა:

შენთვის სადაღო, შეუიქმენ, ვში არ მქონდეს აქამდის, ერთგულბობით და სიშორით, მდის სისხლის ცრემლი აქამდის.

132

5

გარდავხვია, თანსაგ თვალებს, ჯგაფა და ერთმანერთს დიდ ხანს ესყარდნენ. მამონ თუგროებო კვლავდ მრავალი თვალ-მარკალიტი გადაურეს რომ გორა-გარა დაღვა და რიცხვი არ შეკვლიბოდა. იქილამ გამობრუნდნენ და ურამხნის კარავს გარდახდნენ. იგინი სთარ ღვეის ტახტს დასდნენ და ურამხნი თვალყვანთა უხუცესობის სცამს დაჯდა. კათარანი ურამხნის ქვეით დაჯდა. გარდახქმანი ხელთა ხუფხ მშეობული ურამხს თავს დაჯდა. სხვანინ თავ-თავის სათურ ადვილს დასდნენ. ამ დროს ეპარდნენ, შეძალის ძმენი და სხვანი მათთან მეთუხნი თუგროანი შემოვიდნენ. ისეთი არეულობა, სიხარული და ერთმანერთის ხუფხა შეიქმნა რომ არ აცოდნენ თუ რა ექმნათ, ამ სიხარულის აღურსში და არეულობაში ხელმწიფე და მარხნი ძველად კარჩეოდნენ, ამის მხილველს ურამხს თვალთავს სიხარულის ცრემლები კადმოედინა. როდესაც აღურსი და მიმშვიდობებლს მარხნენ და იჭურობა დამშვიდდა, ურამხმა ბრძანა: სუფრას მოღებო და მუფლისი გარდაიხადეს. როცა სუფრა ადეს, ურამხს რად ამ ცხარედ თავს კადახელოდა ურეულოთ თუთოთულოდ უამბო. მსმენელთა ურეულობა ქვთ შეასეს. იმ უამდ კარდახქმანი კარეთ კავიდა და აქეთ-იქით მაშობხუდიდა, კვლავდ უამ მოიქცა და ურამხს მოახსენა: თვალ-

უნდა! ერთი საბინჯელი დიდი ფრინველი მაცა, რომ მისსა ფრთის ტყმას
ხმას, ესე უწყველი დაძქარი შეუძრწუნებოდა. ყარაძინმა მადონე კაცო, რომ
ფრინველ-მარეში იქნებოდა, მწროფს ზე აღზდა და გარეთ გამოვიდა.

ფრინველმა რომ ყარაძინი ჰქარიდამ დაინახა, მოვიდა და ყარაძინის წინ
ჩამოხდა, ერთმანერთს მიესალმენ და დიდათ განმხარულდნენ. ფრინველმა
მოახსენა: ზეო, თუღუკანთა უხუცესო! აწ შენის ბრძანებით დასტური მიხდა
რომ წავიდე და ბარტეთს წემთა მივეპატრონო, ყარაძინმა უძასუნა: ზეო,
ფრინველთა ხელმწიეთა! შენ მე ისეთი მკვლობობა მიეფა და ისეთი მკვლავ-
რობა გარდამიხდა, რომ მე შენთან ბრ-სიარცხვიდეუფა ვარო და დემოთში
მეჭათა შემავიდუნასო. აწ წადი ღუთისათვის მიმიპარეოხარ და შენს გე-
თაილს დატყვამი მიმძვინვინებდე. მე აწ რუბი-ბისეებს (რომელთაც ადამიანსა
სამყოფთა), მიხდა წარვიდეთო. მამის სიმრულმა მოახსენა: თუღუკანთა-თუღუ-
კანო! მე თქვენს წყალობას ვედა რომ სიდაც წასვდა გინდოდეს მე წაგა-
ყვანო, მეცა მსურს რომ ადამის სათელავი უნახო და ვემთხვიო, ამისთვის
რომ მე წინასწარ-მეტყველთაგან მსმენას რომ ადამის სათელავის ხნვე და
თუფანის ტემა კარგი არის და მადლიათო. მე ახლა წავად ჩემს ბარტეებს
უნახე და მესამე დღეს დავარ-ცხებს მოვალთ. ყარაძინმა უთხრა: როგორც
შენი ხება თუას ისრე აღსრულდე, სიმრული გამოუსლამა ყარაძინს და წავი-
და. ყარაძინი გამობრუნდა და შენ შეათათა მის ფრინველს ამბავი უამბო.
მსმხნელნი მისს ამბავსა ჰკვირობდნენ.

წარმოება

მას შემდეგ ბაჭყალი-შაჰა თვისის ცალით ვამრლუნის სახანავად წავიდა-
ნენ. რა სილაყარდა შეიარეს და ვამრლუნმა დედ-მამა და თვისი ქმარი იხა-
და წინ მიეკეპა და ერთმანერთს მოეხვიებენ, ხან იცინობდნენ და ხან სიხა-
რულისაგან სტიროდნენ, მას უკან ყარაძინმა ზოარის ქელს ბაჭყალ-ხარას უბრ-
ძინა ზეო, ჩემთა სასურველთა! აწ მითხარ შენც ჩემთან ადამიანთა საყოფთა
წამახვად თუ არაო? თუ წამახვადას არ იხებენ სიჭმანსაც აქ გაუშვებ. ბა-
ჭყალ-ხარამ უძასუნა: თუღუკანო ჩემი აქედამ ადამიანთა საყოფს წასვდა და
მოსვდა ადვილი არის, მე მსურს თქვენს სამსახურში გახლად, მსურს რაშ
ადამიანთ-სამყოფი ვახილო. ყარაძინმა ძლიერ მოეწიანას არი და მსვე დღეს
სიჭმანისა და ბაჭყალ-ხარას ქორწინი გადაიხადეს.

აქ ყარაძინისა და ხნავადა უოყულთა, გულ-ისტამ-ბიდორის-
ში დავარ-ცხიეს მოსულა.

იმ დამეს ყარაძინმა და სხვათა იქ განისუკუნეს, გარდაბქმანი და
ბილარმგლნი დევნი ყარაძინისა და სარეიხურაძინის კარკებს უდარაჯებდნენ.

ვინმისი დიდით მქსწუნიდა მკრამდ დაუთმებენკლათიან არ იქნებოდა, მრავალი ბადაში მოითხოვა გარჯისთვის მდღეობა უბრძანა და მესაფუერი თუ-
 შეპი მთაროვა და უთხრა: თუ შენი წინადადება იქნის ვინმე შემტყუა-
 ბნი რომ იმითი სესხება ქვეუნით აღვხორცო, წაღვესაც დაგინარსე ხე და-
 მხარდელი. ფრინველებს კარაშის და სარგებურაშის ხეებსა აკლავ, ხედაშვი-
 თვით და სხვათა გამოკლადმა და წავიდა.

როცა სავშინმა და გარდაჩქმანმა ინდოქათის სომხლავარს მთავრეს,
 კურთხით ძირს ჩამტყნენ. მამის გარდაჩქმანმა უცხად ძვთრთვანის შესამ-
 ხელათ შეიძინა და სავშინს უთხრა: შენ ქაღთა სხედ შეიფვალეთ, სავ-
 შინი კაცის სხედ შეიფვალა და უშინგის სხისხელასკენ გაუმართენ. რა
 ახლოს მივიდნენ, ასობმა და შორეულა ათრმა, გარდაჩქმანი დაინახეს,
 მსვე წამს მოვიდნენ და გარდაჩქმანს თქვითა მთეხვიებენ, დალოცეს და
 ქება შესხეს, გარდაჩქმანიც მიესალმა, სავშინმა მთი გააღწრა და ვრთმა-
 ხრთი შთავითხეს. მსვე წამს წავიდნენ და უშინგ-მავსთონ მივიდნენ.
 უშინგა ტახტზე მრთხებოდა, მათ შორი მიწას გაერთუბით თაყვანი სტეს
 და მოახსენეს: ს'ვი, მარიკლავ! მონა თქვენი გარდაჩქმანი მოვიდნა.
 უშინგ-მავმა რა ესე მოისმინა დიდად გამხიარულდა, მთ ათრთა ისრკათ
 ტანისმოსი უბოძა რომ ერთს სახელმწიფოთს ხარჯის ფასად დორდა.
 ძვირეს ხანს უკან გარდაჩქმანი და სავშინი სარათს შევიდნენ. მუნ მსხ-
 ლამხე ფოველები ზე აღზდგენ და ქება შესხეს. გარდაჩქმანი ტახტის
 წინ წარსდგა შორი მიწას დასდგა, ხელმწიფე დალოცა და ქება დიდა შე-
 ასხა. ხელმწიფემ სავშინს შემოხედა, მამის სავშინიც წარსდგა შორი მიწას
 გაერთუბით სადაში მთახსენა და ქება შესხეს. ხელმწიფემ მდღეობა უბრ-
 ძანა: ჩეგრამ სავშინის შეხედულობა ძროულ შემარდა, შერე გარდაჩქმანს
 უბრძანა: ს'ვი, ათრთა უხუცესო! საბერიანის ამაფი რა იგიო? გარდა-
 ჩქმანმა წიგნი მთართვა კარაშისა და მთახსენა: ს'ვი, ქვეუნიც მშურობე-
 ღო ხელმწიფეო! საბერიანმა ტახტის წინ შორი მიწას გაერთუბით თა-
 ვანის ცემს მოგობდენათო. სხუანიც მუნ შეთფნი თვალყუანთა მკვირ მთ-
 ავითმა, აკრთივე კითხანისა, მარაშუაბიღოთსა, სარგებურაშისა და რაჭინ-
 დას მკვირ ხელმწიფეს შორი მიწას გაერთუბით თაყვანის ცემს მთახსენა.
 შემდეგ ემრამზნის თაგარდასუადო უოკვლივე მთახსენა. თვალყუანის წიგნი
 კანსხეს და რაც გარდახელოდა უოკვლივე მუნ წავაოსხეს. რა ხელმწიფემ
 ესე მოისმინა, დიდად გაკვირდა და უბოძოდა გამხიარულდა. რაც მას
 შეუღლისმა იარადი ეთა უოკვლივე გარდაჩქმანს უბოძა. შემდეგ გარდა-
 ჩქმანს უბრძანა, თვალყუანი რა ხანში მოვაო? ათრმა მთახსენა: ვიდრე
 არ მოვლ საბერიანი მუნდამ არ წამოვათ. მუნმე ჭეითხა, ებ მარათ-

სინა კაცი ვინ არის? კარდანიქმანს მოხსენა: სვი, ხელმწიფეთ! ამ
 წინათ მე და ერთი დევი რომ აქ კახლდით, ეს იგი დევი სხუდოდ სი-
 მნი სქიანი, ათასწევითა დევიტან მარცვლი ეს კახლდით, მშინაგ მ-
 ცხსენე, ამს დევი უამინთ ტომი ხუთად და მამა დევი. როდესაც იმ
 პაძე აქედან დავარ-ციხეს ვიახლდით, თუ დევიანო-თუ დევიანი, მანიჭუნის
 ქაღისი მარტო წასუდით, მასთან წასულა ვერავის გაუბუნა, ესე ვინა
 ცუდი თუ დევიანის სქმანი მწროდ დავარ-ციხიდან წასუდით, ცეცხლის
 შთა ცხდევდა და სანუიანის ცეცხრებთს დროს მიშველებდა, ეს სქმანი
 სანოცდა თარმეტის ვინი მცოდნეა, და თუ მოინდომის სანოცდა თარმეტ
 სხუდ კარდაიქცევა. ამს მიმენელთა სქმანს უოველმა დიდო მტოვი სცა.
 მუშდევ ხელმწიფემ ერთ მუცნიერ მწერადს ურამინთან წიგნის მიწერ
 უბრძანა: და თუ დევიან-სანუიანის სთერი წიგნი მისწერეს, დაბეჭდეს იგი
 წიგნი და წასალებდ კარდანიქმანს და სქმანი-ადამზადს მისცეს. უბრძან-მაჰ
 სქმანი დასახეურა და წასულა უბრძანა: სქმანს ცარდანიქმანი ზურგით იტ-
 ვირთა, ქურმა აფორინდა და დავარ ციხისაკენ გაემართა, როდესაც დავარ-
 ციხეს მივიდნენ ნახეს რომ მკვლელო-თერი და კვლახი მარადის მუცლისა
 იყვნენ და შეეცხვოდნენ.

კვრძელება შესამე კარში იხილე.

